

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Företagsekonomiska Institutionen
FEKN90, Företagsekonomi
Examensarbete på Civilekonomprogrammet
VT 2014

EFFEKTERNA AV
REVISIONSBERÄTTELSE SOM
AVVIKER FRÅN
STANDARDUTFORMNINGEN
- en studie av restaurangbranschen

Författare

Imman Rahim

Alexandra Rosqvist

Handledare

Rolf Larsson

Förord

Vi vill tacka alla som på något sätt hjälpt oss under arbetets gång med denna uppsats. Framförallt vill vi tacka de fyra revisorer som ställde upp på intervjuer och bidrog med ovärderliga insikter i ämnet. Vi vill också rikta ett särskilt tack till vår handledare, Rolf Larsson, som väglett och stöttat oss denna termin. Slutligen vill vi tacka varandra för gott samarbete, motivation och stöd. Vi kunde inte ha gjort det här på egen hand.

Lund, maj 2014

Imman Rahim

Alexandra Rosqvist

Sammanfattning

Titel	Effekterna av revisionsberättelser som avviker från standardutformningen – en studie av restaurangbranschen
Seminariedatum	26 maj 2014
Författare	Imman Rahim & Alexandra Rosqvist
Handledare	Rolf Larsson
Utbildning	Civilekonomprogrammet, Lunds universitet
Nyckelord	Revisionsberättelser, revision, anmärkningar, restauranger, restaurangbranschen
Syfte	Uppsatsens syfte är att undersöka konsekvenserna av orena revisionsberättelser inom restaurangbranschen.
Teori	För att kunna förstå förekomsten av revision utgår vi från vedertagna teorier inom området. Principal-agentteorin, intressentmodellen, resursberoendeteorin samt legitimitetsteorin är de teorier som ligger till grund för det fortsatta arbetet.
Metod	Tillvägagångssättet kan delas upp i tre delar: först genomfördes en kvantitativ dokumentstudie som identifierade de bolag som fick orena revisionsberättelser 2010. Därefter studerades dessa bolags årsredovisningar och revisionsberättelser från tidigare och följande år i mer detalj, för att undersöka konsekvenserna. Slutligen genomfördes intervjuer med fyra erfarna revisorer.
Resultat & Slutsats	Vart fjärde aktiebolag inom restaurangbranschen fick 2010 revisionsberättelser som avvek från standardutformningen. För de flesta av dessa bolag såg revisionsberättelsen mer eller mindre likadan ut såväl tidigare som efterföljande år. Undersökningen har också visat att få aktiebolag vidtog synbara åtgärder, vilket med största sannolikhet beror på att de har få externa intressenter och därmed bristande incitament att såväl förbättra situationen som kommunicera detta till omvärlden.

Abstract

Title	The Effects of Qualified Audit Reports – a Study of the Restaurant Industry
Seminar date	May 26th, 2014
Authors	Imman Rahim & Alexandra Rosqvist
Tutor	Rolf Larsson
Education	Master of Science in Business and Economics, Lund University
Keywords	Audit reports, audit, modified opinions, restaurants, restaurant industry.
Purpose	The purpose of this essay is to examine the consequences of qualified audit reports for companies within the restaurant industry.
Theory	In order to better understand the existence of auditing, we ground our research in four recognized theoretical perspectives: principal-agent theory, stakeholder theory, resource dependence theory and legitimacy theory.
Methodology	The approach can be divided into three parts: firstly, a quantitative documentary study identified the companies which in 2010 received qualified audit reports. Secondly, the preceding and following years' financial statements and audit reports of these companies were studied in greater detail, in order to examine the consequences. Thirdly, interviews were conducted with four experienced auditors.
Results & Conclusion	A quarter of the companies within the restaurant industry received qualified, or unqualified with explanatory language, audit reports in 2010. Most of these companies received a similar audit report both the previous and following years. The study also revealed that few companies took visible action, which is most likely because they have few external stakeholders and therefore lack incitement to improve their situation or to communicate this to their environment.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen (2005:551)
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
ISA	International Standards on Auditing
RevR	Revisionsrekommendation
RevU	Revisionsuttalande
RS	Revisionsstandard i Sverige
ÅRL	Årsredovisningslagen (1995:1554)

Innehållsförteckning

1. Inledning	9
1.1 Problembakgrund	9
1.2 Problemdiskussion	11
1.3 Frågeställning	14
1.4 Syfte	14
1.5 Uppsatsens fortsatta disposition	15
2. Teori.....	16
2.1 Vikten av redovisning och revision.....	16
2.2 Principal-agentteorin	16
2.3 Intressentmodellen	18
2.4 Resursberoendeteorin och legitimitetsteorin	19
2.5 Teoriernas relevans	20
2.6 Institutionalism.....	22
2.6.1. Revisionsberättelsens utformning	23
2.6.2. Revisionsberättelser som avviker från standardutformningen	24
2.6.3. Revisionsberättelsens utformning 2010	27
3. Metod.....	28
3.1 Litteratursökning	28
3.2 Metodteorier och val av metoder	29
3.3 Kvantitativ dokumentstudie och innehållsanalys	31
3.3.1. Uträkning av populationen	32
3.3.2. Urvalets storlek	33
3.3.3. Obundet slumpmässigt urval	35
3.3.4. Dokumentstudie	36
3.3.5. Innehållsanalys	37
3.4 Intervjuer med revisorer	37
3.5 Undersökningens kvalitet.....	39
3.6 Metodkritik.....	39

4. Empiri.....	42
4.1 Restaurangbranschen.....	42
4.2 Kvantitativ dokumentstudie	44
4.2.1. Förklaring av avvikelserna	47
4.3 Innehållsanalys	50
4.3.1 Tidigare år	51
4.3.2 Följande år.....	52
4.3.3 Åtgärder.....	54
4.4 Intervjuer med revisorer	56
4.4.1 Presentation av respondenterna	56
4.4.2 Respondenternas kommentarer om restaurangbranschen	57
4.4.3 Riskbedömning.....	58
4.4.4 Revisionsberättelser som avviker från standardutformningen	59
4.4.5 Anmärkningar och uttalandens allvarlighet	60
4.4.6 Processen när en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen lämnas.....	61
4.4.7 Bolagens reaktion på att få en oren revisionsberättelse	63
4.4.8 Revisionsberättelsernas betydelse	64
4.4.9 Förbrukat eget kapital.....	66
4.4.10 Bolag som får samma anmärkningar år efter år	67
4.4.11 Fåmansbolag där ägare, styrelse och verkställande direktör utgörs av en och samma person.....	68
5. Analys	70
5.1. Restaurangbranschen.....	70
5.2 De större revisionsbyråerna undviker restaurangbranschen.....	71
5.3 Revisionsberättelser som avviker från standardutformningen	74
5.4 Effekterna av revisionsberättelser som avviker från standardutformningen.....	76
5.5 Revisionsberättelsens betydelse	78
6. Slutsats.....	81
6.1 Slutsats	81
6.2 Uppsatsens teoretiska och praktiska bidrag.....	82

6.2.1 Teoretiskt bidrag	82
6.2.2 Empiriskt bidrag	82
6.3 Reflektion	83
6.4 Förslag till fortsatt forskning	86
Referenser	88
Bilaga 1 Intervjuguide	96
Bilaga 2 Aktiebolagen med orena revisionsberättelser 2010	97

1. Inledning

Inledningsvis diskuteras revisionens syfte och betydelse, samt vikten av en ren revisionsberättelse. Därefter presenteras den tidigare forskning som finns på området samt vilken lucka som denna studie ämnar fylla. Formuleringen av uppsatsens frågeställning respektive syfte och valet av restaurangbranschen som intresseområde motiveras. Slutligen presenteras uppsatsens fortsatta disposition.

1.1 Problembakgrund

Enligt FAR (2001, s. 7) är revision att ”kritiskt granska, bedöma och uttala sig om ett företags redovisning och förvaltning”. Revision förekom redan för över 2000 år sedan som ett sätt att säkerställa att publika medel hanterades korrekt (Porter, Simon & Hatherly, 2008). I Sverige har revision funnits sedan medeltiden, och privata företag började granskas på 1600-talet (Sjöström, 1994). Bestämmelser om revision infördes däremot i svensk lagstiftning först i och med 1895 års Aktiebolagslag (Moberg, 2006). Riksdagen hoppades att med den nya lagen kunna minska frekvensen av bedrägeri och förskingring i de svenska aktiebolagen. Revisorerna gavs därför utökade befogenheter och fick samtidigt ett skadeståndsansvar där de kunde bli betalningsskyldiga om de grovt misskött sitt uppdrag (Sjöström, 1994).

2010 fattade Sveriges riksdag beslutet att avskaffa revisorsplikten för mindre bolag (Prop. 2009/10:204). Idag har 50 % av de bolag som inte har revisorsplikt valt att inte anlita någon revisor. Enligt en artikel i DN Ekonomi uttalar sig Bolagsverket om att kvaliteten på inskickade årsredovisningar sjunkit mätbart (Dagens Nyheter, 18 november 2013). Dessutom finns indikationer på att bolag fuskar alltmer nu när de inte måste revideras (Brännström, 2013; Dagens Industri, 14 augusti 2013).

Den nuvarande Aktiebolagslagen (2005:551) föreskriver att revisorns arbete handlar dels om att granska årsredovisningen och bokföringen i ett bolag och dels om att granska styrelsens och VD:ns förvaltning av bolaget ifråga. Det omfattande arbete som detta innebär resulterar i en revisionsberättelse där revisorns uppfattning om och utvärdering av bolaget återges. Revisionsberättelsen är slutprodukten av en revision och utgör den enda offentliga rapport

som en revisor avger (FAR, 2001). Det är därmed endast via revisionsberättelsen som revisorn kommunicerar sitt arbete och sina uppfattningar till allmänheten (FAR, 2006).

Det konstateras ofta att revision har en stor betydelse för såväl aktieägare och företagsledningar som för andra externa intressenter. Revisionens främsta roll är att fungera som informationsförmedlare mellan bolaget och dess ägare och övriga intressenter (Porter, Simon & Hatherly, 2008). Revision kan också ses som ett sätt att förbättra kvaliteten av ett företags ekonomiska rapporter, eller som en garanti till läsaren att informationen är pålitlig. I det senare perspektivet är det extra viktigt att revisorn har gjort en noggrann granskning så att hon inte blir skadeståndsskyldig till någon läsare som blivit missledd (Carrington, 2010).

Många (Carrington, 2010; Cassel, 1996; FAR, 2001; Moberg, 2006; Porter, Simon & Hatherly, 2008) är eniga om att en revisionsberättelse anses fungera som en kvalitetsstämpel vad gäller bolagens årsredovisning och förvaltning. Av den anledningen kan en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen väntas ha stora konsekvenser. En ren revisionsberättelse visar att en revisor har granskat ett bolag och anser att inga allvarliga felaktigheter finns. Mindre allvarliga brister påpekas nämligen av revisorn under revisionsprocessens gång, så att ledningen får en möjlighet att rätta till problemen (Lundén, 2010). En ren revisionsberättelse skapar trovärdighet för det som bolaget presenterar. Skulle det däremot finnas en anmärkning är detta en signal till omvärlden att det finns något som inte står rätt till (Porter, Simon & Hatherly, 2008).

Utformningen av revisionsberättelser är så pass standardiserad att eventuella avvikelser sticker ut och därmed lättare kan uppmärksammas (FAR, 2006). Enligt Lundén (2006) är en oren revisionsberättelse, det vill säga en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen, en relativt allvarlig kritik av det som har funnits vid revisionen. Att få en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen är därför något som många bolag kan antas vilja undvika. Av samma anledning borde också de bolag som får en oren revisionsberättelse göra allt de kan för att slippa det nästa år.

Eftersom det är många som förlitar sig på revisionsberättelserna kan avvikelser i dessa få stora konsekvenser, inte bara för företaget ifråga, utan även för både existerande och

potentiella aktieägare såväl som andra intressenter i form av exempelvis banker eller samhället i stort, beroende på vilken teori man utgår från.

Vad gäller revision och förekomsten av orena revisionsberättelser så tas restaurangbranschen ofta upp som ett avskräckande exempel. Det finns en allmän uppfattning om att restaurangbranschen präglas av mycket osäkerhet och fusk (Hagnell, 2009; Falk, 2007). Branschens dåliga rykte är främst kopplat till problem rörande intäktsredovisning och svarta pengar, vilket gör att restauranger ofta anses väldigt svåra att granska (Hagnell, 2009; Slivo, 2005). Även Skatteverket har uppmärksammat problem inom branschen och genomfört granskningar för att få bukt på problemen (Skatteverket, 2009). Att restaurangbranschen anses vara extra utsatt innebär att det kan antas finnas fler anmärkningar respektive upplysningar i revisionsberättelserna att studera i just denna bransch, vilket gör det till en intressant bransch att studera.

1.2 Problemdiskussion

Tidigare forskning har bland annat analyserat nuvarande och potentiella aktieägares reaktioner på orena revisionsberättelser. Moradi, Salehi, Rigi och Moeinizade (2011) undersökte påverkan av orena revisionsberättelser på iranska börsnoterade bolags aktiepriser, och fann att aktiernas värde inte påverkades nämnvärt. Moradi et. al. spekulerar därför i att dessa bolags intressenter antagligen inte förstår eller värdesätter den information som en revisionsberättelse ger. I en liknande studie av spanska börsnoterade bolag kom Pucheta Martínez, Martínez och García Benau (2004) fram till samma sak. O'Reilly (2010) hävdar däremot motsatsen och menar att investerare, när de bedömer värdet på ett bolags aktier, lägger stor vikt vid uttalanden om att bolagets fortsatta drift kan ifrågasättas.

I en studie av Firth (1980) påvisades att brittiska kreditgivare var betydligt mindre villiga att bevilja lån till bolag vars revisionsrapport innehöll exempelvis ett uttalande om att revisorn betvivlade företagets fortlevnadsförmåga. En senare studie (Gómez-Guillamón, 2003) visade att spanska banker lade stor vikt vid revisorns uttalande både i beslutet om lån skulle beviljas och när det gällde själva lånesumman. Å andra sidan visade en liknande, australiensisk studie

(Houghton, 1983) att revisorns uttalande visserligen spelade in i bankernas bedömning men att revisionsberättelsen inte hade någon större påverkan på det slutgiltiga lånebeslutet. Hagman, Hillmarsson och Odevall (2005) kom genom intervjuer med svenska kreditgivare fram till att dessa såg allvarligt på ett bolag med oren revisionsberättelse och kunde använda detta som grund för att neka bolaget lån. Studierna indikerar alltså att revisionsberättelsens utformning har stor betydelse för ett bolags möjlighet att skaffa extern finansiering.

Det finns också ett antal studier som undersökt förekomsten av orena revisionsberättelser i Sverige. Resultaten varierar något beroende på vilka avgränsningar av populationen som gjorts. För svenska aktiebolag i allmänhet finns siffror på t.ex. 13 %, 12,5 % och 18,5 % (Celik, Majoros & Svedin, 2010; Hasselberg & Kehrer, 1997; Jonasson & Swanberg, 2011). Även med avgränsningar i bolagens storlek eller geografiska placering presenteras siffror på 13-14 % (Alkefjärd & Kasemi, 2013; Andersson & Edsvik, 2006). Det har samtidigt konstaterats att det inte föreligger någon större skillnad mellan antalet anmärkningar under år med lågkonjunktur jämfört med perioder då det är högkonjunktur (Hasselberg & Kehrer, 1997).

Enligt Skough och Brännström (2007) fick 13 % av de svenska aktiebolagen revisionsberättelser som avvek från standardutformningen 2006. De tre vanligaste anmärkningarna var att bolagets egna kapital var förbrukat till mer än hälften, att skatter och avgifter inte redovisats korrekt samt att årsredovisningen upprättats för sent. Skough och Brännström påpekade också att många andra brister som upptäcks vid en revision, t.ex. felaktigheter i resultat- och balansräkning, kan rättas till och därmed inte behöver nämnas i revisionsberättelsen.

Flera studier har utgått ifrån bolag som har gått i konkurs, och undersökt hur många av dessa som tidigare år fått orena revisionsberättelser. Kesen och Koc (2011) samt Andersson och Gorgis (2011) presenterar siffror på 65 % respektive 66 % och visar därmed att orena revisionsberättelser är betydligt vanligare bland bolag som gått i konkurs än hos bolag som inte gjort det.

Kennmark och Nordqvist (2009) fokuserade på aktiebolag inom restaurangbranschen och fann att 32 % av dessa fick orena revisionsberättelser 2007. Studiens huvudfokus var att undersöka hur aktiebolagens nyckeltal förändrades från 2007 till 2008 beroende på om de 2007 fått en ren eller oren revisionsberättelse. Resultatet blev att inget samband kunde identifieras mellan revisionsberättelsens utformning och företagens prestation. Författarna spekulerade i att detta kunde bero på att nästan samtliga bolag var ägarledda, eller på den rådande lågkonjunkturen.

Det förekommer också studier som undersökt vilka bakomliggande faktorer som bidrar till en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen. Celik, Majoros och Svedin (2010) påvisar t.ex. att det bland annat finns ett samband mellan ett negativt resultat och en oren revisionsberättelse. Jonasson och Swanberg (2011) lyfter fram att mindre företag samt företag verksamma inom bygg- eller hotell- och restaurangbranschen löper större risk att drabbas av orena revisionsberättelser. Detta kopplar de till förekomsten av svartarbete, skattefusk samt den stora andelen kontanthantering inom dessa branscher.

Däremot finns endast ett fåtal studier som undersöker de interna effekterna av en oren revisionsberättelse, dvs. om bolaget vidtar några åtgärder kommande år eller om de anmärkningar revisorn lämnar förblir desamma år efter år. Abbas och Elledils (2013) undersökning av skånska aktiebolag visar att bolag som får en oren revisionsberättelse oftare får orena revisionsberättelser än rena de följande åren, samt att få åtgärder görs och ännu färre positiva effekter märks. Deras undersökning fokuserade dock enbart på bolag som fortfarande var verksamma vid studiens tidpunkt, och bortsåg därmed helt från de bolag som lidit konsekvensen av t.ex. konkurs eller likvidation.

Tidigare forskning verkar påvisa att såväl banker som investerare lägger stor vikt vid innehållet i revisionsberättelsen. Därför anser vi det vara ett logiskt antagande att bolagen vill undvika revisionsberättelser som avviker från standardutformningen, och vidtar åtgärder för att förbättra sin situation. De flesta studier vi har hittat har begränsat sin undersökning till att endast omfatta vissa effekter. Dessutom har vi endast hittat en studie (Kennmark & Nordqvist, 2009) som fokuserar på bolag inom en viss bransch – de flesta har avgränsat populationen efter storlek eller geografisk tillhörighet.

I syfte att göra en intressant studie och samtidigt bidra med ny forskning har vi därför valt att fokusera på en specifik bransch. Detta ger oss möjligheten att undersöka branschen på djupet och se om det finns branschspecifika orsaker till de resultat vi får fram. Med tanke på restaurangbranschens dåliga rykte ser vi detta som en intressant bransch att studera närmare. Vi vill undersöka om det finns något belägg för den negativa bild som många har av restaurangbranschen, samt hur detta i så fall yttrar sig i företagens revisionsberättelser.

Utöver detta vill vi också få svar på vad effekterna blir av en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen. Åtgärdas det som revisorn anmärkt på, och i så fall hur? Kennmarks och Nordqvist (2009), som genomförde en liknande, men relativt kortfattad studie av restaurangbranschen gav inget svar på några av ovanstående frågor. Deras studie var också begränsad på så sätt att bolagen endast jämfördes utifrån två års nyckeltal, och inga andra aspekter diskuterades. Vi anser därmed att det finns utrymme för en studie med liknande ansats. Vi avser att genomföra en mer ingående studie av restaurangbranschen med fokus på samtliga eventuella effekter av en oren revisionsberättelse. Med utgångspunkt i räkenskapsåret 2010 kan effekterna fram till idag studeras, samtidigt som resultaten inte blir alltför inaktuella.

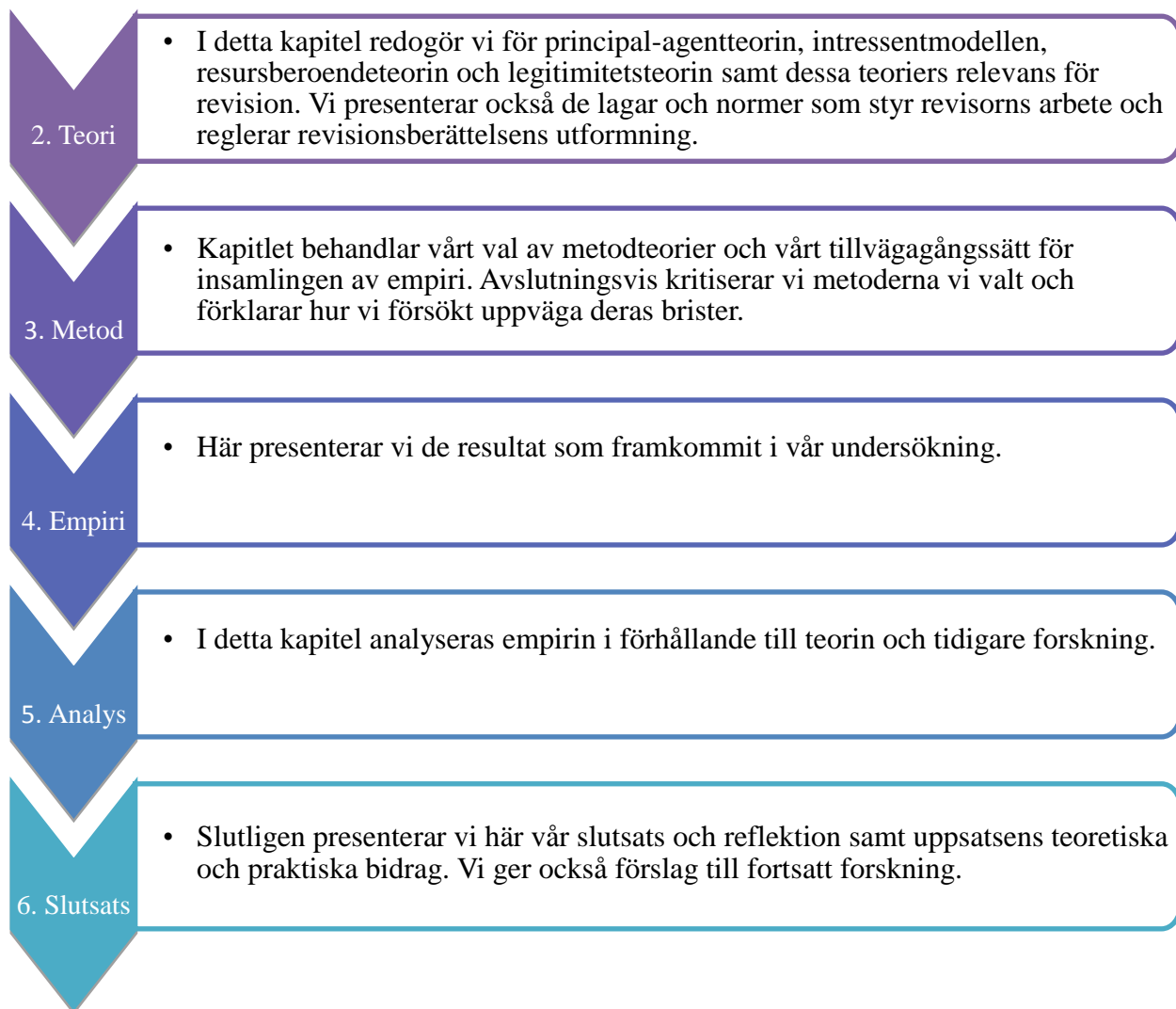
1.3 Frågeställning

Hur stor andel av aktiebolagen inom restaurangbranschen fick 2010 revisionsberättelser som avvek från standardutformningen och vilka blev effekterna?

1.4 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka revisionsberättelser som avviker från standardutformningen, med fokus på de effekter som uppkommer. Vi vill undersöka hur vanligt förekommande dessa revisionsberättelser är samt vilka uttalanden eller anmärkningar revisorerna vanligtvis gör. Därefter vill vi titta närmare på vilka konsekvenser bolagen drabbas av.

1.5 Uppsatsens fortsatta disposition

2. Teori

I detta kapitel redogörs för de teorier och förutsättningar som antas vara grundläggande för förståelsen av revision och som utgör utgångspunkten för uppsatsen empiriska undersökning. Teoriernas relevans motiveras. Dessutom redogörs för lagstiftning och normer inom området.

2.1 Vikten av redovisning och revision

Enligt Schroeder, Clark och Cathey (2001) är syftet med redovisningen att tillhandahålla information som är så pass relevant och tillförlitlig att investerare kan använda sig av denna vid viktiga investeringsbeslut. Enligt Årsredovisningslagen (1995:1554) 2 kap. 3§ är syftet med redovisningen att ge en rättvisande bild av bolagets ställning och resultat. Årsredovisningslagen fastslår också i 2 kap. 1§ att en årsredovisning ska innehålla en förvaltningsberättelse och en resultat- respektive balansräkning med tillhörande noter.

Att det går att lita på räkenskaperna som ett bolag presenterar är något som ligger till grund för flera vedertagna teorier inom ekonomi. Det är inte minst investerare som påverkas av ett bolags redovisning. Enligt både fundamental analys och den effektiva marknadshypotesen, som båda är teorier rörande beslutsfattandeprocessen vid investeringar, är grundtankarna är att man ska kunna utgå från det som ett bolag presenterar. Teorierna framhäver att det är många som vill kunna lita på den finansiella information som framgår av exempelvis en årsredovisning. Revision kan därmed ses som ett sätt att säkerställa redovisningens tillförlitlighet för exempelvis investerare och marknaden som helhet (Carrington, 2010; Schroeder, Clark och Cathey, 2001).

2.2 Principal-agentteorin

En av de absolut mest vedertagna teorierna är principal-agentteorin som grundar sig i synsättet att en aktör (agenten) utför arbete för en annan aktörs (principalens) räkning. Jensen och Meckling (1976) baserar teorin på utgångspunkten att såväl principalen som agenten är

nyttomaximerare, vilket innebär att de strävar efter att själva få det så bra som möjligt. Konflikt uppstår eftersom principalen därför inte kan utgå ifrån att agenten agerar i principalens intresse.

Teorin appliceras ofta på förhållandet mellan aktieägare och företagsledning (Fellingham & Newman, 1979) där aktieägarna bär den huvudsakliga ekonomiska risken medan ansvaret för beslutsfattandet ligger hos ledningen (Fama & Jensen, 1983). Fama och Jensen menar att risken för nyttomaximerande agenter är högre i större företag där styrningen och risken är separerade, än i mindre företag där entreprenören bär både risk och ansvar. Vikten av att kontrollera att agentens agerande är i linje med principalens intresse ökar därför i sådana organisationer.

Principalen kan försöka styra agentens agerande genom att exempelvis införa belöningsystem som kopplar agentens ersättning till företagets prestation (Jensen & Meckling, 1976). Watts och Zimmerman (1990) hävdar dock att denna kontrollmetod endast har avsedd effekt så länge agenten har begränsad kontroll över företagets finansiella rapportering, annars kan hon välja redovisningsmetoder som ger önskvärt resultat.

Agentens handlingsutrymme kan också begränsas genom t.ex. budgetrestriktioner eller interna kontrollsystem, och besluten hon fattar kan kontrolleras med hjälp av exempelvis externrevision (Jensen & Meckling, 1976). I situationer där företaget inte har revisorsplikt kan företagsledningen själv välja att ändå anlita en revisor för att försäkra principalen om att de inte agerar i eget intresse eller i strid med principalens intresse. Jensen och Meckling (1976) menar att agenten endast kommer att acceptera kostnader för exempelvis revision så länge fördelarna överväger kostnaderna. Visserligen innebär revisionen en kostnad för företaget, men samtidigt behöver principalen då inte tillämpa andra metoder för att kontrollera agenten. I de situationer där principalen är en potentiell investerare så utgör revisionen en försäkring för investeraren, vilket möjliggör större investering än om agenten misstänkts vara opålitlig (Fellingham & Newman, 1979).

Power (1999) menar att behovet av revision är grundat i den växande separationen mellan ägande och kontroll. Utöver intressekonflikten som riskerar att uppstå som en effekt av

antagandet att organisationer består av nytto-maximerande individer i form av aktieägare eller företagsledare, antas det även finnas en informationsasymmetri mellan parterna. Revisionens roll blir därmed en sorts kontrollmekanism som syftar till att säkerställa att agenten agerar i principalens intresse och som därmed fungerar som en lösning på intressekonflikten genom att minska på informationsasymmetrin (Carrington, 2010).

2.3 Intressentmodellen

Att målet med all företagsverksamhet är vinstmaximering är något som länge har ansetts vara en självklar förutsättning för företagande (Phillips, 2003). Phillips är dock en av dem som presenterar en alternativ syn på företagets verksamhet. Han menar att företagen i dagens samhälle arbetar under ett klimat där det inte längre är tillräckligt att endast ta hänsyn till exempelvis aktieägarnas intressen. Han föreslår istället att intressentmodellen är en mer lämplig teori. Intressentmodellen utgår från att det finns en rad olika intressenter som alla spelar en avgörande roll för en organisations överlevnad. Samma idéer delas av Freeman (2010) som menar att företagande har kommit att innebära mycket mer än bara det som traditionellt ingår i en affärsverksamhet, det vill säga leverantörer som tillhandahåller resurser och själva organisationen som producerar varor eller tjänster till konsumenter.

Freeman (2010) argumenterar för att företagen numera befinner sig under en sorts turbulens som gör att de ständigt måste anpassa sig till en rad olika förhållanden och intressenter. Denna turbulens består av dels interna och dels externa förhållanden som en organisation måste ta hänsyn till. Ett bolag har en mängd intressenter i form av exempelvis leverantörer, kreditgivare, anställda, konsumenter och samhället i stort (Bruzelius och Skärvad, 2011; FAR, 2006; Freeman, 2010; Nygaard och Bengtsson, 2002;). Freeman menar att det inte längre går att förutsätta att avkastning är det primära bekymret för aktieägarna. Risken är nämligen att företagsledningen i så fall bara skulle agera utifrån ett kortsiktigt perspektiv i strävan efter att generera höga vinster för den gällande perioden, vilket medför risken att resultatet blir en trade-off mellan det som ger goda resultat på kort sikt och det som är bra för företaget på längre sikt. Enligt Bruzelius och Skärvad (2011) är det ett grundläggande krav för en organisations utformning och utveckling att ständigt underhålla förtroendekapitalet hos sina

intressenter. Förtroende är något som brukar ta lång tid att bygga upp och det utgör en väsentlig del av en organisations möjlighet att säkerställa och bibehålla goda relationer till sina intressenter och de förmåner som dessa bidrar med. Därför är det viktigt att organisationer vidtar olika åtgärder för att upprätthålla och vidareutveckla det förtroende som finns hos deras intressenter, särskilt med tanke på att förtroende väldigt snabbt kan förstöras.

Det som alla dessa intressenter har gemensamt är att de alla har ett intresse i verksamheten, vilket även är anledningen till att de kallas för just intressenter (Nygaard och Bengtsson, 2002). Alla dessa aktörer har på ett eller annat sätt ett intresse av, men även en möjlighet att påverka, ett företags överlevnad. Detta har lett till att intressentmodellen vuxit fram som en accepterad teori. I denna kontext är revision inte bara avsett att minska informationsasymmetrin mellan aktieägare och företagsledning, vilket förespråkas av principal-agentteorin, utan det handlar om att lämna en försäkran till många olika intressenter och därmed tillgodose alla intressenters behov (Carrington, 2010). Även FAR (2006) delar uppfattningen om att revision är till för en mängd olika intressenter. Trots att de konstaterar att revision har en stor betydelse för just ägarna, medger de också att bland annat företagsledningen, kreditgivare, leverantörer, kunder, anställda samt stat och kommun är viktiga intressenter som antingen direkt eller indirekt har nytta av revision. Vidare argumenterar FAR att revision i detta sammanhang fungerar som en tilltroskapande process. Utan den skulle intressenterna nämligen själva behöva genomföra kontroller för att säkerställa att det går att lita på bolagens ekonomiska rapportering.

2.4 Resursberoendeteorin och legitimitetsteorin

Resursberoendeteorin har som utgångspunkt att alla organisationer är beroende av olika externa resurser, inklusive immateriella resurser så som finansiering eller information. Många av dessa resurser kontrolleras av andra organisationer, vilka därmed får makt över de som är i behov av dem. Teorin antar vidare att detta skapar nätverk och relationer på marknaden. Alla organisationer blir beroende av sin omgivning och måste anpassa sin strategi när omgivningen förändras (Pfeffer & Salancik, 2003).

Cohen, Krishnamoorthy och Wright (2007) påpekar att en viktig del i strategin är att de finansiella delarna av en organisation kontrolleras. Detta är viktigt både för organisationens ledning i deras beslutsfattande och strategiska planering, och för dess intressenter, då detta skapar legitimitet och stärker organisationens trovärdighet på marknaden (Pfeffer & Salancik, 2003; Cohen, Krishnamoorthy & Wright, 2007; Chen & Roberts, 2010).

Chen och Roberts (2010) ser legitimitet som en av de nödvändiga resurser varje organisation behöver, eftersom andra organisationer först då blir villiga att dela med sig av sina resurser. De anser att legitimitet skapas genom de åtgärder som en organisation vidtar utåt. Pfeffer och Salancik (2003) lyfter fram exempel på när revision använts som ett sätt för olika intressenter att säkerställa organisationers trovärdighet. Revision utgör då en nödvändig kontrollmekanism för samarbete.

Enligt legitimitetsteorin skapas legitimitet genom att agera utifrån det som anses önskvärt, passande eller lämpligt inom till exempel ett visst samhälle (Suchman, 1995). I denna kontext strävar bolagen efter att skapa legitimitet, vilket till viss del kan förklara förekomsten av revision. Revision är något som för många bolag visserligen krävs enligt lag, men det är också något som är önskvärt eller till och med förväntat. Revisorer anlitas därmed i syfte att skapa legitimitet. Díez-Martín, Prado-Roman och Blanco-González (2013) har i sin studie visat att bolag med hög legitimitet uppvisar bättre organisatoriska resultat och att de framförallt har lättare att få tillgång till olika sorters resurser och därför har lättare att överleva långsiktigt. Även Zimmerman och Zeitz (2002) argumenterar för att legitimitet är en viktig källa vad gäller ett bolags möjligheter att införskaffa resurser.

2.5 Teoriernas relevans

Alla dessa teorier motiverar revisorns roll och visar på hur viktigt det är att informationen i en årsredovisning är att lita på. Det innebär att revisorers uttalanden anses vara viktiga och att avvikelser i revisionsberättelser antas få konsekvenser för företagen. Oavsett vilken teori om finansiell information som appliceras så kan det konstateras att den finansiella informationen som en årsredovisning presenterar är av betydelse för många människor. Vare sig det främst

är aktieägare, investerare eller andra intressenter som anses vara viktigast så kvarstår det faktum att informationen i redovisningen måste gå att lita på.

Det är här revisorns roll blir viktig. Revisorn agerar en oberoende part som ska säkerställa att informationen i årsredovisningen är trovärdig. Carrington (2010) menar exempelvis att både principal-agentteorin och intressentmodellen har mycket gemensamt, eftersom revision i båda fallen ses som en lösning på informationsasymmetrin mellan de inblandade parterna. Oavsett om revisionens huvudsyfte anses vara att försäkra företagets ägare att informationen i årsredovisningen är korrekt, eller att förbättra den information som intressenterna baserar sina beslut på, så ses revision som en nödvändig kontrollmekanism. På liknande sätt förklarar både resursberoendeteorin och legitimitetsteorin revision som ett sätt att skapa den legitimitet samt trovärdighet som möjliggör tillgång till nödvändiga resurser (Chen & Roberts, 2010; Suchman, 1995).

Teorierna har förvisso sina begränsningar. Intressentteorin har exempelvis kritiserats för att inbegripa alldeles för många intressenter och för att inte peka på vilka intressenter som är viktigast. Principal-agentteorin kritiseras däremot för att vara för enkel som utan vidare antar att vinstmaximering är det enda målet för en företagsverksamhet, vilket inte nödvändigtvis behöver vara fallet (Phillips, 2003). Dessutom är principal-agentteorin utformad för att förklara den situation som uppstår när ett bolags ägande och styrning är separerade, vilket gör att den fungerar sämre som förklaringsmodell av varför revision behövs i bolag där aktieägare och företagsledning är samma person (Jensen & Meckling, 1976; Taurigana & Clarke, 2000).

Principal-agentteorin förespråkar dessutom att kortsiktigt tänkande i ett företag inte är att föredra då det kan leda till situationer som inte är de mest optimala långsiktigt. Tidigare forskning har dock visat att kortsiktigt tänkande inom just restaurangbranschen kan leda till bra resultat långsiktigt eftersom det gör att man tar vara på de lösningar som krävs för tillfället, vilket kan vara precis vad som krävs för att säkerställa företagets långsiktiga fortlevnad (Demirer & Yuan, 2013; Reich, 1993).

Inga av de fyra teorier som presenterats är egentligen renodlade revisionsteorier. De kan däremot samtliga appliceras för att förklara behovet av revision.

2.6 Institutionalialia

Revisionsplikten avskaffades den 1 november 2010, så för räkenskapsår som påbörjas tidigast detta datum kan mindre företag välja bort revision av sina årsredovisningar. Villkoren för vad som utgör ett mindre företag skiljer sig något beroende på associationsform (Justitedepartementet, 2010). För aktiebolag gäller att de inte får uppfylla mer än ett av villkoren i Aktiebolagslagen 2005:551 (ABL) 9 kap. 1 §: för vart och ett av de senaste två räkenskapsåren får bolaget inte haft ett medeltal på fler än 3 anställda, en balansomslutning på mer än 1,5 miljoner kronor eller en nettoomsättning på mer än 3 miljoner. För alla övriga aktiebolag är revision obligatoriskt.

Revisorns uppgift är, enligt Revisionslagen (1999:1079) 5 §, att ”granska företagets årsredovisning och bokföring samt företagsledningens förvaltning. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god revisionsred kräver.” Liknande formulering återfinns i ABL 9 kap. 3 § och avser revisorns uppgifter vid granskning av ett aktiebolag: ”Revisorn skall granska bolagets årsredovisning och bokföring samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god revisionsred kräver”. Begreppet god revisionsred är inte definierat i lag, utan baseras på normer och domstolarnas tolkning (Prop. 1997/98:99). Normer och rekommendationer för revisorns arbete utges av FAR. Sedan 2011 ingår även den svenska översättningen av IAASBs internationella revisionsstandarder (ISA) i FARs rekommendationer (FAR Akademi, 2013).

Revisorns granskning resulterar i en revisionsberättelse, som ska lämnas senast fem och en halv månad efter räkenskapsårets slut (Revisionslagen, 27 §) och tillfogas företagets årsredovisning. Enligt Aktiebolagslagen ska revisionsberättelsen bland annat innehålla information om huruvida årsredovisningen ger en rättvisande bild av bolaget (ABL 9:31) och huruvida revisorn anser att bolagsstämman bör fastställa årsredovisningens balans- och resultaträkning samt bevilja ledningens förslag till vinstdisposition (ABL 9:32). Revisorn ska

också uttala sig om huruvida hon anser att bolagets styrelse och VD bör beviljas ansvarsfrihet (ABL 9:33).

Revisorn ska dessutom lämna upplysning om det i årsredovisningen saknas vissa obligatoriska uppgifter (ABL 9:31). Hon får också frivilligt lämna upplysningar som hon anser att aktieägarna bör känna till (ABL 9:35). De fel och brister revisorn upptäcker ska meddelas styrelsen i enlighet med ABL 9 kap. 6 §, så att de får möjlighet att rätta till problemen innan revisorn måste skriva en anmärkning i revisionsberättelsen.

2.6.1. Revisionsberättelsens utformning

Enligt den internationella revisionsstandarden ISA 700 ska revisionsberättelsen vara skriftlig (ISA 700:20) dvs. presenteras på papper eller i elektronisk form (ISA 700:A13). Om revisorn i sin granskning av företaget kommer fram till årsredovisningen är upprättad enligt tillämpliga regler för finansiell rapportering, och inga väsentliga felaktigheter finns, ska revisionsberättelsen utformas enligt standardutformningen (ISA 700:16-17).

Förutom formalia, som exempelvis vilket företag som reviderats, så ska en revisionsberättelse enligt standardutformningen innehålla ett stycke om företagsledningens ansvar för upprättandet av årsredovisningen (ISA 700:26) samt ett stycke om hur revisionen gått till och vad revisorns ansvar består av (ISA 700:31). Därefter ska följa ett stycke med revisorns uttalanden, där hon bekräftar att årsredovisningen ”ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild” alternativt ”en sann och rättvisande bild” (ISA 700:35). Vilken formulering som används kan anpassas efter de nationella bestämmelserna (ISA 700:A38).

De internationella revisionsstandarderna, inklusive ISA 700, är utformade i syfte att globalt harmonisera revisionsberättelsens utseende (International Federation of Accountants, 2014). Harmoniseringen ska bidra till ökad kvalitet och ökad förståelse, vilket i sin tur bidrar till revisionsberättelsens ökade trovärdighet på marknaden (ISA 700:4). ISA är alltså inte anpassade utifrån svenska förhållanden och därför har FAR valt att komplettera normgivningen med ytterligare rekommendationer för hur revisionsberättelsen ska utformas i Sverige (FAR Akademi, 2013).

En standardutformad revisionsberättelse ska enligt svenska normer bestå av två delar. Den första delen behandlar revisorns granskning av de finansiella rapporterna och den andra behandlar granskningen av bolagets förvaltning. Båda delarna är indelade i stycken om styrelsens respektive revisorns ansvar, och avslutas med tydligt markerade stycken där revisorn uttalar sig (RevR 709:6-29). Utöver kravet i ISA 700 om att revisorn ska bekräfta att årsredovisningen ger en rättvisande bild ska revisorn också i första delen av revisionsberättelsen uttala sig om att förvaltningsberättelsen är förenlig med resten av årsredovisningen, samt tillstyrka att årsstämman fastställer resultat- och balansräkning (RevR 709:18). I andra delen av revisionsberättelsen ska revisorn tillstyrka att årsstämman disponerar vinsten enligt ledningens förslag samt bevilja styrelseledamöterna och VD:n ansvarsfrihet (RevR 709:26). Om revisorn inte kan uttala sig positivt om alla dessa delar, eller det finns något annat att anmärka på, ska revisionsberättelsen avvika från standardutformningen (RevR 709:3).

2.6.2. Revisionsberättelser som avviker från standardutformningen

Enligt ISA 705 ska en revisor lämna ett så kallat modifierat uttalande när det finns väsentliga felaktigheter i årsredovisningen eller när revisorn inte har kunnat skaffa tillräckliga revisionsbevis för att kunna dra slutsatser om årsredovisningen ger en rättvisande bild (ISA 705:6). Om revisorn inte kan bilda sig en tillräcklig uppfattning att grunda sitt uttalande på ska hon avstå från att uttala sig (ISA 705:9). Om revisorns uppfattning är att det finns väsentliga felaktigheter i årsredovisningen ska hon, beroende på om dessa felaktigheter är av avgörande betydelse eller inte, uttala sig med avvikande mening respektive med reservation (ISA 705:7-8). Tabell 1 illustrerar när respektive uttalande ska lämnas.

Tabell 1 Typer av modifierade uttalanden enligt ISA 705

<i>Karaktär på det förhållande som ger upphov till modifieringen</i>	<i>Revisorns bedömning av hur avgörande effekterna eller de möjliga effekterna är för de finansiella rapporterna</i>	
	<i>Väsentliga men inte av avgörande betydelse</i>	<i>Väsentliga och av avgörande betydelse</i>
<i>De finansiella rapporterna innehåller väsentliga felaktigheter</i>	Uttalande med reservation	Uttalande med avvikande mening
<i>Revisorn kan inte inhämta tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis</i>	Uttalande med reservation	Revisorn avstår från att uttala sig

Not. Från FAR Akademi. (2013). FARs Samlingsvolym – Revision 2014, s. 525, Stockholm: FAR Akademi AB

Grunderna för avvikelserna ska beskrivas i ett särskilt stycke i revisionsberättelsen före själva uttalandet (ISA 705:16). Därefter ska revisorn uttala sig om ifall årsredovisningen ger en rättvisande bild (ISA 705:23-25).

Även här har FAR kompletterat med egna rekommendationer. Eftersom svenska revisionsberättelser idag består av två separata avsnitt kan varje avsnitt innehålla ett eller flera modifierande uttalanden (RevU 709:9). FARs rekommendation tillåter inte att revisorn lämnar ett uttalande med reservation om resultat- och balansräkningen. Istället ska revisorn antingen avstyrka fastställandet av dessa, eller uttrycka att hon varken till- eller avstyrker fastställandet (RevU 709:17). Som framgår av tabell 2 ska revisorn vid väsentliga felaktigheter avstyrka fastställandet (RevU 709:20).

Tabell 2 Typer av modifierade uttalanden enligt RevU 709

<i>Karaktär på det förhållande som ger upphov till modifieringen i uttalandet om årsredovisningen</i>	<i>Koppling mellan revisorns bedömning av hur avgörande effekterna eller de möjliga effekterna är för årsredovisningen och revisors uttalande om räkningarna</i>	
	<i>Väsentliga men inte av avgörande betydelse</i>	<i>Väsentliga och av avgörande betydelse</i>
<i>Årsredovisningen innehåller väsentliga felaktigheter</i>	Avstyrkande av räkning(ar) med väsentlig(a) felaktighet(er).	Avstyrkande av räkningarna.
<i>Revisorn kan inte inhämta tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis</i>	Uttalande att han/hon varken till- eller avstyrker räkning(ar) som kan innehålla väsentlig(a) felaktighet(er).	Uttalande att han/hon varken till- eller avstyrker räkningarna.

Not. Från FAR Akademi. (2013). FARs Samlingsvolym – Revision 2014, s. 865, Stockholm: FAR Akademi AB

Revisionsberättelsen kan också innehålla anmärkningar och/eller upplysningar som inte har påverkat övriga uttalanden (RevU 709:30). ABL fastslår t.ex. att revisorn ska lämna en anmärkning om någon styrelseledamot eller VD har brutit mot ABL, ÅRL eller bolagsordningen (ABL 9:33) eller om bolagets skatter och avgifter inte betalats i rätt tid (ABL 9:34).

I vissa fall ska revisorn också lämna nödvändiga upplysningar i revisionsberättelsen. Under rubriken ”upplysningar av särskild betydelse” ska revisorn upplysa om information som presenterats i årsredovisningen och som är nödvändig för intressenternas förståelse (ISA 706:6-7). Ifall revisorn vill upplysa om något som inte presenterats i årsredovisningen, men som ändå är relevant för förståelsen, ska detta göras under rubriken ”övriga upplysningar” (ISA 706:8).

2.6.3. Revisionsberättelsens utformning 2010

Den svenska översättningen av ISA började tillämpas först för räkenskapsår som påbörjades efter 31 december 2010. Innan dess tillämpades Revisionsstandard i Sverige (RS) som var en anpassning av äldre ISA (FAR Akademi, 2013). En revisionsberättelse enligt standardutformningen var då mer kortfattad och bestod endast av ett avsnitt (RS 709:28E).

Uttalande om årsredovisningens överensstämmelse med ÅRL kunde lämnas med reservation om revisorn var oenig med bolagets ledning i någon fråga eller det fanns en begränsning i hennes revisionsarbete, och effekten av detta inte var väsentlig (RS 709:37). Revisorn skulle istället avstå från att uttala sig om begränsningen var väsentlig (RS 709:38), och uttala sig med avvikande mening om oenigheten var väsentlig (RS 709:39).

All text som avvek från standardutformningen skulle markeras tydligt genom t.ex. kursivering (RS 709, bilaga 1 punkt 1). Särskilda upplysningar skulle placeras sist i revisionsberättelsen och revisorn skulle oftast ange att upplysningarna inte påverkade hennes övriga uttalanden (RS 709:30SE).

3. Metod

Detta kapitel redogör för studiens tillvägagångssätt. Inledningsvis beskrivs den litteratursökning som pågått under hela arbetsprocessen, sedan presenteras och motiveras valet av metodteorier. Därefter beskrivs de tre olika huvuddelarna av undersökningen i detalj. Detta kompletteras med förklaringar till varför dessa delar varit relevanta och hur deras kvalitet säkerställts. Slutligen kritiserar de valda metoderna.

3.1 Litteratursökning

För att hitta relevant litteratur använde vi oss av olika databaser, huvudsakligen LUBSearch och Business Source Complete eftersom vi upplevde att de gav oss flest väsentliga träffar. Dessa databaser har också fördelen att man kan begränsa träffarna till att endast inkludera material som är ”peer reviewed”, dvs. granskat av andra forskare, och därmed mer tillförlitligt. Vi använde oss också inledningsvis en hel del av Google Scholar för att få en överblick av våra intresseområden.

Söktermerna vi huvudsakligen använde var ”audit report”, ”modified audit report”, ”restaurant industry” och varianter på dessa. För att hitta material till teorikapitlet sökte vi på ”principal agent”, ”stakeholder theory”, ”resource dependency theory” och ”legitimacy theory” i olika varianter. Teorierna kombinerades också med ”audit” för att generera information om hur de kan kopplas till revision. Vi granskade dessutom själva referenslistor för att få inspiration till vidare läsning. De artiklar vi hittade kontrollerades via databasen Social Sciences Citation Index, som informerar om hur ofta artiklarna är refererade till i andra verk, vilket är ett mått på deras kvalitet.

Inledningsvis läste vi mycket kurslitteratur för att få en överblick av området. Vi utnyttjade bibliotekets böcker flitigt och letade oss även här vidare inom vissa ämnen genom att följa de referenser författarna själva använt.

Vi sökte också i branschtidningen Balans arkiv för att hitta artiklar om revision. De tidningsartiklar om restaurangbranschen vi använt hittade vi via Google, genom att söka på t.ex. ”fusk + restaurangbranschen” eller ”problem + restaurang”.

3.2 Metodteorier och val av metoder

Bryman och Bell (2005) menar att det finns två utgångspunkter eller synsätt för relationen mellan teori och empiri. Enligt det deduktiva synsättet formulerar forskaren hypoteser utifrån existerande teori, och använder dessa hypoteser som grund för den empiriska undersökningen. Enligt det induktiva synsättet är det däremot själva empirin som utgör grunden. Forskaren börjar med att samla in empirisk data, och formulerar teorin först i slutskedet utifrån det resultat hon kommit fram till.

För att kunna besvara vår frågeställning på bästa sätt har vi huvudsakligen formulerat vår empiriska undersökning utifrån positivismens kunskapsteori. Positivismen har en stark koppling till naturvetenskapen eftersom naturvetenskapliga forskningsmetoder här används för att undersöka verkligheten. Metoden bygger på ett deduktivt synsätt där forskningen grundas i befintlig teori (Bryman & Bell, 2005). Beroende på vad resultaten blir kan den ursprungliga teorin styrkas eller behöva modifieras (Robson, 1993).

Bryman och Bell (2005) anser att positivismen också har inslag av det induktiva synsättet, eftersom teorin ser kunskap som något som skapas när empirin sammanställs och mönster framträder. Empirin påverkas dock alltid av existerande teorier.

Utifrån positivismens synsätt godtas endast fakta som objektivt kan observeras, därför används ofta kvantitativa metoder i form av exempelvis enkäter eller dokumentstudier (Saunders, Lewis & Thornhill, 1997). Vi anser att positivismens synsätt är lämpligt för den inledande delen av vår empiriska undersökning.

För att undersöka hur vanligt det är att svenska aktiebolag inom restaurangbranschen får revisionsberättelser som avviker från standardutformningen, och vilka anmärkningar eller

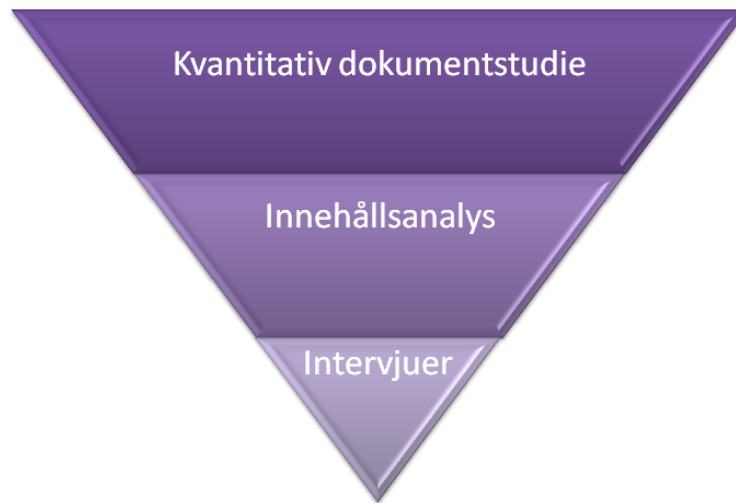

uttalanden som är vanligast, inledde vi studien med en dokumentstudie av dessa bolags årsredovisningar. Efter den grundläggande genomläsningen för att få fram information om hur många revisionsberättelser som innehöll anmärkningar genomförde vi en mer kvalitativ innehållsanalys där materialet analyserades på en djupare nivå för att identifiera mönster och effekter (Bryman & Bell, 2005). Framförallt var vi intresserade av information kring huruvida aktiebolagen vidtog någon form av åtgärd för att minska risken för orena revisionsberättelser efterföljande år.

Eftersom vi inte enbart var intresserade av vilka typer av anmärkningar som förekommer i restaurangernas revisionsberättelser, utan också ville få en förståelse för varför anmärkningarna lämnas och hur företagen resonerar, valde vi att även använda oss av kvalitativ metod i form av intervjuer med auktoriserade revisorer. Till skillnad från positivismen grundar sig det kvalitativa perspektivet i att se omvärlden på ett subjektivt sätt, där forskningens fokus blir att undersöka hur människor tolkar sin omgivning. Kvalitativ forskning används ofta i mindre, djupare studier där forskaren vill undersöka hur olika saker hänger ihop (Denscombe, 2000). Synsättet är induktivt och forskaren utgår ifrån breda och vaga frågeställningar som sedan formuleras under hela processens gång. Intervjuer är en av de vanligaste forskningsmetoderna inom detta perspektiv (Backman, 2008).

Sammanfattningsvis bestod alltså vår undersökning av tre nivåer. Dessa illustreras i figur 1. Tanken var att den kvantitativa dokumentstudien skulle ge oss svar på hur vanligt det är att aktiebolag inom restaurangbranschen får revisionsberättelser som avviker från standardutformningen, samt vilka anmärkningar eller uttalanden som är vanligast förekommande. Innehållsanalysen skulle därefter ge en indikation på vad konsekvenserna blir för dessa bolag och intervjuerna med erfarna revisorer skulle bidra med en djupare förståelse för de fenomen vi hittade. Varje nivå var smalare och mer analyserande än de tidigare, och undersökningen blev därmed stegvis mer kvalitativ.

Figur 1 Undersökningens tre nivåer.

Empirins reliabilitet är ett mått på huruvida resultaten skulle bli desamma om undersökningen skulle upprepas vid ett senare tillfälle. I syfte att underlätta för läsaren att värdera empirins kvalitet och eventuellt replikera denne (Backman, 2008; Bryman & Bell, 2005) beskriver vi i följande två avsnitt vårt tillvägagångssätt vid dessa tre delar av undersökningen.

3.3 Kvantitativ dokumentstudie och innehållsanalys

För att undersöka förekomsten av orena revisionsberättelser inom restaurangbranschen valde vi att utföra en kvantitativ dokumentstudie där vi granskade årsredovisningar och revisionsberättelser hos svenska aktiebolag inom branschen.

Enligt Scott (1990) kan dokumentens kvalitet bedömas utifrån fyra kriterier: dokumenten ska vara autentiska, trovärdiga, representativa för typen av dokument samt tydliga och begripliga. Vi hämtade all data från databasen Retriever Business, som i sin tur hämtar materialet från Bolagsverket. Alla årsredovisningar vi läste är alltså bolagens officiella årsredovisningar, från en pålitlig källa, vilket gör att vi anser att kravet på autenticitet är uppfyllt. Dokumentens representativitet kan falla om vissa årsredovisningar inte går att få tag på (Bryman & Bell, 2005), vilket inte är ett problem i vårt fall då databasen ger oss tillgång till alla inskickade årsredovisningar sedan 2000. Eftersom årsredovisningar och revisionsberättelser måste uppfylla vissa lagar och normer är de också skrivna på ett begripligt och tydligt sätt.

Trovärdigheten är det som kanske är svårast att bedöma, men då såväl bolaget själv som dess granskande revisor måste följa vissa lagar och normer, anser vi att årsredovisningarna är den mest trovärdiga källa vi kunde få tag på för denna typ av studie.

För att få fram ett urval för vår kvantitativa undersökning använde vi oss av databasen Retriever Business. Genom databasen finns möjlighet att få fram information om alla svenska företag, och framförallt så kan man genom en avancerad sökning få fram information utifrån specifika kriterier. Vi började med att undersöka den totala populationen, dvs. alla aktiebolag inom restaurangbranschen. För att få fram användbar data specificerade vi vissa kriterier. Eftersom vi ville ha möjligheten att undersöka vad som hänt efter att företagen fått en anmärkning i revisionsberättelsen bestämde vi oss för att utgå ifrån årsredovisningar från 2010 – detta gav oss möjligheten att, för aktiebolag som fortfarande är aktiva, undersöka årsredovisningar och revisionsberättelser också för de två efterföljande åren, 2011 och 2012. Tyvärr kunde vi bara i ett fåtal fall undersöka årsredovisningar även för 2013 – de aktiebolag som använder kalenderår som räkenskapsår måste inte skicka in sina årsredovisningar till Bolagsverket förrän 31 juli 2014 (Bolagsverket, 2014).

3.3.1. Uträkning av populationen

Vi avgränsade den totala populationen av alla svenska bolag genom att specifikt söka efter företag som uppfyller följande kriterier:

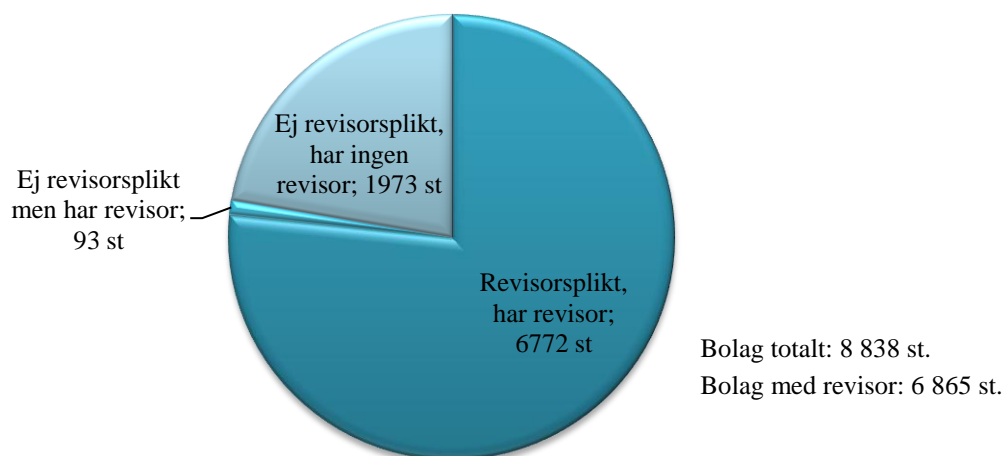
- Aktiebolag.
- Registrerat före 1 januari 2010.
- Verksamt inom restaurangbranschen – här specificerade vi ytterligare att vi endast ville ha med företag som uppgett att deras huvudverksamhet var just restaurangverksamhet, och valde bort bland annat cateringföretag, storkök och personalmatsalar.
- SNI-kod 56.100, vilket motsvarar restaurangverksamhet.

Vi inkluderade även nu inaktiva bolag i vår sökning för att inte exkludera bolag som gått i konkurs eller likviderats efter 2010.

Den totala populationen utifrån dessa kriterier är enligt Retriever Business 8 838 st. För att underlätta vår empiriska undersökning valde vi att sortera populationen ytterligare och endast inkludera de aktiebolag som har revisor, antingen pga. revisorsplikt eller frivilligt. Kriterierna uppdaterades med kravet att bolagen skulle ha revisorsplikt, och populationen sjönk till 6 772 st. För att få med även de bolag som frivilligt har revisor sökte vi först fram bolag utan revisorsplikt (2 066 st.) och sedan de bolag som inte har revisorsplikt och inte heller någon revisor (1 973 st.) och subtraherade därefter den senare gruppen från den första. Detta resulterade i totalt 93 bolag som frivilligt valt att ha revisor. Populationen illustreras i diagram 1. De två mörkaste fälten utgör de aktiebolag som har revisor, antingen frivilligt eller pga. revisorsplikt. Tillsammans utgörs dessa två grupper av 6 865 bolag, vilka blev den population vi hämtade vårt urval ifrån.

Diagram 1 Fördelning av samtliga svenska aktiebolag, registrerade före 1/1 2010, inom restaurangbranschen

3.3.2. Urvalets storlek

För att beräkna en lämplig storlek på urvalet måste först acceptabel statistisk felmarginal och önskad konfidensgrad väljas. Den statistiska felmarginalen anger hur sannolikt det är att andelen orena revisionsberättelser i urvalet avviker från andelen i hela populationen. Konfidensgraden anger hur stor sannolikhet det är att den verkliga andelen orena revisionsberättelser i hela populationen hamnar inom konfidensintervallet (Körner & Wahlgren, 2006). De vanligaste värdena forskare väljer att utgå ifrån är en statistisk

felmarginal på 5% och en konfidensgrad på 95%, vilket anses ge tillräckligt tillförlitliga resultat (Saunders, Lewis & Thornhill, 1997). Vi valde därför också att utgå ifrån dessa värden.

Uträkningen av minsta möjliga urvalsstorlek kan enligt Saunders, Lewis och Thornhill (1997) göras med hjälp av formel 1:

Formel 1 Uträkning av minsta möjliga urvalsstorlek

$$n = p\% \times q\% \times \left(\frac{z}{e\%}\right)^2$$

I formel 1 representerar n minsta möjliga urvalsstorlek, p är den uppskattade andelen orena revisionsberättelser, q är $1 - p$, z är det z -värde som motsvaras av den valda konfidensgraden (en konfidensgrad på 95% motsvaras av z -värdet 1,96), och e är den statistiska felmarginalen.

Om vi, baserat på tidigare forskning, antar att andelen orena revisionsberättelser inom restaurangbranschen uppgår till 13% blir urvalsstorleken:

$$n = 13 \times 87 \times \left(\frac{1,96}{5}\right)^2 = 173,8$$

Om vi istället antar att den riskfyllda restaurangbranschen innebär att mer än dubbelt så många revisionsberättelser avviker från standardutformningen, t.ex. 30%, får vi istället följande urvalsstorlek:

$$n = 30 \times 70 \times \left(\frac{1,96}{5}\right)^2 = 322,7$$

Eftersom populationen är mindre än 10 000 kan storleken på urvalet minskas utan att tillförlitligheten påverkas (Saunders, Lewis & Thornhill, 1997). Hur litet urvalet kan vara beräknas med hjälp av formel 2:

Formel 2 Uträkning av minsta möjliga urvalsstorlek för små populationer

$$n' = \frac{n}{1 + \left(\frac{n}{N}\right)}$$

I denna formel representerar n' den minsta tillåtna urvalsstorleken, n den beräknade urvalsstorleken från formel 1, och N populationens storlek.

Om vi igen antar att andelen orena revisionsberättelser kommer att vara 13% ger formel 2 oss en minsta urvalsstorlek på 170 årsredovisningar:

$$n' = \frac{173,8}{1 + \left(\frac{173,8}{6865}\right)} = 169,5$$

Antagandet att 30% av revisionsberättelserna kommer att innehålla anmärkningar ger oss istället en minsta urvalsstorlek på 308 årsredovisningar:

$$n' = \frac{322,7}{1 + \left(\frac{322,7}{6865}\right)} = 308,2$$

Som synes krävs alltså ett relativt litet urval för att man med hyfsad säkerhet ska kunna uttala sig om hur många restauranger som 2010 fick revisionsberättelser som avvek från standardutformningen. Eftersom databasen är begränsad på så sätt att vi inte kunde exkludera de bolag som inte lämnat in en årsredovisning för 2010 (pga. att de t.ex. gått i konkurs eller fusionerats innan dess) räknade vi med ett relativt stort bortfall. Samtidigt ville vi också få fram tillräckligt många aktiebolag med orena revisionsberättelse för att vi skulle kunna få en uppfattning om vilka typer av anmärkningar som är vanligast, och framförallt få ett tillräckligt underlag för att kunna undersöka vilka effekterna blev. Av dessa anledningar bestämde vi oss för ett urval på 600 aktiebolag.

3.3.3. Obundet slumpmässigt urval

De 600 aktiebolagen i vår studie valdes ut genom ett obundet slumpmässigt urval. Denna metod ger alla aktiebolag i populationen samma sannolikhet att hamna i urvalet, och minskar

därmed risken för att urvalet blir skevt och inte representerar populationen. Ett representativt urval förbättrar enligt Bryman och Bell (2005) empirins externa validitet, vilket är ett kvalitetsmått på hur generaliserbara resultaten är. Resultat som inte kan generaliseras är inte särskilt användbara, då de bara säger något om den specifika grupp som undersökts (Robson, 2002).

Genom att definiera populationen med hjälp av databasen Retriever Business fick vi en alfabetisk lista över de 6 865 aktiebolag som uppfyllde alla våra kriterier (se avsnitt 3.3.1.). Denna lista exporterades till Excel. Med hjälp av Excels formel ”SLUMP” tilldelades alla bolag ett slumpmässigt nummer mellan 0 och 1. Vi sorterade därefter alla bolag efter deras slumpmässiga nummer och valde slutligen de 600 första aktiebolagen.

3.3.4. Dokumentstudie

För att kunna utföra denna inledande studie så effektivt som möjligt kom vi gemensamt överens om vilka kriterier vi skulle undersöka och hur vi skulle dokumentera våra resultat. Vi fördelade aktiebolagen och undersökte 300 var. Ett exempel på hur undersökningen såg ut visas i tabell 3:

Tabell 3 Skärmbild från den inledande dokumentstudien

Bolagsnamn	Org. nr	Reg. datum	Bortfall?	Inaktivt	Anm. NEJ	Anm. JA	Typ av Anm.	Revisor	Övrigt
Reytvä KRZ 91192 AB	5563062610	19870923	Inaktivt	Fusion 2008					
Luleå Hockey Restaurang AB	5567019087	20060411			NEJ			Pwc	2010-05-01-2011-04-30
Hamnkrogen Maritim Aktiebolag	5564062882	19900917			NEJ			Österlenrevision AB	
Ristorante Alfie Aktiebolag	5561871798	19740416			NEJ			Pwc	2009-07-01-2010-06-30
Lubir AB	5567537260	20080310			NEJ men konkurs inledd 2012	JA	Sen ÅR + sena skatter och avgifter	Skeppargatans revision AB	2009-09-01-2010-08-31

Som framgår av tabell 3 undersökte vi bolagets nuvarande status, förekomsten av avvikelser 2010 samt vilken revisionsbyrå bolaget anlidade. Vi noterade även vilka räkenskapsår bolagen tillämpade, i de fall de inte använde kalenderår, för att säkerställa att inga misstag skulle uppstå.

3.3.5. Innehållsanalys

Efter att ha gjort den inledande genomläsningen av de 600 bolagens årsredovisningar genomförde vi en mer noggrann innehållsanalys av de 126 bolag som hade revisionsberättelser som avvek från standardutformningen. Bolagens årsredovisningar för tidigare och efterföljande år studerades i detalj. Syftet var att identifiera mönster och samband och se om vi kunde dra några slutsatser om vilka åtgärder, om några, bolagen vidtog efter att ha fått en oren revisionsberättelse. Framförallt var vi intresserade av fakta om bolagets nuvarande status och ifall de problem som revisorn anmärkt på fanns kvar eller var åtgärdade på något sätt. Vi var också intresserade av ifall ledningen kommenterat revisorns påpekanden i bolagets förvaltningsberättelse.

Bryman och Bell (2005) påpekar att empirins reliabilitet kan bli lidande när två eller fler personer utför undersökningen, eftersom risken är att de tolkar saker olika. För att minimera denna risk diskuterade vi dels noggrant i förväg hur vi skulle gå till väga, dels hade vi kontinuerliga diskussioner om de svårigheter vi stötte på och om hur vi skulle tolka vissa saker.

3.4 Intervjuer med revisorer

I syfte att få en bättre förståelse för ämnet i sin helhet och resultaten av den kvantitativa undersökningen i synnerhet, ville vi även komplettera empirin med intervjuer med erfarna revisorer.

Vi skickade ut intervjufrågningar till 13 revisionsbyråer i Malmö och Lund. Byråernas storlek varierade ifrån Big 4-byråer (dvs. PwC, EY, KPMG och Deloitte) till enmansrevisionsbolag. Av dessa 13 fick vi svar från fyra byråer, som alla kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Eftersom intervjuerna inte skulle vara vår huvudsakliga empiri, utan snarare ett komplement, ansåg vi detta underlag räcka.

Vi hade föredragit att utföra alla intervjuer ansikte mot ansikte, men då en av respondenterna arbetar i Stockholm och vi på grund av tidsbrist inte hade möjlighet att ta oss dit kom vi

överens med denna revisor att genomföra intervjun per telefon. Övriga tre revisorer träffade vi personligen på deras arbetsplats.

För att kunna få ett djup i intervjun ville vi inte ställa alltför standardiserade frågor, utan valde att hålla semistrukturerade intervjuer där frågorna som ställs visserligen är uttänkta på förhand men kan anpassas efter respektive revisors erfarenhet. Saunders, Lewis och Thornhill (2007) menar att denna typ av intervju oftast används för att förklara ett visst ämne, snarare än att beskriva eller utforska det, och därför är lämplig när forskaren har ett relativt tydligt fokus. Eftersom vi genom undersökningens tidigare delar hade fått en ungefärlig bild av området ville vi inte att intervjuerna skulle vara alltför ofokuserade, utan vi ville säkerställa att vi fick relevanta svar på de frågor som väckts tidigare under arbetet. Semistrukturerade intervjuer ger också intervjuaren möjlighet att ställa uppföljande frågor för att skapa ett djup inom intressanta områden (Saunders, Lewis & Thornhill, 1997). På detta sätt gavs revisorerna möjlighet att lyfta fram det de ansåg vara viktigast, samtidigt som frågorna vi utgick ifrån gav oss en grundförståelse av ämnet (Bryman & Bell, 2005).

Vi utformade intervjuguiden (se bilaga 1) genom att strukturera våra frågor i en logisk ordning där de första frågorna fokuserar på restaurangbranschen och de senare berör revision i allmänhet. I enlighet med Bryman och Bells (2005) rekommendationer undvek vi såväl ja- och nejfrågor som ledande frågor. Vi försökte också hålla frågorna relativt öppna för att ge respondenterna möjlighet att prata kring de olika ämnena. Intervjuguiden skickades ut på förhand till samtliga respondenter.

Intervjuerna hölls med Kvaless (2007) kriterier i åtanke. Kvale menar t.ex. att en lyckad intervju består av korta, tydliga frågor och längre svar, där intervjuaren låter respondenten prata fritt och öppet men samtidigt styr intervjun mot de relevanta ämnena och följer upp på de svar som är otydliga eller kan utvecklas mer. Vi följde också Bryman och Bells (2005) råd att spela in alla intervjuer för att kunna fokusera på att lyssna aktivt under samtalet och inte tappa fokus genom att försöka hinna med att anteckna. Detta gav oss också möjligheten att lyssna igenom intervjuerna flera gånger i efterhand för att minska risken för missuppfattningar. Dessutom kunde vi då transkribera intervjuerna ordagrant och använda oss av korrekta citat.

3.5 Undersökningens kvalitet

Genom att ha beskrivit vårt tillvägagångssätt så detaljerat som möjligt hoppas vi ha möjliggjort för andra forskare att replikera vår undersökning och därmed förvissa sig om dess kvalitet. Replikation görs ofta i syfte att mäta empirins reliabilitet, dvs. huruvida resultaten skulle bli desamma om undersökningen replikerades. Om inte empirin är reliabel brister också dess validitet, vilket är ett mått på om undersökningen mäter det den försöker mäta och om de orsaker som identifieras verkligen är de som orsakat effekterna (Bryman & Bell, 2005; Robson, 2002). Validiteten har vi försökt säkerställa genom noggrant utformade mått och en slumpmässig urvalsgrupp för den inledande kvantitativa undersökningen.

I ovanstående redogörelse för hur vi gått till väga har vi vid varje delmoment förklarat hur vi försökt säkerställa dess kvalitet och minska risken för fel. I följande stycke, 3.6 Metodkritik, presenterar vi de brister som finns i de metoder vi använt, hur dessa brister kan ha påverkat empirin och hur vi har försökt hantera dem.

3.6 Metodkritik

Positivismen kritiserar framförallt för att ha en alltför vetenskaplig inriktning för att kunna appliceras på studier av den sociala verkligheten (Bryman & Bell, 2005). Å andra sidan kritiserar kvalitativa studier ofta för att ge en subjektiv bild av verkligheten (Alvesson & Skoldberg, 2008) som inte kan generaliseras på samma sätt som kvantitativ forskning. Kravet på replikerbarhet är inte heller lika lätt att uppfylla vid kvalitativ forskning, eftersom exakt samma miljö inte kan återskapas vid ett senare tillfälle (Bryman & Bell, 2005). Trots denna kritik anser vi våra val av metoder lämpliga, eftersom vi inkluderar båda aspekter i vår undersökning vilket borde låta deras respektive för- och nackdelar komplettera varandra. En kombination av kvantitativ och kvalitativ metod kan enligt Sigmund Grønmo (1982), som han återges i Holme och Solvang (1997), stärka undersökningen genom att ge en bättre helhetsbild och förbättra resultatens trovärdighet.

Den största bristen i vår empiri anser vi vara att det är svårt att få reda på de bakomliggande orsakerna till vad som skett inom aktiebolagen. Vi är begränsade till den information som framkommer i årsredovisningen, och även om viss information är obligatorisk så finns det möjlighet för företagen att vinkla eller undanhålla information, vilket påverkar våra analysmöjligheter. Vi kan därför inte med säkerhet uttala oss om vad som faktiskt har gjorts eller ej. Därmed hamnar vi i samma situation som övriga externa intressenter – den information som presenteras i årsredovisningarna med tillhörande revisionsberättelser är också samma information som de flesta intressenter har att tillgå. Detta innebär att vår analys ändå får en viss relevans. Alla teorier pekar nämligen på att revisionsberättelsen är viktig som informationsmedium till bolagets intressenter eller ägare. Genom att endast undersöka den information som de flesta intressenter har tillgång till kan vi dra slutsatser kring hur väl revisionsberättelsen faktiskt fungerar som informationsmedium.

Ett annat potentiellt problem med vår empiri rör vårt urval. Vi var tvungna att identifiera en avgränsad population. I och med att vi avgränsade populationen till aktiebolag registrerade före 1 januari 2010 fick vi ett bortfall bestående av t.ex. de bolag vars första räkenskapsår var 1 maj 2010 till 30 april 2011 (vilket enligt databasen Business Retriever räknas till 2010). Inga sådana bolag blev därmed representerade i vårt urval. Å andra sidan finns inga indikationer på att dessa bolag på något väsentligt sätt skulle skilja sig från övriga i fråga om deras revisionsberättelsers utformning. Därför anser vi inte att empirins kvalitet påverkas negativt av vårt val av avgränsning.

Empirin kunde också förbättrats om urvalet istället varit stratifierat. Detta hade genererat en representativ fördelning av olika bolagsstorlekar, vilket hade gett en bättre bild av branschen. Ett stratifierat urval hade dock varit tidskrävande att få fram via Retriever Business, och eftersom den absoluta majoriteten av aktiebolag inom restaurangbranschen består av mindre bolag hade resultaten troligtvis blivit i princip desamma ändå. Studien strävar inte heller efter att göra en jämförelse mellan olika bolagsstorlekar.

Vad gäller intervjuerna med revisorerna är den största risken att deras åsikter och erfarenheter inte är representativa för revisorer i allmänhet. Vi hade inte möjlighet att göra ett representativt urval av respondenter utan fick vara nöjda med de fyra revisorer som ville delta

i undersökningen. Därför har vi varit noga med att visa att det är dessa individers subjektiva sida som presenteras. Samtidigt tror vi att vi har fått med en viss bredd i och med att vi har två revisorer från Big 4-byråer och två från lite mindre revisionsbyråer. Ytterligare en brist är att vi saknade möjlighet att hålla personliga intervjuer med alla fyra respondenter och därmed fick nöja oss med en telefonintervju i ett fall. Saunders, Lewis och Thornhill (2007) är kritiska mot telefonintervjuer, både på grund av att den personliga kontakten försämras och på grund av att intervjuaren missar alla icke-verbala signaler såsom ansiktsuttryck och kroppsspråk, vilka kan signalera t.ex. bristande förståelse eller ovilja att beröra ett visst ämne. Vi upplevde själva att telefonintervjun blev stelare och flöt på mindre bra än de personliga intervjuerna, mycket på grund av att vi inte kunde se respondenten och inte kunde veta om hon pratat färdigt om ett ämne eller funderade ut vidare kommentarer.

Vid intervjuer finns också en risk för vad Bryman och Bell (2005) benämner ”social önskvärdhet” – att respondenterna undviker att besvara frågor på ett sätt som framställer dem i dålig dager. Denna risk är svår att komma ifrån. Vi försökte ställa frågor som var relativt generella när det gällde revisorernas arbete, och tror inte att vi berörde ämnen där det råder någon större risk för att informationen ska vara känslig att prata om. Som alltid vid intervjuer finns det också en risk för intervjuareffekt, dvs. att våra egna värderingar och åsikter påverkar intervjun genom de frågor vi ställer eller hur vi tolkar respondenternas svar (Easterby-Smith, Thorpe & Jackson, 2008). Vi försökte minska denna risk dels genom att ställa relativt öppna frågor, och dels genom att undvika att beröra resultaten från vår undersökning förrän i slutet av intervjun, för att inte påverka respondenternas egna erfarenheter och tankar om ämnesområdena.

4. Empiri

Här presenteras dels information från litteratursökningen kring uppsatsens studiefält och dels resultat från empirins tre delmoment. Först beskrivs restaurangbranschen och dess tillhörande problem. Sedan redogörs för hur många aktiebolag i urvalet som hade revisionsberättelser som avvek från standardutformningen, vilka avvikelser som förekom samt vad dessa innebär. Därefter redogörs för de resultat som framkommit i innehållsanalysen av dessa bolag. Slutligen presenteras de åsikter och förklaringar som uttryckts av de erfarna revisorer som intervjuats.

4.1 Restaurangbranschen

Vissa branscher är svårare att revidera än andra. En sådan bransch är restaurangbranschen. Det kan därmed vara problematiskt att vara revisor i en restaurang (Hagnell, 2009; Slivo, 2005; Åström, 2005). Enligt Falk (2007) är restaurangbranschen en av de branscher som är värst drabbade vad gäller fusk. Detta är den främsta anledningen till att revisorer undviker restaurangbranschen. Fusk som åsyftas är problem med skattebrott i form av otillräcklig intäktsredovisning (Hagnell, 2009).

Anledningen till att restauranger är extra utsatta är framförallt den ofrånkomliga kontanthantering som har visat sig vara väldigt svår att granska (Slivo, 2005). Enligt SäkerhetsBranschen (2013), som har genomfört en studie över butikens och restaurangers kostnader för att ta betalt, är kontanter det allra billigaste betalningsmedlet för restauranger. Av den anledningen är det inte konstigt att restaurangbranschen är en kontantintensiv bransch. Likvida medel är en av de poster som ofta förknippas med hög risk, vilket ställer höga krav på revisorers granskning av kontanthandeln. Det är därmed viktigt att revisorn kontrollerar hanteringen av likvida medel och fullständigheten i det aktuella räkenskapsårets intäktsredovisning. Det är dessutom viktigt att granska att Bokföringslagens krav uppfylls vad gäller verifikationer och arkivering, samt att granska informationen som lagras i kassaapparaten (FAR, 2006). Detta försvåras dock av att det ofta är möjligt att manipulera kassaapparaterna på ett sätt som gör att allt inte registreras korrekt. Problemen kan röra allt

ifrån kassaregistrens programmering och användning till själva systemdokumentationen. Enligt Åström (2005) är det just intäkterna som är den mest revisionsvärda posten inom en kontantbransch och därför blir granskningen av kassaapparaten särskilt betydelsefull.

För att komma åt det utbredda skattefusket med manipulerade kassaapparater på restauranger startade Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket och Länsstyrelsen i Stockholm år 2003 ett projekt som kom att kallas för Restaurangprojektet (Ekobrottsmyndigheten, 2004). Projektet visade att det hade förekommit grova skattebrott och bokföringsbrott i företag som bedrev restaurangverksamhet (Slivo, 2005). Enligt Ekobrottsmyndigheten (2004) undanhöll restaurangägare miljonbelopp från beskattning varje år. Projektet ledde till att det gick att styrka de misstankar om manipulationer som tidigare fanns. De fel och brister som framkom var bland annat konstaterade manipulationer av kassaregister, oredovisade intäkter och svarta inköpsfakturer. Vad gäller fel och brister i bokföringen fanns det fall där inga underlag hade bevarats eller där kassabokföringen inte har hanterats på ett riktigt sätt (Åström, 2005). Projektet belyser de svårigheter som uppkommer vid revision av restauranger.

Enligt Alalehto (2000) kan den så kallade kriminaliteten inom restaurangbranschen till viss del bero på den hårda konkurrensen. Särskilt småföretagare är hårt pressade vad gäller lönsamhet och arbetssituation (Olsson & Örstadius, 2012). I Sverige finns, enligt en sökning i databasen Retriever Business per mars 2014, drygt 25 000 restauranger varav ungefär 12 000 är aktiebolag. Utav dessa är den absolut största delen små bolag med 0-4 anställda. Det finns endast ett fåtal restauranger med över 1 000 anställda.

Det faktum att det är lätt att byta ut en måltid på en viss restaurang mot en måltid på en annan restaurang såväl som mot en måltid hemma gör att substitutionsfaktorn inom branschen är hög, vilket bidrar till den tuffa konkurrensen (MarketLine, 2013). Alalehto (2000) menar att även de låga vinstmarginalerna kan öka kriminaliteten eftersom många restaurangägare känner sig tvingade att dra ner på kostnaderna för att överleva. På så sätt blir de mer benägna att exempelvis använda sig av svart arbetskraft, vilket blir mycket billigare då inga arbetsgivaravgifter behöver betalas. Att fuska på detta sätt gör att man även måste täcka för de faktiska kostnader som en svart arbetskraft innebär, vilket möjliggörs av manipulerade kassaapparater.

Sedan 1 januari 2010 finns det enligt Sveriges Riksdag (2013) krav på att företagare som säljer varor eller tjänster mot kontant betalning måste ha ett certifierat kassaregister. Trots att det finns vissa undantag för exempelvis företagare som endast bedriver försäljning i obetydlig omfattning, så är syftet med detta krav att bekämpa den illojala konkurrensen som förekommer som en konsekvens av att vissa bolag undviker att betala skatter och avgifter (Sveriges Riksdag, 2007). Anledningen till införandet av krav på kassaregistrering har att göra med den granskning som Skatteverket genomförde som en fortsättning på restaurangprojektet. Skatteverket inledde nämligen år 2008 en utökad granskning av kontantbranscher i Sverige som en konsekvens av att ha konstaterat att kassaregister manipuleras. Företagens bokföring och kassaregister granskades för att kontrollera att uppgifterna stämde och att intäkterna redovisades och beskattades korrekt (Skatteverket, 2009).

Ur ett globalt perspektiv har restaurangbranschen genomgått en positiv tillväxt under de senaste åren och förväntningarna är att det kommer att ske en fortsatt stabil tillväxt även de närmaste åren. De marknadsanalyser som har gjorts visar på att branschen består av en stor mängd leverantörer, fasta regleringar och låga löner (MarketLine, 2013). Det finns dock fortfarande många problem. Arbetsmiljöverket (2013) anger t.ex. att den svenska restaurangbranschen präglas av hög arbetsbelastning och stress med många risker, i form av exempelvis tunga lyft, involverade för de anställda. Vad gäller redovisningen i restauranger har det konstaterats att det många gånger inte är ekonomin som prioriteras i första hand. Oftast prioriteras maten eller kunderna, vilket kan göra att redovisningen blir lidande för att ekonomin hamnar på efterkälken (Norlander, 2014). Alkohollagen (2010:1622) ställer dock krav på att ekonomin är i ordning, vilket innebär att det bör vara extra viktigt för just restauranger att ta hand om sin ekonomi för att inte få sitt alkoholtillstånd indraget.

4.2 Kvantitativ dokumentstudie

Av urvalets ursprungliga 600 aktiebolag inom restaurangbranschen uppkom ett bortfall på 124 bolag, vilket motsvarar ett bortfall på 20,7 %. Den främsta anledningen till det höga bortfallet var att bolagen gått i konkurs, likviderats eller fusionerats med andra bolag före 2010. I

enstaka fall rörde det bolag som saknade årsredovisning för 2010. Eftersom databassökningen inte kunde anpassas till att endast inkludera bolag som lämnat in en årsredovisning 2010 är det stora bortfallet inte förvånande.

Det faktiska urvalet utgjordes därför av 476 aktiebolag inom restaurangbranschen. Av dessa hade 126 stycken revisionsberättelser som avvek från standardutformningen (se bilaga 2). Detta motsvarar en andel på 26,5 % i urvalet. För att kunna applicera urvalets andel på hela populationen beräknas ett konfidensintervall med hjälp av formel 3:

Formel 3 Beräkning av konfidensintervall för populationens andel π

$$p \pm z \times \sqrt{\frac{p(1-p)}{n}}$$

I denna formel representerar p andelen i stickprovet och n stickprovets storlek. Värdet på z blir 1,96 om en konfidensgrad på 95 % väljs, liksom tidigare. Formeln får följande utseende för denna studie:

$$0,265 \pm 1,96 \times \sqrt{\frac{0,265(1 - 0,265)}{476}} = 0,265 \pm 0,0396$$

Det kan därmed konstateras att andelen revisionsberättelser som avviker från standardutformningen i hela populationen av svenska aktiebolag inom restaurangbranschen 2010 var mellan 22,5 och 30,5 % (Körner & Wahlgren, 2006). Detta är alltså betydligt högre än vad tidigare forskning indikerat att andelen rena revisionsberättelser är i allmänhet.

I tabell 4 presenteras de uttalanden och anmärkningar som fanns i dessa 126 bolags revisionsberättelser. Observera att flera typer av avvikelser kan förekomma hos ett och samma bolag.

Tabell 4 Typer av uttalanden i de 126 revisionsberättelser som avvek från standardutformningen

Typ av uttalande	Frekvens	Andel
Bolagets egna kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet	62	49,2%
Sen årsredovisning och/eller årsstämma	50	39,7%
Sena skatter/sociala avgifter	39	31,0%
Ingen kontrollbalansräkning har upprättats	21	16,7%
Bolaget har inte följt ABL och/eller ÅRL	15	11,9%
Osäkerhet i värderingen av vissa poster i RR/BR	15	11,9%
Revisorn ifrågasätter bolagets fortlevnad	14	11,1%
Revisorn varken till- eller avstyrker fastställande av RR/BB och/eller vinstdisponering	13	10,3%
Revisorn upplyser om att hon lämnat en särskild erinran till styrelsen	13	10,3%
Begränsningar i vad revisorn kunnat kontrollera	12	9,5%
Brister i kontanthantering och/eller bokföringen eller interna kontrollen av denna	11	8,7%
Revisorn avstyrker fastställande av RR/BR och/eller vinstdisponering	9	7,1%
Förekomst av förbjudet lån	9	7,1%
Revisorn kan inte uttala sig om ifall årsredovisningen ger en rättvisande bild	9	7,1%
Felvärderade poster i RR/BR, redovisningen ger en missvisande bild	6	4,8%
Brister i bolagets redovisningsrutiner	5	4,0%
Revisorn avstyrker beviljande av ansvarsfrihet	3	2,4%
Årsredovisningen ger inte en rättvisande bild	3	2,4%
Revisorn valdes efter räkenskapsårets slut	2	1,6%
Revisorn varken till- eller avstyrker ansvarsfrihet	2	1,6%
Övrigt	14	11,1%

4.2.1. Förklaring av avvikelserna

Tabell 4 illustrerar de vanligaste avvikelsernas frekvens och andel i urvalet. De flesta bolag har inte bara en, utan flera stycken anmärkningar eller uttalanden i sina revisionsberättelser. Exempelvis hänger ett uttalande om att revisorn inte kan uttala sig om huruvida årsredovisningen ger en rättvisande bild nästan alltid ihop med att revisorn därför varken till- eller avstyrker fastställande av resultat- och balansräkning.

Den absolut vanligaste anmärkningen var att bolagets egna kapital understeg hälften av det registrerade aktiekapitalet. Om bolagets ansamlade förlust blir så pass stor att detta kan misstänkas, eller det inträffar något annat i bolaget som gör att det egna kapitalet minskar, ska styrelsen enligt ABL 25:13 upprätta en kontrollbalansräkning och låta denna granskas av revisorn. I kontrollbalansräkningen får tillgångar och skulder värderas högre respektive lägre än i den ordinarie balansräkningen, så länge värderingen inte strider mot god redovisningssed (ABL 25:14). Om bolagets egna kapital enligt kontrollbalansräkningen understiger hälften av aktiekapitalet ska bolaget kalla till bolagsstämma, som i sin tur ska besluta om bolaget ska likvideras eller inte (ABL 25:15). Beslutar stämman att inte inleda likvidation ska frågan inom 8 månader prövas igen på ny stämma (ABL 25:16). Om styrelsen inte följer dessa bestämmelser svarar de enligt ABL 25:18 solidariskt för bolagets förpliktelser. Bolaget kan också likvideras (ABL 25:17). På grund av ABLs rådande regler är anmärkningarna gällande förbrukat eget kapital respektive utebliven kontrollbalansräkning nära kopplade. Som framgår av tabell 4 hade 21 bolag, eller en tredjedel av de 62 bolag vars egna kapital var för lågt, underlåtit att upprätta en kontrollbalansräkning.

Den näst vanligaste anmärkningen var att bolagets årsredovisning var försenad och att årsstämman därför inte kunde hållas inom de sex månader efter räkenskapsårets slut som ABL 7:10 föreskriver. Enligt ÅRL 8:2 ska årsredovisningen dessutom lämnas till revisorerna senast sex veckor före årsstämman. I 39,7 % av bolagen hade lagen alltså inte följts.

31 % av bolagen hade anmärkningar om att de betalat skatter eller avgifter för sent. Tidpunkten för när mervärdesskatten ska betalas varierar beroende på företagets storlek,

medan t.ex. arbetsgivaravgifterna ska betalas in senast den 12e i månaden efter att lönerna utbetalats (Skatteförfarandelag 2011:1244 26:26-32).

Revisorns skyldighet att uttala sig om fastställande av resultat- och balansräkning samt om styrelseledamöterna och VD:n bör beviljas ansvarsfrihet behandlades i avsnitt 2.6. Som framgår av tabell 4 var det relativt ovanligt att revisorns uttalande var av den allvarligaste graden. Det förekom endast två fall (1,6 %) där revisorn varken kunde till- eller avstyrka beviljande av ansvarsfrihet och tre fall (2,4 %) där revisorn avstyrkte detta. Vidare visar tabell 4 även att revisorn i 9 fall (7,1 %) inte kunde uttala sig om ifall årsredovisningen gav en rättvisande bild av bolaget. I 3 fall (2,4 %) har felaktigheterna i årsredovisningen uppenbarligen varit så pass väsentliga att revisorn istället uttalat sig om att årsredovisningen inte ger en rättvisande bild.

I avsnitt 2.6 nämndes också att revisorn enligt ABL 9:33 ska lämna en anmärkning när en styrelseledamot eller VD brutit mot ABL, ÅRL eller bolagsordningen. I urvalet fanns inga anmärkningar om brott mot bolagsordningen. Däremot fanns 15 fall (11,9 %) där revisorn lämnat en anmärkning om brott mot ABL eller ÅRL. I de flesta fall rörde dessa anmärkningar brott mot bestämmelserna om kontrollbalansräkning och likvidation i ABL 25 kap., men även anmärkningar så som otillåten vinstutdelning och redovisning som inte följer ÅRL ryms under denna rubrik.

I 15 fall (11,9 %) har revisorerna anmärkt att de är osäkra på om vissa poster i resultat- eller balansräkningen har värderats korrekt. Ofta beror osäkerheten på att revisorn inte kunnat verifiera posten på ett tillfredställande sätt. I 6 fall (4,8 %) uttrycker revisorn åsikten att det finns poster som är direkt felvärderade och att årsredovisningen därför ger en missvisande bild av bolagets ekonomiska ställning.

En grundförutsättning i upprättandet av resultat- och balansräkning är att bolaget förväntas fortsätta sin verksamhet (ÅRL 2:4). Enligt ISA 570:17 har revisorn en skyldighet att utvärdera om antagandet om bolagets fortsatta drift är korrekt. ISA 570:A2 föreslår t.ex. negativt eget kapital, negativt kassaflöde, ökad konkurrens eller förlust av en huvudleverantör som riskfaktorer som kan leda till osäkerhet om bolagets fortsatta drift. Som framgår av tabell 4

uttryckte revisorn i 14 fall (11,1 %) tvivel om bolagets fortlevnadsförmåga. Denna typ av anmärkning var starkt kopplad till de bolag som även hade en anmärkning om att det egna kapitalet var helt eller delvis förbrukat.

Revisorn har även en skyldighet att informera styrelsen om de brister eller fel hon upptäcker i bolagets interna kontroll eller redovisning under sitt revisionsarbete. För mindre allvarliga fel lämnas en påpekan, medan en erinran lämnas för allvarligare fel, brister, eller förbättringsförslag (RevU 18). En erinran måste enligt ABL 9:39 diskuteras av styrelsen vid ett särskild sammanträde. Enligt RevU 18 lämnas en erinran istället för en anmärkning i revisionsberättelsen när informationen inte behöver komma till intressenternas kännedom. Tabell 4 visar att revisorn i 13 fall (10,3 %) ändå upplyser i revisionsberättelsen om att en särskild erinran lämnats till styrelsen, samt förklarar för läsarna vad erinran bestod av.

Av RevR 709 kap. 13 & 23 §§ framgår att revisorerna i revisionsberättelsen ska uttala sig om ifall de revisionsbevis de inhämtat har varit tillräckliga för att de ska kunna uttala sig. I 12 av de granskade aktiebolagen (9,5 %) har revisorerna uttalat sig om att det har funnits begränsningar i vilka poster de har kunnat granska. Detta har t.ex. berott på att de inte fått möjlighet att granska inventeringen av varulagret. Kopplat till detta finns två fall (1,6 %) där revisorerna upplyser om att de blivit vald efter räkenskapsårets slut, vilket påverkat möjligheterna att granska bolaget.

ISA 315 fastslår att revisorn ska bedöma riskerna för väsentliga felaktigheter utifrån företagets verksamhet och miljö. Med tanke på att restaurangbranschen är en kontantintensiv bransch blir det viktigt att granska intäktsredovisningen och de interna kontrollerna för kontanthantering. Undersökningen visar att 11 aktiebolag (8,7 %) fick anmärkningar om brister i själva kontanthantering eller dess relaterade kontrollsystem eller bokföring. 5 av bolagen (4 %) fick anmärkningar om brister i övriga redovisningsrutiner.

Förekomsten av förbjudet lån skulle egentligen kunna placeras under rubriken ”brott mot ABL” eftersom ABL 21:1 förbjuder aktieägare, styrelseledamöter och VD samt deras närstående att låna pengar från bolaget. Eftersom denna anmärkning var så pass vanligt

förekommande (9 fall, 7,1 %) ansåg vi det ändå vara intressant att lyfta fram den som en egen punkt.

Slutligen fanns 14 fall av diverse, mindre frekventa anmärkningar och upplysningar, som grupperats under rubriken ”övrigt”. Här återfinns exempelvis upplysningar om att bolaget är likvidationspliktigt, att det inte bedrivit någon verksamhet under året, att skatterna inte betalats med rätt belopp, eller att bolagets egna kapital är återställt.

4.3 Innehållsanalys

Efter att ha identifierat de 126 bolag som 2010 hade revisionsberättelser som avvek från standardutformningen (se bilaga 2), samt undersökt vilka typer av uttalanden, anmärkningar och upplysningar revisorerna lämnat, genomförde vi en djupare analys av dessa bolag. Syftet var att få svar på vad effekterna blev av en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen genom att undersöka om man kan utläsa något av de nästföljande årens årsredovisningar och revisionsberättelser kring huruvida bolaget har vidtagit några åtgärder samt om bolaget fortfarande är aktivt eller inte.

I följande avsnitt kommer vi först beskriva hur situationen såg ut de föregående respektive följande åren för dessa bolag, för att ge svar på om 2010 var det första och enda året bolaget hade problem eller om det finns en tydlig trend. Eftersom fokus har lagts på vad konsekvenserna blev presenteras de följande åren för sig i mer detalj. Därefter kommer vi att redogöra för de åtgärder som företagen vidtagit och vilka konsekvenser dessa verkar ha haft.

Genom att analysera de 126 bolagens årsredovisningar med tillhörande revisionsberättelser från 2000 (i de fall detta varit möjligt) fram till deras senast inskickade årsredovisningar per mars 2014 har vi velat få svar på dels om det finns någon trend i vilka anmärkningar som finns kvar år efter år, och dels om dessa 126 bolag kunnat vidta några åtgärder för att efter 2010 få en ren revisionsberättelse.

Resultaten av denna innehållsanalys presenteras i tabell 5.

Tabell 5 Bolagens situation tidigare år samt idag

	Bolaget är fortfarande aktivt					Bolaget är nu inaktivt					SUMMA
	A	B	C	D	E	K	L	F	Ki	Li	
Problem före 2010	13	7	5	24	9	8	-	3	6	1	76
Problem uppstod 2010	22	1	2	1	3	3	3	1	-	-	36
2010 = första räkenskapsåret	3	-	3	3	1	4	-	-	-	-	14
SUMMA	38	8	10	28	13	15	3	4	6	1	126

A = Bolaget har för sin senast inskickade årsredovisning erhållit en ren revisionsberättelse

B = Bolaget hade flera olika anmärkningar i revisionsberättelsen 2010, och i sin senaste revisionsberättelse saknades några av dessa

C = De anmärkningar som bolaget hade 2010 saknas i senaste revisionsberättelsen, däremot har andra anmärkningar tillkommit

D = Bolaget har fortfarande samma anmärkningar som de fick 2010 i sin senaste revisionsberättelse

E = Bolaget har fortfarande samma anmärkningar som de fick 2010 i sin senaste revisionsberättelse, och dessutom har det tillkommit nya anmärkningar som de inte fått tidigare

K = Bolaget har gått i konkurs.

L = Bolaget har likviderats.

F = Bolaget har fusionerats.

Ki = Bolaget har inlett konkurs.

Li = Bolaget har inlett likvidation.

4.3.1 Tidigare år

Som framgår av tabell 5 finns en övervägande majoritet (76 bolag, eller 60 %) där 2010 inte var första året de råkade ut för samma uttalanden, anmärkningar eller upplysningar i revisionsberättelsen. För de flesta av dessa bolag har revisorn använt exakt samma formuleringar sedan början av 2000-talet och för några är 2010 endast andra eller tredje året med samma anmärkningar. De anmärkningar som återkommer år efter år hos samma bolag gäller oftast att det egna kapitalet är förbrukat, men det finns också ett stort antal bolag som år efter år får anmärkning om att årsredovisningen är försenad eller att skatter och avgifter inte betalats i rätt tid.

Tabellen visar också att för 29 %, 36 bolag, är 2010 första gången de får en revisionsberättelse med dessa specifika anmärkningar och uttalanden. De allra flesta av dessa bolag har tidigare fått helt rena revisionsberättelser, och även om det finns några enstaka fall där bolagen några år tidigare har fått en helt annan anmärkning finns det i dessa bolag inte något mönster av att samma anmärkningar upprepas år efter år.

Slutligen har vi i tabell 5 valt att särskilt utskilja de bolag där 2010 är deras första räkenskapsår. Dessa 14 bolag, eller 11 %, har således inte kunnat få samma anmärkningar tidigare år. Den absolut vanligaste anmärkningen för dessa nystartade bolag är att deras egna kapital är förbrukat – bolagen har helt enkelt gått med så pass stor förlust första året att deras egna kapital i balansräkningen understiger halva aktiekapitalet.

4.3.2 Följande år

Som framgår av tabell 5 har vi delat in företagen i olika grupper. Först och främst kan man göra en indelning mellan företag som fortfarande är aktiva och företag som numera är inaktiva pga. konkurs, likvidation eller fusion. En klar majoritet av bolagen, 97 st., är fortfarande aktiva (mars 2014) medan 22 av bolagen har fusionerats, likviderats eller gått i konkurs. Till inaktiva företag har vi också valt att räkna företag där konkurs eller likvidation inletts – i vår undersökning återfinns 7 sådana bolag, eller 5,5 % av de 126 bolag som analyserats.

Tabellen visar också att de flesta bolag som idag är inaktiva är sådana bolag som fått samma anmärkningar i flera år. Framförallt är det bolag som i flera år haft problem med att det egna kapitalet är förbrukat, och/eller där revisorn uttalat sig om att det finns osäkerhet kring bolagets förmåga till fortsatt drift, som slutligen har gått i konkurs.

Procentuellt räknat visar undersökningen dock att det är betydligt vanligare att nystartade företag som fick en oren revisionsberättelse nu har gått i konkurs. Av de 14 bolag vars första räkenskapsår var 2010 har idag (mars 2014) fyra gått i konkurs, vilket motsvarar 29 %. Av dessa fyra fick tre stycken anmärkningar 2010 om att det egna kapitalet var förbrukat, två av dessa i kombination med anmärkningar om t.ex. försenad årsredovisning och sena skatter och

avgifter. Det fjärde bolaget fick ett antal anmärkningar om att det t.ex. fanns brister i deras kontanthanteringar och att vissa poster var felvärderade. Detta bolags revisor avstyrkte dessutom såväl fastställande av resultat- och balansräkning som beviljande av ansvarsfrihet till bolagets styrelse och VD.

Vi har också delat in de fortfarande aktiva bolagen i fem olika grupper utefter hur deras revisionsberättelser för åren efter 2010 har sett ut. Tabell 5 visar t.ex. att 28 av bolagen återfinns i kolumn D och alltså fortfarande i revisionsberättelsen för sitt senaste räkenskapsår har samma anmärkningar som 2010. För nästan samtliga av dessa bolag har revisionsberättelserna sett likadana ut sedan flera år före 2010. Det rör sig alltså här om ett tydligt mönster.

De bolag som har en historia av samma anmärkningar även före 2010 är också överrepresenterade när det kommer till de bolag som återfinns i kolumn B och E, dvs. att de fortfarande i sin senaste årsredovisning hade kvar några av de anmärkningar som de fick 2010 eller att de har kvar samtliga anmärkningar sedan 2010 och dessutom har fått några nya. De nya anmärkningar som tillkommit verkar ofta ha ett samband med de tidigare, t.ex. att ett bolag som länge haft problem med att det egna kapitalet är förbrukat senare får en anmärkning om att dess fortsatta drift kan ifrågasättas, eller att en revisor som tidigare varken till- eller avstyrkt fastställande av resultat- och balansräkning nu istället avstyrker detta.

Av de bolag vars senaste revisionsberättelser var utformade enligt standardutformningen, dvs. kolumn A i tabell 5, fick de flesta (22 st. av totalt 38) en oren revisionsberättelse först 2010. Nästan samtliga av dessa bolag erhöll en ren revisionsberättelse redan 2011, vilket innebär att de anmärkningar de fick 2010 verkar ha varit en engångsföreteelse. Klart vanligast här är att de 2010 skickade in årsredovisningen för sent, men det finns också exempel på när revisorn anmärkt att skatter och avgifter betalats för sent eller att det fanns brister i bolagens redovisningsrutiner.

4.3.3 Åtgärder

Tabell 6 visar hur situationen för de bolag som specifikt nämner att de vidtagit någon form av åtgärd såg ut tidigare år, samt ser ut idag. Som framgår av tabell 6 var det endast ett fåtal bolag för vilka det framgick att de aktivt hade vidtagit någon åtgärd för att slippa få en oren revisionsberättelse. Det är endast 19 st., det vill säga en sjättedel av alla bolag som hade anmärkningar 2010, som angav att de hade gjort något. Det verkar dock finnas en viss tendens till att de bolag som faktiskt informerar om vad de har gjort i större utsträckning än andra idag har lyckats bli av med de anmärkningar de fick i sina revisionsberättelser för 2010. Väldigt få av de bolag som har angett att de har vidtagit någon åtgärd är idag inaktiva.

Tabell 6 Situationen tidigare år samt idag för de bolag som nämner att de vidtagit åtgärder

	Bolaget är fortfarande aktivt					Bolaget är nu inaktivt					SUMMA
	A	B	C	D	E	K	L	F	Ki	Li	
Problem före 2010	3	1	2	1	-	-	-	-	1	1	9
Problem uppstod 2010	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
2010 = första räkenskapsåret	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	4
SUMMA	9	1	4	3	-	-	-	-	1	1	19

A = Bolaget har för sin senast inskickade årsredovisning erhållit en ren revisionsberättelse

B = Bolaget hade flera olika anmärkningar i revisionsberättelsen 2010, och i sin senaste revisionsberättelse saknades några av dessa

C = De anmärkningar som bolaget hade 2010 saknas i senaste revisionsberättelsen, däremot har andra anmärkningar tillkommit

D = Bolaget har fortfarande samma anmärkningar som de fick 2010 i sin senaste revisionsberättelse

E = Bolaget har fortfarande samma anmärkningar som de fick 2010 i sin senaste revisionsberättelse, och dessutom har det tillkommit nya anmärkningar som de inte fått tidigare

K = Bolaget har gått i konkurs.

L = Bolaget har likviderats.

F = Bolaget har fusionerats.

Ki = Bolaget har inlett konkurs.

Li = Bolaget har inlett likvidation.

Undersökningen är begränsad till den information som framgår i företagens årsredovisningar med tillhörande revisionsberättelse. I undersökningen av vilka åtgärder företagen vidtagit efter att ha fått en anmärkning i revisionsberättelsen kan vi av den anledningen endast presentera det som har kunnat observeras. Många bolag lämnar överhuvudtaget ingen information om vilka åtgärder de eventuellt har gjort, utan håller sin förvaltningsberättelse och resterande årsredovisning väldigt kortfattad.

Den vanligaste åtgärden som det framgår att bolagen har vidtagit är att de återställt det egna kapitalet genom ett aktieägartillskott. De flesta av dessa bolag har flera år i rad tillskjutit kapital på detta sätt för att täcka respektive års förlust, men det finns också exempel på bolag som vid ett enstaka tillfälle mottagit ett större aktieägartillskott för att återställa det förbrukade egna kapitalet. Eftersom de flesta bolag i vår undersökning är fåmansbolag där aktieägare, styrelse och VD är samma person/er anser vi att aktieägartillskott kan ses som en åtgärd vidtagen från bolagens sida. Ett fåtal bolag har också erhållit koncernbidrag för att förbättra resultatet och hindra minskningen av eget kapital.

En annan relativt vanlig åtgärd är att bolagen avyttrat en del av, eller hela, verksamheten. Det finns t.ex. bolag som sålt restaurangen och investerat i en ny, eller som har likviderats efter avyttringen. En studie av bolagens förvaltningsberättelser visar också att många bolag ändrat verksamhetsinriktning. Det vanligaste är då att de kompletterat sin restaurangverksamhet med exempelvis personaluthyrning, konsultverksamhet eller catering, men det finns också exempel på bolag som lämnat restaurangvärlden och påbörjat verksamhet som möbeltillverkare eller frisör.

En hel del bolag skriver helt enkelt i sina förvaltningsberättelser att de vidtagit ”olika åtgärder” utan att specificera vilka dessa kan vara. Några exempel på åtgärder vissa bolag faktiskt nämner är att de arbetat om menyn, skaffat serveringstillstånd för alkohol, minskat personalkostnaderna, köpt in en ytterligare en restaurang eller förhandlat med hyresvärderna för att minska hyreskostnaden.

Endast ett fåtal bolag har bytt revisor. De flesta behåller samma revisor år efter år, oavsett vilken typ av anmärkning de får. Naturligtvis behöver inte byte av revisor vara kopplat till revisorns uttalanden i revisionsberättelsen.

Ytterligare en åtgärd vi undersökte var om ersättningen eller lönerna till styrelsemedlemmarna förändrades när bolaget fick en oren revisionsberättelse. I flera bolag har ersättningen sänkts när bolaget börjat få problem, men det finns också flera bolag där ersättningen ökat år för år. Bolagen erbjuder dock ingen insikt i varför ersättningen varierat eller hur mycket dessa styrelsemedlemmar arbetat i bolaget.

Sammanfattningsvis är det en relativt låg andel av de 126 bolagen i undersökningen som överhuvudtaget kommenterar vilka åtgärder de vidtagit.

4.4 Intervjuer med revisorer

För att öka förståelsen för det vi har fått fram i vår statistiska undersökning och för att få en bättre insikt i hur revisorer resonerar kring revisionsberättelser som avviker från standardutformningen och tillhörande företeelser, har vi intervjuat fyra revisorer. Revisorerna är alla auktoriserade revisorer med stor erfarenhet av revisionsbranschen. Två av revisorerna arbetar på två av de så kallade Big-4 byråerna och de två andra revisorerna arbetar på mindre revisionsbyråer.

4.4.1 Presentation av respondenterna

Christofer Hultén är auktoriserad revisor med 25 års erfarenhet och arbetar på Grant Thornton i Malmö.

Johan Kling är auktoriserad revisor med 16 års erfarenhet och arbetar på Moore Stephens i Malmö.

Nina Nilsson är auktoriserad revisor med 27 års erfarenhet och arbetar på en Big-4-byrå i Stockholm. Observera att Nina Nilsson är ett fingerat namn då denna revisor önskade vara anonym.

Sara Nordberg Jansson är auktoriserad revisor med 7 års erfarenhet och arbetar på PwC i Lund.

4.4.2 Respondenternas kommentarer om restaurangbranschen

Samtliga revisorer har en lång erfarenhet av revisionsbranschen och har varit aktiva revisorer under flertalet år. De är alla auktoriserade och har arbetat med bolag inom en mängd olika branscher. Själva restaurangbranschen har de dock inte så stor erfarenhet av. Både Christofer Hultén och Johan Kling förklarar att de gärna håller sig borta från restaurangbranschen, eftersom det är allmänt känt att det finns flera risker kopplade till restauranger. Man vet att det förekommer mycket fusk och svarta löner, vilket gör att det inte är värt pengarna att ta sig an sådana kunder. Nina Nilsson håller med om att restauranger inte har världens bästa rykte och som Christofer säger så finns det en anledning till att Skatteverket granskar restauranger så noga – det har hänt många negativa saker inom branschen.

Sara Nordberg Jansson är inne på samma spekulationer och lyfter även fram att många som startar restaurang oftast inte gör det för att arbeta med det administrativa. Man startar inte en restaurang för att man är, som hon säger, ”intresserad av att sköta bokföringen bakom”, vilket innebär att de som driver restauranger inte alltid har så bra koll på hur ekonomin ska skötas.

Revisorerna är eniga om att restauranger inte är en lätt verksamhet att granska. Därför är det i många fall inte lönt att lägga ner den tid och kraft som det skulle behövas för att granska ett bolag ordentligt. För att verkligen kunna genomföra en ordentlig revision och genomgå de granskningsåtgärder som krävs för att revisorn ska känna att hon kan uttala sig på ett säkert sätt så skulle det krävas att man la ner väldigt mycket arbete. Tyvärr är det inte många restauranger som är villiga att betala det höga belopp som det innebär. Resultatet blir att det inte är många revisorer som väljer att arbeta med sådana bolag.

Att kontanthantering är svårt att granska är något som samtliga revisorer är eniga om. Sara berättar att det är just kontanthantering som främst skiljer en restaurang från andra bolag, även om hon framhäver att det finns andra branscher som också har mycket kontanthantering. Enligt Johan är även taxibranschen och frisörbranschen problematiska av samma anledning. Nina tror dock på en positiv utveckling, då mer och mer betalas med kort nuförtiden, vilket kommer att göra intäkterna lättare att granska.

4.4.3 Riskbedömning

Alla respondenter berättar att det finns interna rutiner enligt vilka en noggrann riskbedömning ska göras innan revisorerna åtar sig nya kunder eller uppdrag. På revisionsbyrån som Nina arbetar på görs en utvärdering av kund och uppdrag varje år, för att minimera riskerna.

Sara berättar att det är många faktorer som är inblandade när det görs en riskbedömning. Det handlar inte främst om huruvida de kan få betalt, utan snarare om att ta reda på om de som revisorer klarar av att granska bolaget ifråga och stå för det som de säger att de ska leverera. Vidare anger hon att hon vet att de övriga stora revisionsbyråerna också har liknande typer av riskhantering. Christofer antyder också att riskbedömningar är mer förekommande ju större revisionsbyrån är. Han berättar att de även på Grant Thornton genomgår en omfattande utredning där riskerna ska bedömas innan man eventuellt åtar sig ett uppdrag. Det handlar om att bedöma riskerna och ta reda på om man själv som revisor har den kunskap om eller erfarenhet av branschen som krävs för att göra ett bra arbete. Man måste ta reda på om uppdraget kräver någon specifik kompetens, om det finns någon negativ historik samt prata med alla inblandade. Vidare berättar Christofer att det dessutom kan vara så att ett åtagande måste godkännas av kontorschefen eller en speciell grupp inom byrån innan det kan accepteras.

Anledningen till varför de gör ett grundligt jobb innan de åtar sig ett uppdrag är att detta ”ska försöka förhindra att [de] blir beblandade med fifflare”, berättar Christofer och fortsätter med att även om revisorn gjort ett bra jobb så finns det alltid någon som kan påstå att revisorn borde ha gjort mer och göra en anmälan till Revisorsnämnden. Det kan exempelvis även vara Skatteverket som anser att en revisor inte har gjort ett tillräckligt bra jobb och som då anmäler

det till Revisionsnämnden. Eftersom Revisorsnämnden måste ta upp alla ärenden måste revisorn ifråga lägga ner massa tid, kraft och pengar på att försvara sig, vilket är något som man som revisor vill undvika. Christofer menar att ”risken gör att det inte är lönt”. Det är just denna initiala riskbedömning som gör att många restauranger inte ens kommer på tal som presumtiva kunder.

4.4.4 Revisionsberättelser som avviker från standardutformningen

Enligt de intervjuade revisorerna är det inte särskilt vanligt att upprätta revisionsberättelser som avviker från standardutformningen och som Johan uttrycker det så blir det i 99 fall av 100 aldrig någon anmärkning eftersom kunden oftast rättar till problemen som hittas. Johan berättar dock att vissa saker, så som sena skatter och avgifter, inte går att rätta till i efterhand och att bolaget då istället får se till att sköta sig nästa år. De allra flesta sakerna kan dock rättas till. Om kunden till exempel har hanterat någon redovisningsrekommendation felaktigt eller periodiserat en intäkt fel och revisorn påtalar detta så åtgärdas ofta felet innan det går så långt att revisorn måste lämna en anmärkning.

Christofer framhäver att man alltid diskuterar brister med kunderna så att de får revisorns syn på saken. Han menar att det krävs att bristerna har gått väldigt långt för att en värdering av en viss post inte ska godkännas. Det är när kunden inte rättar sig efter revisorns åsikter och påtalanden som man ställs inför en situation där det handlar om att en anmärkning måste lämnas. Det kan också exempelvis handla om att revisorn inte kan acceptera en viss värdering eftersom den är fel enligt gällande regler.

Samtliga respondenter anger att de vanligaste anmärkningarna i deras uppfattning är att bolaget inte har redovisat eller betalat skatter och avgifter i tid, eller att årsredovisningen är för sent inlämnad. Andra anmärkningar som de anser vara relativt vanligt förekommande är att det egna kapitalet är förbrukat och att bolaget inte har upprättat en kontrollbalansräkning, eller att revisorn ifrågasätter bolagets möjlighet till fortsatt drift. Gällande anmärkning om sena skatter och avgifter påpekar Johan att det finns ett uttryckligt krav i Aktiebolagslagen att revisorn ska granska om bolaget betalar skatter och avgifter i rätt tid. Han tar även upp att det inte alltid är lätt att avgöra vad som ska anmärkas på. Om ett bolag till exempel bara en gång

har skickat in en skattedeclaration för sent och den då var fem dagar sen, så tror han inte att många revisorer skulle lämna en anmärkning. Om skatter och avgifter däremot ett flertal gånger under året betalats för sent blir revisorn skyldig att anmärka på detta i revisionsberättelsen, även om det bara beror på rent slarv.

Att anmärkningen om att skatter och avgifter betalats för sent är så pass vanlig kan enligt Sara bero på att många bolag har problem med likviditeten för att de t.ex. får sena betalningar från sina kunder och av den anledningen inte kan betala skatterna i tid. Hon säger att det också kan bero på rent slarv eller att rätt rutiner saknas, vilket kan gälla alla typer och storlekar av bolag. I semestertider är det exempelvis lätt att missa att moms, källskatten och de sociala avgifterna fortfarande ska betalas in. Johan påpekar att likviditetsproblemen kan göra att bolaget inte prioriterar att förbättra sina rutiner utan fokuserar på att förbättra kassaflödet.

Enligt Sara inser dock de flesta hur viktigt det är att betala in till Skatteverket. Hon påpekar att det för just restauranger till exempel kan gå så långt att de mister sitt alkoholtillstånd om de inte sköter sin hantering av skatter och avgifter. ”Ska de betala någon så är det ju Skatteverket”, säger hon.

4.4.5 Anmärkningar och uttalandens allvarlighet

Alla intervjuade revisorer är ense om att det finns olika allvarliga avvikelser i revisionsberättelsen. Det absolut allvarligaste är att revisorn uttalar sig om att hon avstyrker fastställande av resultat- och balansräkning eller avstyrker att styrelsen och VD:n beviljas ansvarsfrihet. Därefter kommer de uttalanden där revisorn avstår från att uttala sig och varken till- eller avstyrker antingen fastställande av resultat- och balansräkning eller beviljande av ansvarsfrihet.

Nina nämner också att det ska ses som väldigt allvarligt när revisorn avstår från att uttala sig p.g.a. att denne inte kunnat få ihop tillräckliga revisionsbevis. Enligt Christofer är anmärkningar som att bolaget har bristande rutiner eller brister i sin interna kontroll också väldigt allvarliga, eftersom de tyder på att bolaget inte har koll. Sådana bolag vill han helst inte göra affärer med.

Både Sara och Johan menar att försenade skatter och avgifter är en ganska mild företeelse. Christofer betonar dock att även mindre allvarliga anmärkningar kan få betydande konsekvenser eftersom det kan göra att det blir svårt att exempelvis få till stånd avtal med stora leverantörer. Kommuner är enligt Christofer särskilt försiktiga och skulle mer eller mindre aldrig skriva avtal med ett bolag som inte har en ren revisionsberättelse.

Johan berättar däremot att konsekvenserna av att få en anmärkning om sena skatter och avgifter inte är särskilt stora. Skatteverket, vilket är den intressent som bör vara mest intresserad av detta, vet ju redan om att skatterna är sena. Därför menar han att man kan diskutera varför revisorn överhuvudtaget måste anmärka på detta. Han medger att det förvisso kan finnas någon som är intresserad av huruvida det finns en anmärkning i revisionsberättelsen, men känner inte till att de har haft någon kund som har fått problem på grund av att de skrivit något om sena skatter och avgifter i revisionsberättelsen.

Vad gäller anmärkningar om förbjudna lån så berättar Christofer att detta inte ska ses som lån, eftersom det snarare är en utdelning som ägarna tagit ut utan att skatta för pengarna. I hans mening avser dessa personer aldrig att betala tillbaka pengarna.

4.4.6 Processen när en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen lämnas

Bortsett från att en anmärkning oftast diskuteras internt innan en oren revisionsberättelse lämnas så påpekar flera revisorer hur viktigt det är att man redan i förväg även har kommunicerat problemen till bolaget ifråga. Det handlar om att se till att bolaget vet att det föreligger problem redan innan revisionsberättelsen skrivs. Sara anser att det skulle upplevas som otroligt oprofessionellt att plötsligt skicka en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen utan att ha diskuterat detta med bolaget ifråga först. Ett sådant agerande skulle innebära att det varken finns respekt för varandras integritet eller för själva samarbetet.

Nina berättar att det följer av Aktiebolagslagen att man tar en diskussion med bolaget innan man lämnar en oren revisionsberättelse: ”I samband med revisionen skall revisorn till styrelsen och den verkställande direktören framställa de erinringar och göra de påpekanden

som följer av god revisionsred" (ABL 9:6). Hon menar dock att detta är en generell rekommendation och att det ligger i sakens natur att man måste diskutera med bolaget innan man lämnar en oren revisionsberättelse. Även Johan anger att de alltid har en diskussion med kunden i förväg eftersom man har löpande kontakt med kunden under revisionens gång. Christofer säger att revisorerna får förklara för bolaget att de inte vill skriva samma sak nästa år och framhäver att diskussionen handlar om att hjälpa bolagen att hamna på rätt spår.

En anledning till varför det är så viktigt att ha en diskussion med företaget innan är enligt Sara att revisorn måste ta reda på om hon har uppfattat situationen rätt. Det är viktigt att diskutera vart bolaget är på väg och hur dess framtida planer ser ut, såväl finansieringsmässigt som marknadsmässigt. Hon förklarar att revisorernas beslut och bedömningar alltid ska grunda sig i vad bolaget presenterar för dem och att det krävs att de samlar in revisionsbevis på att det som bolaget säger verkligen stämmer. Om bolaget t.ex. saknar kapital och beslutar att genomföra en nyemission så blir de pengar som kommer in på bankkontot ett revisionsbevis på att fortlevnadsförmågan har förbättrats.

Vidare lyfter Sara fram att en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen inte handlar om att revisorn inte tror på företaget, utan snarare om att revisorn själv måste tänka på vad exempelvis Revisorsnämnden skulle säga vid en granskning. Enligt henne är det viktigt att de som revisorer kan känna att de kan försvara de uttalanden och bedömningar som de har gjort, och ibland går det inte ihop med vad bolaget känner.

Samtliga respondenter förklarar att det finns interna riktlinjer på respektive revisionsbyrå om att revisorerna ska diskutera med andra inom byrån innan de lämnar en oren revisionsberättelse. Nina berättar att de på hennes byrå har en intern policy att alltid ha en dokumenterad konsultation oavsett typ av anmärkning eller uttalande.

Johan och Christofer berättar att de inte alltid för en intern diskussion men att det är nödvändigt i de fall där det inte är solklart att en anmärkning behöver lämnas. Om det finns ett uppenbart förhållande som måste anmärkas på, t.ex. att bolagets egna kapital är förbrukat och att ingen kontrollbalansräkning upprättats, så är en intern diskussion inte nödvändig.

Christofer lyfter också fram att de på Grant Thornton har interna utbildningar som handlar om hur man ska formulera sig i revisionsberättelserna, vad man ska kommentera, vad som är god sed, etc. Han säger att det trots utbildningarna inte alltid är lätt att avgöra hur man ska göra och att två kollegor ibland kan komma till två helt olika slutsatser i en viss fråga.

Enligt Johan är det viktigt att undersöka om en anmärkning verkligen måste lämnas, eller om det räcker med att lämna en erinran till kunden och ge dem möjlighet att förbättra situationen till följande år. En revisionsberättelse som avviker från standardutformningen kan innebära negativa effekter för bolaget och är inte alltid det bästa alternativet. Naturligtvis är denna avvägning bara möjlig när det gäller gränsfall, t.ex. en enstaka försenad skatteinbetalning.

Själva processen att avge en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen är också beroende av hur pass allvarlig anmärkningen kan anses vara. Nina berättar exempelvis att det är skillnad mellan att anmärka på att årsredovisningen har lämnats för sent eftersom det är ganska tydligt om så har skett, medan t.ex. ett avstyrkande av resultaträkning och balansräkning däremot kräver väldigt djupgående diskussioner. Hon säger att ett av de svåraste uttalanden att hantera är avstyrkandet av ansvarsfrihet eftersom detta kräver att man har bevis på att bolaget har lidit skada eller kan komma att göra så, vilket kan vara väldigt komplicerade frågor.

4.4.7 Bolagens reaktion på att få en oren revisionsberättelse

Sara berättar att bolagen kan reagera väldigt olika på revisionsberättelsens utformning. Vissa bryr sig inte alls, vilket ibland kan bero på att de själva är så pass kunniga att de inser att en viss typ av anmärkning eller upplysning har relativt låg betydelse. Andra kunder kan å andra sidan ingenting alls och bryr sig av den anledningen inte, eftersom de då inte inser vad det skulle kunna innebära. Sedan finns det de som hamnar mittemellan och som enligt Sara kan bli väldigt upprörda trots att det, som hon säger, ”kanske inte finns så mycket att bli upprörda över”. Vidare förklarar hon att diskussionerna kring avlämnandet av en oren revisionsberättelse inte är så jobbiga så länge man visar att man har förståelse för kunderna och kan motivera varför man gör som man gör. Hon medger dock att det har funnits fall där

relationen till kunderna har försämrats efter att revisorn lämnat en revisionsberättelse som avvek från standardutformningen, vilket är något som även Nina har erfarenhet av.

Enligt Nina så beror reaktionerna väldigt mycket på vad det är som föranleder revisorns uttalande eller anmärkning. Om anmärkningen gäller att bolaget missat att betala skatter och avgifter i tid så kan reaktionen vara att det är något som måste fixas i en intern process, medan en diskussion om att avstyrka något inte alltid tas lika positivt. Vad gäller just avstyrkanden så förklarar Nina att det har blivit bättre sedan ISA har införts eftersom revisionsberättelsen numera måste tala om varför. Om revisorn t.ex. avstyrker beviljande av ansvarsfrihet ska revisionsberättelsen innehålla ett stycke med grund för uttalande av avvikande mening där revisorn tydligt beskriver varför hon kommit till den slutsatsen.

Christofer säger att större företag alltid förstår innebörden av en anmärkning och att det för dem innebär en katastrof. Särskilt allvarligt är det för kunder som exempelvis har mycket extern finansiering, menar han. Han antyder dock att det även kan skilja sig åt mellan olika branscher. Som exempel anger han att en anmärkning i en advokatbyrå skulle leda till att bolaget knappt skulle kunna leva vidare och att det även skulle riskera sin titel. ”Tyvärr är det för många som kanske inte är seriösa i restaurangbranschen, så det blir inte lika hårt”, menar Christofer.

4.4.8 Revisionsberättelsernas betydelse

Samtliga revisorer anser att revisionsberättelsen har en stor betydelse och att den utgör en sorts kvalitetsstämpel, åtminstone för de intressenter som förstår sig på att läsa den och i synnerhet i de fall då bolaget på ett eller annat sätt är beroende av externa relationer.

Johan menar att revisionsberättelsernas betydelse kan variera beroende på vilket bolag det rör sig om. Han är noga med att poängtera att det kan finnas en skillnad mellan själva revisionsberättelsen och revisionen i sig. Ett stort företag som har en ekonomiavdelning med kunnig personal och bra rutiner kanske inte har lika stor nytta av revisorns hjälp som ett litet företag där bokföring inte är deras starkaste sida. Själva revisionsberättelsen kan dock vara väldigt viktig för det större bolaget. Den fungerar som en kvalitetssäkring när man exempelvis

vill ta in kapital från banker eller när någon annan utomstående vill granska siffrorna. För ett litet företag som inte är i behov av externt kapital finns det kanske ingen som är intresserad av revisionsberättelsen i sig, men behovet av själva revisionen, det vill säga en kunnig person, är däremot större.

Nina kan också tänka sig att revisionsberättelsens betydelse kan komma att försvagas om det inte finns så många externa intressenter, men framhäver att ett bolag sannolikt ändå kan behöva extern finansiering. Då begär exempelvis banken att få granska bolagets årsredovisning och revisionsberättelse och om den senare då inte är ren så är det ytterst tveksamt om bolaget får ett lån. Hon anser att revisionsberättelsen inte spelar någon roll om bolaget kan finansiera sin verksamhet helt själv, men så fort det handlar om externa saker så som att hyra lokal eller teckna kontrakt med leverantörer så får revisionsberättelsen en stor betydelse.

Sara anser att revisionsberättelsen har en stor betydelse för de som förstår sig på att läsa den. Hon berättar att vissa bara tycker att revision är ”något som kostar pengar” och att revisorn i så fall inte har lyckats förmedla nyttan av vad revision innebär. Det förekommer dock att hon får förfrågningar från bolag som har valt att inte ha revisor, men som vill att hon går in och gör en granskning av delar av eller hela bolaget för att till exempel en bank har efterfrågat detta i samband med ett lånebeslut. Det blir allt vanligare att det är intressenterna som kräver att bolaget anlitar en revisor och det är enligt henne något som visar värdet av en revisionsberättelse. Banken är för många bolag en viktig intressent och Sara konstaterar att banken både förstår sig på att läsa revisionsberättelsen och dessutom känner en otrolig trygghet i att företagen har revisor.

Enligt Christofer har revisionsberättelsen alltid betydelse, eftersom det är väldigt lätt för vilken intressent som helst att få fram ett bolags årsredovisning med tillhörande revisionsberättelse. Dessutom kan man undersöka hur bolagets revisionsberättelser har sett ut flera år tillbaka i tiden. Även om det inte finns några intressenter i nuläget borde ett bolag alltså sträva efter att få en ren revisionsberättelse för att undvika problem längre fram i tiden. Christofer menar att en oren revisionsberättelse signalerar till marknaden att bolaget inte är seriöst.

4.4.9 Förbrukat eget kapital

Christofer berättar att konsekvenserna av att ha förbrukat det egna kapitalet är ganska tydliga. En viktig konsekvens är att man som styrelseledamot kan bli personligt betalningsansvarig. Om man har upprättat kontrollbalansräkning så är en annan konsekvens att man bara har åtta månader på sig att återställa det egna kapitalet. Bolag som inte lyckas återställa kapitalet ska egentligen likvideras. Christofer berättar dock att det ändå finns bolag som fortsätter att bedriva verksamheten med förbrukat aktiekapital. Anledningen till varför detta är möjligt är att man inte blir tvångslikviderat och att det inte riktigt finns någon som driver frågan.

Sara, som arbetar mycket med utvecklingsföretag, berättar dock att åtta månader kan vara en väldigt lång tid för sådana företag som hela tiden arbetar med att få in nytt kapital. Under de månaderna hinner de ofta återställa kapitalet. Vidare berättar hon att det faktiskt finns bolag som får upprätta kontrollbalansräkning en gång i halvåret och att detta fungerar så länge bolaget har bra rutiner. Hon menar att det för just utvecklingsbolag är relativt vanligt att få sådana anmärkningar och att även framtida finansörer inser att det inte är något konstigt, men hon påpekar samtidigt att det inte alls är lika vanligt i andra branscher.

Att det egna kapitalet är förbrukat och att det inte återställs kan enligt Johan bero på att ägaren kanske inte ser något syfte i att återställa kapitalet eftersom det exempelvis inte ökar intäkterna. Han föreslår dessutom att det i mindre bolag också kan bero på att förmågan att återställa kapitalet helt enkelt inte finns om ägaren inte har pengar att skjuta till. Återigen föreslås alltså att det är skillnad mellan större och mindre bolag. Om bolaget exempelvis inte har några skulder så spelar det ingen roll för en styrelseledamot om hon är personligt betalningsansvarig eller inte. Om det dessutom inte har någon betydelse för de intressenter man arbetar med så förklarar Johan att ägaren inte har något incitament alls att åtgärda problemet.

Sara berättar att hon har haft kunder som har sagt att de tycker att det är okej att driva sin verksamhet under personligt betalningsansvar. Bolaget kanske har förbrukat eget kapital men ändå bra likviditet, vilket gör att de fortfarande kan betala sina skulder. Då påverkas inte

styrelsen av betalningsansvaret. I sådana fall förklarar Sara att det inte går att göra så mycket mer än att informera om situationen i förvaltningsberättelsen och i revisionsberättelsen.

Johan berättar vidare att restaurangbranschen är en tuff bransch där lönsamheten inte är jättebra och där marginalerna på maten är väldigt låga, vilket gör att det inte är överraskande att just förbrukat eget kapital är vanligt bland restauranger. Christofer belyser dessutom det faktum att eftersom det är vanligt att restauranger går med förlust så förbrukas det egna kapitalet snabbt. Han tycker ändå att det är någorlunda konstigt att det är möjligt att fortsätta driva en verksamhet efter att ha förbrukat halva aktiekapitalet. Enligt honom är detta inte lika vanligt inom andra branscher, eftersom det kan leda till svårigheter för bolaget om varken kunder eller leverantörer har något förtroende för dem.

Christofer tycker att en anmärkning om att det egna kapitalet är förbrukat är en ganska allvarlig anmärkning. Att ett bolag har denna sortens anmärkning och ändå inte likvideras gör, enligt Christofer, att man börjar ifrågasätta hur det är möjligt att bolaget klarar sig. Han menar att det är då man kan börja misstänka att det rör sig om svarta pengar med tanke på att restaurangbranschen har ett rykte av att vara en bransch där mycket svarta pengar och fusk förekommer.

4.4.10 Bolag som får samma anmärkningar år efter år

Om anmärkningen finns kvar år efter år och ingenting ändras så säger Johan att man börjar undra över varför det är så och att det i sådana fall inte är omöjligt att revisorn väljer att avgå. Som han uttrycker det så vill revisorer helst undvika företag som man vet har problem. Även Christofer nämner att det förekommer ”återfallsförbrytare” och att man försöker avsluta samarbetet med dessa eftersom de ses som hopplösa och kostar för mycket att granska. Oftast försöker dock bolagen rätta till problemen och i den aspekten tycker Christofer att det handlar om förtroende för varandras arbete.

Nina berättar att hennes revisionsbyrå inte behåller kunder som ständigt har samma problem och inte ser till att förbättra sig. Då spelar det ingen roll vilken anmärkning det rör sig om, utan de väljer att avsluta samarbetet. Ser de ingen förbättring så ser även de kunden som ett

hopplöst fall. Hon förklarar att det inte är den typen av kunder de vill ha eftersom det helt enkelt inte är värt risken. Christofer förtydligar att de inte avgår mitt i ett uppdrag, om inte något allvarligt händer, men att det även på hans revisionsbyrå kan bli aktuellt att bestämma att de inte vill bli omvalda som revisorer i ett sådant bolag.

Att en anmärkning finns kvar år efter år kan enligt Christofer även bero på att det verkligen är svårt för bolaget ifråga att rätta till problemet. Han säger att han kan tycka synd om sådana bolag eftersom de kan ha fastnat i t.ex. likviditetsproblem eller i en juridisk tvist. Det gäller att skilja mellan bolag som inte kan rå för sina problem och bolag som är rent ut slarviga eller nonchalanta. Samtidigt påpekar han att man ändå måste informera borgenärer och andra intressenter om att det finns problem.

Sara tror att åtgärderna beror mycket på vilken inställning företaget har. Hon kan exempelvis tänka sig att företag som inte bryr sig särskilt mycket har samma anmärkning år efter år, medan andra är mer måna om att rätta till bristerna på en gång och därefter sköta sig exemplariskt.

4.4.11 Fåmansbolag där ägare, styrelse och verkställande direktör utgörs av en och samma person

Christofer nämner att årsstämman i bolag där företagsledning och ägare är samma person bara blir en pappersprodukt. Bolagsstämman kan alltid besluta annat än vad revisorn rekommenderat. Därför förekommer det att en stämma exempelvis beviljar ledningen ansvarsfrihet trots att revisorn har avstyrkt detta. Christofer belyser dock att en anmärkning i revisionsberättelsen även i dessa fall kan ha en stor betydelse eftersom det ändå blir en upplysning till omvärlden.

I likhet med Christofers resonemang så nämner Sara att det är viktigt att de som revisorer känner att de har tagit sina ställningstaganden och gjort sina bedömningar, oavsett vad som sedan beslutas av stämman. Att stämman går emot revisorns rekommendation kan ju även ske i stora företag. Som Sara säger så är det viktigt att man som revisor känner att man kan stå för sina bedömningar, för på så sätt så kan i alla fall inte Revisorsnämnden eller någon annan som

går in och granskar bolaget säga att revisorn har gjort fel. Oavsett vad stämman verkligen beslutar så blir ju revisionsberättelsen offentlig, vilket gör att även eventuella framtida intressenter också kan få möjligheten att få en annan bild än vad företaget presenterar.

Johan håller med om att revisionsberättelsen i mindre bolag, där ägare och ledning är samma person, inte blir lika viktig. Han förklarar att sådana företag visserligen kan ha nytta av att någon har koll på siffrorna och säkerställer att de är rätt, men att själva revisionsberättelsen inte är till lika stor nytta som den är i företag som i större utsträckning arbetar utåtriktat med stora kunder och leverantörer.

Sara och Nina lyfter fram att en annan skillnad är att revisorn bara får en motpart, vilket kan vara lättare att hantera. Eftersom revisorn är vald av bolagsstämman, det vill säga ägarna, så måste man som revisor hela tiden tänka på vem det är man pratar med och ha i beaktande vem det är som har gett en uppdraget. Som båda revisorerna förklarar så blir den relationen lättare att hantera när ägare, styrelse och VD är samma person. Samtidigt ska revisorns bedömning inte skilja sig från andra bolag. Även om det kan vara svårt att säga att en person som både är VD och ägare inte har agerat i ägarens intresse så måste revisorn vara objektiv.

5. Analys

I detta avsnitt analyseras de mönster som framkom i den empiriska undersökningen. Kopplingarna mellan de olika resultaten studeras i syfte att ge en helhetsbild av området och ett svar på uppsatsens inledande frågeställning. Återkoppling görs till de teorier som uppsatsen tog avstamp i och den tidigare forskning som finns på området. Dessutom diskuteras hur studiens resultat förhåller sig till detta.

5.1. Restaurangbranschen

Restaurangbranschen visade sig vara en intressant bransch att studera. Vi var medvetna om dess dåliga rykte redan innan vi påbörjade vårt examensarbete, men blev likväl förvånade under arbetets gång av hur mycket negativt vi fick läsa eller höra om branschen. En faktor som oftast framhävs som problematisk är kontanthantering, men även förekomsten av svarta pengar och annat fusk bidrar till den negativa bild som många verkar ha av restaurangbranschen. Samtliga revisorer framhöll att branschens omfattande kontanthantering gör att det är väldigt svårt att genomföra tillräckliga revisionsinsatser för att kunna uttala sig på ett säkert sätt. En avvägning av riskerna i samband med det faktum att de flesta bolag är så pass små att de inte kan betala det arvode som skulle krävas för alla de nödvändiga revisionsinsatserna gör att det ofta inte är värt att ta risken att arbeta med restauranger. Detta förklarar varför många revisorer väljer att hålla sig borta från restaurangbranschen. Som intervjuerna visar så vill revisorer helst undvika att hamna i en situation där uppdraget tas upp som ett ärende hos Revisorsnämnden eftersom detta kräver så pass mycket i form av tid, pengar och energi.

En annan sak som utmärker restaurangbranschen är att det är en bransch med hög konkurrens och relativt låga vinstmarginaler, vilket innebär svårigheter för ägarna. Likviditetsproblem kan vara en bidragande faktor till att bolaget inte lyckas sköta exempelvis skattebetalning och –redovisning på ett korrekt sätt. De flesta restauranger är dessutom ganska små, både i urvalet såväl som i populationen. Flera av de revisorer vi intervjuade hävdade att mindre

bolag oftast har sämre ekonomisk kunskap än större, och därför är mer benägna att få anmärkningar om brister i sina rutiner

Restaurangbranschens dåliga rykte leder också till en striktare granskning från t.ex. Skatteverket. Det dåliga ryktet påverkar samtliga bolag i branschen, och det kan vara svårt för de mer seriösa bolagen att förmedla en positiv image till omvärlden. Med detta i åtanke borde man kunna förvänta sig att de seriösa aktörerna ser till att vara extra noggranna med sin ekonomi. Naturligtvis kan vi inte uttala oss om hur seriösa bolagen inom vårt urval är. Däremot så kan den höga andelen orena revisionsberättelser hos bolagen vi granskat vara lika väl en bidragande faktor till branschens dåliga rykte som ett resultat av den. En hög andel revisionsberättelser som avviker från standardutformningen signalerar till omvärlden att det finns problem inom branschen. Konsekvensen blir att en revisor blir mer benägen att utföra en noggrann revision för att upptäcka alla felaktigheter och skydda sig själv från eventuella skadestånd eller disciplinärenden. Revisorn kanske då också lyfter fram mindre felaktigheter som hon inte hade reagerat på i andra bolag. Detta leder till en högre andel orena revisionsberättelser, vilket i sin tur späder på branschens dåliga rykte – en ond cirkel bildas.

5.2 De större revisionsbyråerna undviker restaurangbranschen

Revisorerna som vi har intervjuat har alla poängterat att de på förhand noga utvärderar alla bolag de accepterar som kunder. Bolag som kan innebära en risk, exempelvis på grund av deras branschtillhörighet, accepteras ofta inte. Hagnell (2009) lyfter fram att framförallt större revisionsbyråer undviker restaurangbranschen, på grund av förekomsten av fusk och på grund av de höga riskerna. Därför ansåg vi det vara intressant att undersöka vilka revisionsbyråer som fanns representerade i vårt urval. I en undersökning från 2003 visade Sundberg (2004) att de då tre största revisionsbyråerna i Sverige (EY, KPMG och PwC) var ansvariga revisorer för totalt 34 % av samtliga aktiebolag i Sverige. Den grupp revisionsbyråer som Sundberg benämner "Next Big Three" (Deloitte, Grant Thornton och SET – SET är idag sammanslaget med Mazars till Mazars SET) hade en total marknadsandel på 11 %, medan de övriga revisionsbyråer som hade max 9 anställda hade en överlägsen majoritet på marknaden med 50

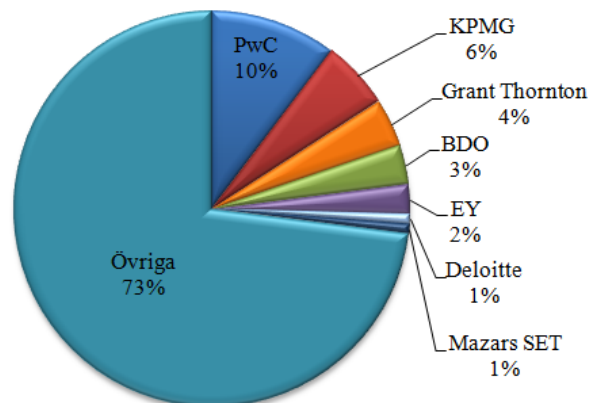
% av samtliga aktiebolag som revisionskunder. För små aktiebolag, den grupp dit nästan samtliga restauranger i vårt urval skulle höra (Bokföringsnämnden, 2002), såg fördelningen något annorlunda ut. De tre största revisionsbyråerna och de ”Next Big Three” stod för 31 % respektive 10 % av marknaden. De minsta revisionsbyråerna representerade 53 % av marknaden och hade alltså här en ännu större marknadsandel.

Idag är de s.k. Big 4-byråerna (PwC, EY, KPMG och Deloitte) tillsammans med Grant Thornton, Mazars SET och BDO Sveriges 7 största revisionsbyråer. Dessa anses allmänt ha en överlägsen ställning på marknaden (Kairos Future, 2013).

Diagram 2 De största revisionsbyråernas förekomst i vår undersökning

Revisionsbyrå	Frekvens	
	i urvalet	bland orena
PwC	48	13
KPMG	30	7
Grant Thornton	24	5
EY	22	3
BDO	18	4
Mazars SET	15	1
Deloitte	9	1
Övriga	310	92
SUMMA	476	126

Frekvens bland de bolag som fick orena revisionsberättelser

Respondenternas uttalanden om att de allihop undviker restaurangbranschen kan vara en förklaring till den förvånansvärt låga andelen revisorer från större revisionsbyråer i vårt urval. Som framgår av diagram 2 fanns i vårt slutliga urval på 476 aktiebolag inom restaurangbranschen endast 166 bolag som hade en revisor från någon av de sju största revisionsbyråerna. Fördelningen mellan dessa 7 bolag är också intressant då t.ex. Deloitte endast var revisor för 9 bolag, och Grant Thornton, Sveriges femte största bolag, var den tredje vanligaste revisionsbyrån i vårt urval med 24 kunder (jämfört med t.ex. EYs fjärdeplacering med 22 kunder). Av de övriga bolagen fanns en övervägande majoritet väldigt små revisionsbyråer med 1-3 anställda. Intressant är också att notera att Moore Stephens, vilket var ett av de revisionsföretag vi intervjuade, inte återfanns som revisor hos något av de 476 bolagen i vårt urval.

Andelen större revisionsbolag är betydligt lägre i vår undersökning avseende 2010 än vad Sundberg kom fram till avseende 2003. Det kan spekuleras i att det helt enkelt beror på vad de revisorer vi intervjuat har lagt fram: att deras respektive revisionsbyråer gör omfattande riskbedömningar innan de åtar sig nya klienter och att restaurangbranschen bland annat på grund av sin kontanthantering ofta faller bort i dessa bedömningar. Även om alla revisorer, oavsett byrå, med största sannolikhet gör liknande riskbedömningar är det inte säkert att en revisor i ett mindre bolag har samma möjlighet att välja vilka kunder hon vill samarbeta med. Revision bygger på förtroende, och det är naturligt att anta att en mindre revisor har svårare att etablera nya kontakter och skaffa nya kunder än en välkänd, marknadsledande revisionsbyrå som t.ex. PwC. Däri ligger en tänkbar förklaring till den höga andelen väldigt små revisionsbyråer representerade i vår undersökning. Någon måste ju revidera de bolag som väljer att, eller måste, ha revisor.

Diagram 2 illustrerar också frekvensen av de största revisionsbyråerna hos de 126 bolag som fick revisionsberättelser som avvek från standardutformningen. Medan frekvensen övriga, mindre bolag har ökat något ser fördelningen revisionsbyråerna sinsemellan ungefär likadan ut som i hela urvalet.

Tittar man däremot endast på de revisionsberättelser som får anses vara mer allvarliga, där revisorn t.ex. avstyrker ansvarsfrihet, avstyrker fastställande av resultat- och balansräkning och/eller uttalar sig om att årsredovisningen inte ger en rättvisande bild, har samtliga av dessa 10 bolag en revisor från en mindre revisionsbyrå. Ingen av de sju största revisionsbyråerna finns alltså representerade bland de bolag som får antas ha allvarligast problem. Bland de 13 aktiebolag där revisorn avstått från att uttala sig om huruvida årsredovisningen ger en rättvisande bild och/eller varken till- eller avstyrker beviljande av ansvarsfrihet eller fastställande av resultat- och balansräkning finns också en övervägande majoritet av revisorer från mindre bolag – endast två bolag anlitar PwC som revisor, och två bolag EY respektive BDO.

Statistiken talar alltså för att de större revisionsbyråerna undviker de bolag som har störst problem. Det finns också en tendens till att de bolag som har de mer allvarligare anmärkningarna, t.ex. att det finns fortlevnadsproblem eller brister i kontanthantering, är

revideras av mindre revisionsbyråer. Detta tyder på att de största revisionsbyråerna, precis som våra respondenter uttryckt, endast väljer seriösa bolag när de väl tar sig an bolag från en riskabel bransch som restaurangbranschen.

5.3 Revisionsberättelser som avviker från standardutformningen

Undersökningen visade att vart fjärde bolag inom restaurangbranschen 2010 hade en revisionsberättelse som avvek från standardutformningen. Detta är en väldig hög siffra jämfört med de siffror som presenterats i de flesta tidigare studier, där andelen legat på ungefär 13-14%. Den enda studie vi hittat som presenterat en så här hög andel är Kennmarks och Nordqvists kortfattade studie från 2009, som fick ett resultat på 32 %. Revisorerna vi intervjuat anser att vårt resultat är en anmärkningsvärd siffra med tanke på att de själva i allmänhet inte lämnar anmärkningar särskilt ofta.

Den absolut rimligaste förklaringen till denna höga andel är att det är just restaurangbranschen som har studerats. De risker och problem som kännetecknar restaurangbranschen gör sig synbara i form av antalet anmärkningar och i enlighet med revisorernas uttalanden så kan vi konstatera att det förmodligen inte skulle se likadant ut om det skulle ha handlat om en annan bransch. I likhet med Jonasson och Swanberg (2011) kopplar vi den höga frekvensen av anmärkningar till branschspecifika faktorer som exempelvis fusk och omfattande kontanthantering. Kontanthantering försvårar granskning av intäktsredovisningen, medan bristande ekonomisk kunskap kan leda till brister i redovisningen, försenade inbetalningar, osv. Dessutom bidrar den hårda konkurrensen och de små vinstmarginalerna till ett tufft klimat där bolag ofta får problem med att det negativa resultatet gör att det egna kapitalet förbrukas.

Att bolagets egna kapital var förbrukat var i vår studie både den vanligaste anmärkningen och den anmärkning som följde med bolagen längst tid. Bolag med denna anmärkning fick ofta

också andra, relaterade, anmärkningar som att ingen kontrollbalansräkning upprättats eller att bolagets fortlevnadsförmåga kunde ifrågasättas.

Rent generellt stämde respondenternas resonemang kring restaurangbranschen, anmärkningar och revisionsberättelser i allmänhet bra överens med det som kunde utläsas av den statistiska undersökningen. Något som är intressant är dock att alla revisorer angav att det i deras uppfattning var försenade skatter och avgifter samt för sent avgiven årsredovisning som var de vanligaste anmärkningarna i revisionsberättelserna. Trots att dessa var frekventa även i vår undersökning av restaurangbranschen så var det just förbrukat eget kapital som var överlägset vanligast. Resultatet av vår undersökning överensstämmer därmed med Skoughs och Brännströms (2007) resultat, där förbrukat eget kapital också var den klart vanligaste anmärkningen.

Endast 11 av bolagen med en oren revisionsberättelse hade dock fått en anmärkning om att revisorn upptäckt brister i deras kontanthantering eller intäktsredovisning. Med tanke på att just kontanthantering ofta framhävs som en riskfaktor är det förvånande att så pass få bolag uppvisade denna anmärkning. Antingen är frekvensen av intäktsredovisningsfusk betydligt lägre än den rådande uppfattningen, eller så har revisorerna inte lyckats upptäcka alla fall där bolagen fuskat eller begått misstag.

Att sena skatter och avgifter var en vanligt förekommande anmärkning i vår studie är märkligt med tanke på att restauranger kan riskera att få sitt serveringstillstånd av alkohol indraget om de slarvar med skatter och sociala avgifter. Det borde vara extra viktigt för just restauranger att hålla koll på att betala eller redovisa sina skatter i rätt tid. Ändå är andelen bolag i studien med just denna typ av anmärkning hög.

De uttalanden som revisorerna ansåg vara allvarligast, det vill säga till exempel avstyrkande av resultat- och balansräkning eller ansvarsfrihet, förekom relativt sällan i den statistiska undersökningen. En delförklaring till detta kan vara, vilket även revisorerna lagt fram, att de flesta problem kan rättas till under revisionens gång. Om det t.ex. förekommer allvarliga redovisningsfel kan revisorn ge råd om hur dessa ska fixas så att den slutgiltiga årsredovisningen följer gällande normer och lagar samt ger en rättvisande bild av företaget.

En annan delförklaring kan vara att så pass allvarliga förhållanden helt enkelt oftast inte föreligger.

Vidare kan vi återigen konstatera att den höga andelen anmärkningar visar att det faktiskt ligger något bakom det dåliga rykte som restaurangbranschen dras med. Att restauranger oftare än andra typer av bolag får orena revisionsberättelser pekar på att restauranger verkligen är mer problematiska att hantera.

5.4 Effekterna av revisionsberättelser som avviker från standardutformningen

Innehållsanalysen av bolagens årsredovisningar från år 2000 till 2013 visade att många bolag drogs med samma anmärkningar och uttalanden år efter år. Relativt få bolag är idag inaktiva, men bolagets status i sig behöver inte ha någon koppling till hur revisionsberättelserna sett ut tidigare år, det kan finnas flera andra faktorer som spelat in. Anmärkningen om att revisorn betvivlat bolagets fortlevnadsförmåga verkar dock vara kopplad till bolagets nuvarande status, då hälften av bolagen med denna anmärkning är inaktiva idag.

Däremot kan man ifrågasätta varför så många av de bolag som har haft problem med eget kapital i flertalet år fortfarande är aktiva. I dessa bolag har ägarna valt att inte inleda likvidation utan driver verksamheten under personligt betalningsansvar. Revisorerna vi har intervjuat föreslår att detta beror på att revisionsberättelsens utformning helt enkelt inte har så stor betydelse för vissa bolag. De kanske inte har några externa finansiärer och därmed inget större incitament att förbättra sin ekonomiska situation. Att ha personligt betalningsansvar i ett bolag som inte har några större skulder är relativt riskfritt. Aktiebolaget fungerar i praktiken då mer som ett handelsbolag, där delägarna är personligt och solidariskt betalningsansvariga. Först när bolaget behöver få in externt kapital i form av t.ex. ett banklån kan det bli aktuellt att förbättra den ekonomiska situationen, både för att öka sina chanser att överhuvudtaget få ett lån och för att slippa behöva betala tillbaka lånet själv. Revisorernas uttalanden är i linje med slutsatserna från tidigare forskning att revisionsberättelsens

utformning har stor betydelse för exempelvis bankernas finansieringsbeslut (Firth, 1980; Gómez-Guillamón, 2003; Hagman, Hillmarsson & Odevall, 2005).

Det spelar inte heller så stor roll för många bolag vilka anmärkningar de får om det inte finns några intressenter som läser deras revisionsberättelser. Däremot kan det naturligtvis spela roll för ägarna, om dessa är skilda från bolagets ledning. Särskilt de allvarigare fall där revisorn t.ex. väljer att avstyrka att styrelsen och VD:n beviljas ansvarsfrihet kan få stora konsekvenser för bolaget om ägarna väljer att följa revisorns rekommendationer.

Man kan också tänka sig att det finns bolag som inte har möjlighet att lösa det revisorn anmärkt på, på grund av exempelvis bristande erfarenhet eller likviditetsproblem. En aktieägare som själv inte har en god ekonomisk ställning kan av uppenbara skäl inte skjuta till kapital i form av aktieägartillskott, och ett bolag med låg likviditet kanske inte alltid kan betala skatter och avgifter i rätt tid.

Baserat på vad vi fått reda på i samtal med de fyra revisorerna verkar det som om större bolag tar mer allvarligt på att få en anmärkning och vidtar fler åtgärder, dels eftersom de har bättre resurser och dels eftersom en oren revisionsberättelse har en större negativ påverkan på deras verksamhet. Tyvärr har vi inte haft möjlighet att undersöka eventuella skillnader beroende på bolagsstorlek, eftersom vårt urval var rent slumpmässigt och nästan alla bolag däri är relativt små. Det är däremot inte svårt att tänka sig att så är fallet.

Intressant nog har samtliga revisorer hävdade att de avslutar samarbetet med ett bolag som inte ser till att åtgärda sina brister. Detta stämmer inte alls överens med resultaten vi har fått fram. Tvärtom behåller nästan alla bolag sina respektive revisorer år efter år, och revisorerna tar med sig dessa kunder när de själva byter arbetsgivare. Diskrepansen kan ha sin förklaring i att revisorerna, trots de många anmärkningar de lämnar, ändå inte ser bolaget som ett riskfyllt bolag att behålla som kund. Dessutom har revisorn antagligen lärt känna sina kunder och anser att samarbetet fungerar bra, trots att bolagets ekonomiska situation eller rutiner kanske är mindre välfungerande. Vi kan också tänka oss att bekvämligheten spelar in – revision av ett bolag man har haft som kund i flertalet år är mindre omfattande än att ta sig an och läsa in sig på ett helt nytt bolag. Från kundernas perspektiv finns antagligen ett förtroende för revisorns

kompetens, i kombination med ett gott samarbete, vilket gör att man avstår från att byta revisor när mandatperioden går ut.

Något av det mest anmärkningsvärda är dock att så få bolag överhuvudtaget kommenterar det revisorn anmärkt på eller nämner vad de gjort för att åtgärda problemen. Oavsett vilken situation bolagen befinner sig i idag var det väldigt få bolag där vi kunde få någon insikt i vad som faktiskt har skett. I vissa fall var det naturligtvis uppenbart – ett bolag som går med vinst några år förstärker automatiskt sitt egna kapital, såvida de inte tar ut någon utdelning utan låter vinsten gå till balanserat resultat. Men när dessa bolag inte kommenterar vad de eventuellt har gjort för att förbättra resultatet kan man ifrågasätta om de medvetet gjort någon åtgärd eller om det är ren tur att t.ex. omsättningen ökat. Läsarna av årsredovisningen får för dessa bolag endast revisorns bild av situationen, och om de inte har insyn i verksamheten är detta all information de får, vilket kan vara både knapphändigt och rent av missvisande.

I anslutning till detta kan lyftas fram att de bolag som specificerat vilka åtgärder de vidtagit överlag befinner sig i en mycket bättre situation idag än de bolag som inte kommenterat sina brister över huvud taget. Hälften av bolagen som vidtagit åtgärder fick en ren revisionsberättelse för sitt senaste räkenskapsår, och endast två bolag räknas som inaktiva då de inlett konkurs respektive likvidation. Inte helt oväntat framstår de bolag som vidtagit åtgärder som mer seriösa, och det verkar alltså finnas ett samband mellan viljan att kommunicera seriositet till omvärlden och viljan att rätta till sina brister.

5.5 Revisionsberättelsens betydelse

Som empirin indikerar är det möjligt att bedriva verksamheten vidare trots flera års revisionsberättelser med diverse avvikelser. Det faktum att många anmärkningar finns kvar år efter år utan några särskilda konsekvenser gör att revisionsberättelsens betydelse kan ifrågasättas. Det som står i en revisionsberättelse kanske inte är viktigt för alla bolag. Företag av samma typ som de som ingår i vår undersökning, det vill säga mindre aktiebolag som inte har många externa intressenter, verkar inte vara lika måna om att se till att det inte finns anmärkningar i revisionsberättelsen. Anledningarna kan vara många, men huvudsakligen

verkar det handla om att revisionsberättelsens utformning inte har så stor betydelse för dessa verksamheter.

Det vi har fått fram stämmer därmed inte överens med de teorier vi tog avstamp ifrån i kapitel 2. Enligt både intressent- och principalagentteorin är revision och revisionsberättelsen viktig som ett instrument för att lösa problemen med informationsasymmetrin mellan aktieägare, företagsledare och andra intressenter. Vår studie visar istället att revisionsberättelsen inte verkar ha någon betydelse för bolagen själva, då få bolag kommenterar revisorns uttalanden eller synbart rättar till problemen revisorn belyst. Eftersom de flesta bolag lever vidare trots flertalet anmärkningar år efter år verkar inte revisionsberättelserna ha någon större betydelse för deras intressenter heller.

Principal-agentteorin är inte applicerbar på de företag där ägande och ledning inte är separerat. Detta gör att dess betydelse för vår studie minskar, då vi huvudsakligen granskat sådana bolag. Intressentmodellen är däremot mer aktuell. Trots att många av bolagen inte nödvändigtvis är beroende av extern finansiering så har de flera andra intressenter, däribland leverantörer, kunder, anställda och myndigheter så som Skatteverket. Intressentmodellen utgår ifrån att alla dessa aktörer är intresserade av hur det går för bolaget. Även om ett bolag inte har så många intressenter i nuläget så kan t.ex. nya samarbetspartners längre fram i tiden gå tillbaka och läsa tidigare årsredovisningar och revisionsberättelser för att bilda sig en uppfattning om bolaget. Enligt intressentmodellen borde det därför vara viktigt för bolagen i vår studie att åtgärda de problem som finns och presentera ett seriöst och stabilt intryck till omvärlden. Vår studie indikerar snarare motsatsen. Uppenbarligen förklarar därför inte heller intressentmodellen varför vi har fått de resultat vi har fått.

Resursberoendeteorin kan appliceras på bolag av alla storlekar, då de enligt teorin alltid är beroende av några resurser från sin omvärld. Även de bolag som inte är i behov av extern finansiering borde därmed anpassa sitt beteende för att säkerställa sin fortlevnad. Det kan därför ifrågasättas varför endast en minoritet av bolagen i vår studie verkar ha vidtagit åtgärder för att lösa sina problem. Inte heller resursberoendeteorin ger alltså någon förklaring till de fenomen vi upptäckt.

Enligt legitimitetsteorin anlitas revisorer för att stärka bolagets legitimitet. Teorin förklarar dock inte hur det kan komma sig att en oren revisionsberättelse inte får någon effekt. Det kanske, rent legitimitetsmässigt, är viktigare att ha en revisionsberättelse än att just ha en ren sådan.

De fyra teorier studien utgått ifrån kan tillsammans användas för att förklara behovet av revision för de bolag som undersökts. Det som avviker från teoriernas antaganden är bolagens uppenbart nonchalanta inställning till deras revisionsberättelsers utformning. I motsats till teorierna påvisar vår studie därför att revisionsberättelsens betydelse kan ifrågasättas.

Trots detta är själva revisionen viktig för de flesta bolag. Den granskning och hjälp revisorn bidrar med är av stor vikt för bolag som själva inte har bra koll på rådande lagar och normer. Revisorn blir också i många mindre bolag mer av en rådgivare eller ett bollplank, som finns där som hjälp under hela året. Detta är mer givande än ett uttalande på papper som dessutom kan vara svårt att förstå för en person som inte har utbildning inom ekonomi. Själva revisionen kan också utgöra en kvalitetsstämpel. Även om de flesta bolag i vår studie är väldigt sparsamma med information signalerar revisorns närvaro att räkenskaperna åtminstone är granskade av en oberoende person som ser till att inga alltför allvarliga brister förekommer i bolaget.

6. Slutsats

Slutligen återknyter nu detta kapitel till uppsatsens inledande frågeställning och en slutsats formuleras som ett svar på denna. Vi reflekterar också utifrån ett vidare perspektiv kring det vi har kommit fram till i undersökningen och vilken betydelse detta kan ha. Dessutom formulerar vi uppsatsens teoretiska och praktiska bidrag samt ger förslag till vidare forskning.

6.1 Slutsats

Studien har visat att vart fjärde aktiebolag inom restaurangbranschen 2010 fick revisionsberättelser som avvek från standardutformningen. Såväl mängden som typen av anmärkningar kan kopplas till branschspecifika faktorer. Den vanligaste anmärkningen var att bolagets egna kapital var förbrukat, vilket kan kopplas både till lönsamhetsproblemen och till majoriteten mindre bolag i branschen.

De stora revisionsbyråernas motvilja att ta sig an kunder från restaurangbranschen samt den höga andelen orena revisionsberättelser indikerar att branschens dåliga rykte är befogat. Samtidigt kan detta bli en självuppfyllande profetia där revisorer utför noggrannare granskningar av dessa bolag i syfte att minimera sin egen risk och därmed upptäcker fler felaktigheter.

Effekterna av anmärkningar i revisionsberättelsen var i de flesta fall inte särskilt stora. Många bolag hade samma anmärkning år efter år och gjorde inga synbara åtgärder. Detta kan också förklaras med bolagens mindre storlek. Bolag som har få externa intressenter behöver inte lägga samma energi på vilka signaler de sänder till omvärlden. Därmed kan det även konstateras att revisionsberättelsens betydelse är överdriven.

6.2 Uppsatsens teoretiska och praktiska bidrag

6.2.1 Teoretiskt bidrag

Det teoretiska bidrag som denna uppsats lämnar utgörs av att det kan visas att existerande teorier om revision har sina brister. Det behöver inte vara så att en anmärkning i revisionsberättelsen får stora konsekvenser för bolagets fortlevnad eller för dess intressenters villighet att fortsätta samarbetet. I motsats till vad som kan förväntas utifrån såväl principal-agentteorin och intressentmodellen som resursberoendeteorin och legitimitetsteorin, så har en revisionsberättelse som avviker från standardutformningen inte nödvändigtvis en negativ effekt. Därmed ifrågasätts revisionsberättelsens betydelse – den verkar inte vara så viktig som teorierna hävdar.

6.2.2 Empiriskt bidrag

Det empiriska bidraget består främst av en kvantitativ undersökning som har resulterat i faktiska siffror gällande andelen revisionsberättelser inom restaurangbranschen som avviker från standardutformningen, vilka typer av anmärkningar eller uttalanden som är mest förekommande, samt hur det har sett ut för bolagen under ett antal verksamhetsår. Denna studie har visat att andelen rena revisionsberättelser inom restaurangbranschen år 2010 var mellan 22,5 och 30,5 %, vilket är en förvånansvärt stor andel. Gällande typer av anmärkningar har studien visat att förbrukat eget kapital var allra vanligast, följt av anmärkningar om sen årsredovisning och sena skatter och avgifter. Vidare har undersökningen visat att många bolag har haft anmärkningar som finns kvar år efter år och att det därmed faktiskt går att fortsätta driva en verksamhet även med revisionsberättelser som avviker från standardutformningen. Studien har dessutom belyst det faktum att det främst är små revisionsbyråer som tar sig an restauranger som kunder och att de stora revisionsbyråerna inte är lika framträdande inom restaurangbranschen, vilket är ett resultat av deras omfattande riskbedömningar då de endast försöker arbeta med seriösa företag.

Utöver det har studien även kunnat konstatera att restaurangbranschens dåliga rykte verkligen stämmer. Det finns problem i branschen och det finns därmed en berättigad anledning till

varför många revisorer väljer att hålla sig borta därifrån. Ryktet verkar vara huvudsakligen baserat på problemen kring intäktsredovisningen. Även Skatteverkets granskningar har fokuserat på restaurangers fusk med intäktsredovisningen. Studien har dock visat att sådana anmärkningar var relativt ovanliga i urvalet. Istället belyser studien förekomsten av lönsamhetsproblem, bristande ekonomisk kunskap och lågt intresse för att åtgärda de problem som finns. De flesta faktorer vi hittat är branschrelaterade, men kan också appliceras på bolag inom andra branscher. Genom att bekräfta att restaurangbranschens dåliga rykte är befogat finns också en risk att studien bidrar till att spä på detta rykte. En konsekvens av detta kan bli att revisorer blir ännu mer benägna att undvika restaurangbranschen.

En utförlig studie av andelen revisionsberättelser som avviker från standardutformningen i restaurangbranschen samt effekterna av detta fanns, enligt vår kännedom, inte tidigare. Denna studie har därigenom bidragit med något som andra forskare kan utgå från och använda i sina studier.

6.3 Reflektion

Vi inledde denna undersökning i förhoppning att kunna hitta mönster i vilka åtgärder ett företag vidtar för att lösa de problem deras revisor uppmärksammat. Förväntningarna var, kanske något naivt, att vi skulle få läsa informativa förvaltningsberättelser och årsredovisningar och från dessa kunna sammanställa någon slags statistik som skulle visa på både vilka åtgärder som var vanligast och vilka som var mest effektiva. Vi insåg ganska snart att så inte skulle bli fallet.

De teorier vi utgick ifrån i denna undersökning (resursberoende-, legitimitets- och principalagentteorin samt intressentmodellen) är också teorier som ofta framhävts som viktiga under våra snart fyra år vid Lunds universitet. Samtliga av dessa teorier pekar på att revision är viktigt och att revisionsberättelsen är en nödvändig kvalitetsstämpel. Förvånansvärt nog har vår studie visat att det inte bara är möjligt för ett bolag att driva verksamheten vidare i år efter år trots en revisionsberättelse full av anmärkningar – det är också relativt vanligt.

Vad gäller revisionsberättelsens betydelse spelar flera faktorer en avgörande roll. Antalet externa intressenter, deras förmåga att förstå revisionsberättelsen samt hur stor vikt de lägger vid den, anses vara direkt kopplat till hur viktig revisionsberättelsen uppfattas vara. Som tidigare nämnt är revisionsberättelsen såväl som årsredovisningen och förvaltningsberättelsen begränsade informationsmedier, vilket är konstigt med tanke på att dessa dokument många gånger är den enda informationen som en extern intressent har tillgång till. Det framgår sällan vilka åtgärder som ett bolag tar för att förbättra ett visst förhållande som det har anmärkts på i revisionsberättelsen eller om bolaget ens aktivt har gjort något.

Den slutsats vi drar av detta är att revisionsberättelsens betydelse inte är så stor som det framställs – åtminstone inte för den typen av bolag vi undersökt. För bolag med fler externa intressenter, för börsnoterade bolag, eller för bolag inom andra branscher kan vi mycket väl tänka oss att en oren revisionsberättelse blir ett problem som företagen måste åtgärda för att kunna fortsätta sin verksamhet. För bolag inom restaurangbranschen däremot, där majoriteten är mindre, familjeägda bolag, verkar konsekvenserna av en oren revisionsberättelse vara få. Visserligen gick ett antal av de bolag som 2010 hade revisionsberättelser som avvek från standardutformningen så småningom i konkurs, men där verkar anmärkningarna snarare ha varit ett symptom på bolagens problem än en orsak till dem. Det finns heller inga indikationer på att en oren revisionsberättelse skulle innebära någon större olägenhet för bolagen i vår studie.

Ett annat förvånande resultat i vår studie är den höga andelen orena revisionsberättelser. Vi förväntade oss inte att andelen skulle vara så hög som 22,5 – 30,5 %, vilket är ungefär vart fjärde bolag. Visserligen förväntade vi oss, på grund av restaurangbranschens dåliga rykte, en något högre siffra än tidigare studiers svenska genomsnitt på 13-14 %, men inte att det skulle klättra upp mot 30 %. Studien kan därmed konstateras stärka trovärdigheten för Kennmarks och Nordqvists (2009) studie. Resultatet kan också ses som att det bekräftar, och troligtvis till och med förstärker, branschens dåliga rykte.

Frågan är både hur, och varför, dessa bolag fortsätter att bedriva sin verksamhet. En stor andel bolag i vår studie hade uppenbara lönsamhetsproblem och negativ soliditet. Eftersom vi inte fick tillgång till så mycket information om hur dessa bolag agerat kan vi bara spekulera i hur

de håller verksamheten vid liv. Vi håller det inte för otroligt att svarta pengar är inblandade. Kontanthantering gör att det är svårt att granska var pengarna kommer ifrån. I vissa fall kan säkert själva restaurangen vara en fasad för brottslighet. Det kan vara en delförklaring till varför vissa ägare fortsätter driva ett bolag som uppvisar stora förluster år efter år. Alla restaurangägare är naturligtvis inte kriminella. Vi tror också att vissa ägare är optimister som vill driva en restaurang och inte ger upp för att det går dåligt utan strävar vidare för att förhoppningsvis vända trenden i framtiden. Sedan tror vi också att en vinst i resultaträkningen inte är huvudmålet för de flesta ägare. Vissa personer trivs säkert med att driva en restaurang, kan plocka ut dräglig lön och är nöjda med situationen trots negativa siffror på pappret.

Sammanfattningsvis så tror vi att den främsta anledningen till den höga andelen orena revisionsberättelser och den höga andelen bolag som inte åtgärdar sina problem är att bolagen är så pass små och intressenterna så få. Detta gör att revisionsberättelsens utformning inte spelar så stor roll för dessa bolag.

Den höga andelen mindre bolag är inte unik för restaurangbranschen. En sökning i databasen Business Retriever visar att mer än hälften av samtliga drygt 465 000 aktiebolag i Sverige är aktiebolag med 0-4 anställda. Enligt Ekonomifakta (2013) är 74 % av Sveriges företag enmansföretag, och 22,5 % är mikroföretag med 1-9 anställda. Utan att göra några studier på dessa företag spekulerar vi att det finns vissa likheter mellan företagen i vår studie och övriga företag i Sverige, så som att revisionsberättelsens betydelse inte är så hög för en majoritet av Sveriges företag. Avskaffandet av revisorsplikten för mindre företag tyder på att såväl EU som Sveriges regering och riksdag håller med om detta. Flera av de revisorer vi pratat med har också uppgett att de rekommenderar några av sina kunder att välja bort revision då de helt enkelt inte har behov av det. Dessa bolag har antingen så pass bra koll på lagar och regler själva att revisorns hjälp inte behövs, eller så är de små bolag med väldigt få intressenter. Vi tror att gränserna för vilka bolag som inte är tvingade att ha revisor sannolikt kan komma att höjas i framtiden.

Vissa bolag kommer dock antagligen även fortsättningsvis välja att ha revisor. Vi tror att revisorn kan vara en kvalitetsstämpel mot omvärlden, som också tyder på att bolaget inte har något att dölja. För seriösa bolag i en bransch med dåligt rykte kan anlitaandet av en

revisor skapa legitimitet och en positiv image. En revisionsberättelse med någon eller några anmärkningar kanske ändå är ett bättre alternativ än att inte kunna visa upp en revisionsberättelse alls. Som framgick i våra intervjuer är t.ex. Skatteverket mer benägna att kontrollera ett bolag som inte har revisor, vilket tyder på att de har förtroende för revisorernas granskning.

Vi spår däremot ett ökande behov av rådgivning snarare än granskning. Om inte bolaget har intressenter som kräver en revisionsberättelse behöver de ingen oberoende granskning utan kan ta hjälp för egen del, för att utveckla verksamheten och öka lönsamheten. Ett bolag som inte själv besitter de ekonomiska kunskaper som krävs kan ta in en extern rådgivare till hjälp med t.ex. redovisning, interna kontrollsystem, strategisk planering, rådande lagar och normer, osv. En duktig rådgivare hjälper då bolaget på rätt spår.

6.4 Förslag till fortsatt forskning

Vi valde att fokusera vår undersökning på en specifik bransch. Som fortsatt forskning skulle det vara intressant att jämföra restaurangbranschen med en annan bransch. En jämförande studie skulle t.ex. kunna göras mellan restaurang- och taxi- eller frisörbranscherna, som alla innefattar mycket kontanthantering och ses som riskfyllda branscher. En annan intressant jämförelse skulle kunna vara att göra en jämförelse med en bransch som inte är kontantintensiv och inte ses som riskabel att revidera. Forskaren skulle då kunna undersöka om de resultat som framkom i vår undersökning återfinns även hos bolag inom andra branscher eller om det är unikt för restaurangbranschen och har med dessa bolags särskilda karakteristika att göra.

Eftersom revisionsberättelsens utformning har ändrats sedan 2011 kan ett annat alternativ vara att undersöka revisionsberättelser från senare år och undersöka vilken betydelse den nya utformningen har haft. Det kan t.ex. vara intressant att göra en tidsstudie och jämföra andelen revisionsberättelser som avviker från standardutformningen vid olika tidpunkter.

Vår studie indikerar att det kan finnas stora skillnader mellan stora och små bolag vad gäller deras möjlighet till att åtgärda problem som revisorer anmärker på, samt bolagens inställning till revisionsberättelsens betydelse överhuvudtaget. Ett förslag är därför att man jämför just stora och små bolag, exempelvis genom en statistisk undersökning, för att utreda vilka skillnaderna kan vara.

Eftersom våra slutsatser främst har utgått från en statistisk undersökning och intervjuer med fyra revisorer kan det vara givande att genomföra en liknande studie där man även intervjuar kreditgivare eller andra intressenter för att undersöka deras inställning till orena revisionsberättelser inom restaurangbranschen.

Ytterligare en begränsning i vår undersökning var att vi endast kunde utgå från den information som företagen presenterade i sina årsredovisningar. Med ett annat fokus skulle man kunna genomföra intervjuer med representanter från företagets ägare och ledning och därmed få en djupare förståelse av bolagens tankar kring en oren revisionsberättelse samt deras reaktioner och lösningar på problemen.

Referenser

Abbas, S. & Elledil, H. (2013). Den orena revisionsberättelsens påverkan på det reviderade företaget. Examensarbete, Sektionen för Hälsa och Samhälle, Högskolan Kristianstad, Tillgänglig online: <http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:635856/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 6 april 2014]

Alalehto, T. (2000). The Act of Economic Crime: The Logic of Dirty Business and Normative Restrictions in the Swedish Restaurant Industry, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, vol. 1, nr. 2, s. 156-177

Alkefjärd, T. & Kasemi, A. (2013). Ren eller oren revisionsberättelse – En kvantitativ studie om sambandet mellan revisionsarvodets storlek och ren/oren revisionsberättelse. Magisteruppsats, Akademin för Ekonomi, Samhälle och Teknik, Mälardalens högskola, Tillgänglig online: <http://mdh.diva-portal.org/smash/get/diva2:625517/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 6 april 2014]

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion*, 2 upplagan, Lund: Studentlitteratur

Andersson, C. & Gorgis, D. (2011). Förekomsten av orena revisionsberättelser i svenska konkursbolag: Olika typer av anmärkningar och deras samband med revisionsbyråers storlek. Kandidatuppsats, Mittuniversitetet, Tillgänglig online: <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:401226/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 6 april 2014]

Andersson, L. & Edsvik, T. (2006). Den orena revisionsberättelsen – orsaker och effekter. Kandidatuppsats, Institutionen för ekonomi och företagande, Södertörns högskola, Tillgänglig online: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:16368/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 6 april 2014]

Arbetsmiljöverket (2013). Stress, tunga lyft och hot och våld – Arbetsmiljöverket synar arbetsmiljön i hotell och restaurangbranschen [pdf] Tillgänglig online: http://www.av.se/dokument/Press/rapport_tillsynsinsats_hotell_och_resturang_syd_2013-10-15.pdf [Hämtad 2 mars 2014]

Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*, 2 upplagan, Lund: Studentlitteratur

Bokföringsnämnden (2002). Vägledning tillhörande BFNAR 2000:2. Tillgänglig online: <http://www.bfn.se/redovisning/vag/Arkiv/arkiv-vagledningar.aspx> [Hämtad 16 april 2014]

Bolagsverket (2014). Årsredovisning aktiebolag. Tillgänglig online: <http://www.bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/arsredovisning/aktiebolag-1.3083> [Hämtad 6 mars 2014]

Bruzelius, L. & Skärvad, P. (2011). Integrerad organisationslära, 10 upplagan, Lund: Studentlitteratur

Bryman, A. & Bell, E. (2005). Företagsekonomiska forskningsmetoder, Malmö: Liber

Brännström, D. (2013). Nästa steg för revisionsplikten: Blogg. Tillgänglig online: <http://danbrannstrom.se/nasta-steg-for-revisionsplikten> [Hämtad 6 maj 2014]

Carrington, T. (2010). Revision, Malmö: Liber

Cassel, F. (1996). Den reviderade revisorsrollen – en oren berättelse, Stockholm: Nerenius & Santéus Förlag

Chen, J. & Roberts, R. (2010). Toward a More Coherent Understanding of the Organization-Society Relationship: A Theoretical Consideration for Social and Environmental Accounting Research, *Journal of Business Ethics*, vol. 97, nr. 4, s. 651-665

Celik, E., Majoros, I. & Svedin, E. (2010). Oren revisionsberättelse – en dokumentstudie av Sveriges aktiebolag. Magisteruppsats, Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet, Tillgänglig online: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOID=1624066&fileOID=2435880> [Hämtad 6 april 2014]

Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. (2007). The Impact of Roles of the Board on Auditors' Risk Assessments and Program Planning Decisions, *Auditing*, vol. 26, nr. 1, s. 91-112

Dagens Industri (2013). Bolagsverket hjälper bedragare, 14 augusti, Tillgänglig online: <http://www.di.se/artiklar/2013/8/14/bolagsverket-hjalper-bedragare/> [Hämtad 6 maj 2014]

Dagens Nyheter (2013). Vanligare med företagsslarv, 18 november, Tillgänglig online: <http://www.dn.se/ekonomi/vanligare-med-foretagsslarv/> [Hämtad 6 maj 2014]

Demirer, I. & Yuan, J. J. (2013). Executive Compensation Structure and Firm Performance in the U.S. Restaurant Industry: An Agency Theory Approach, *Journal of Foodservice Business Research*, vol. 16, nr. 5, s. 421-438

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Lund: Studentlitteratur

Díez-Martín, F., Prado-Roman, C., & Blanco-González, A. (2013). Beyond Legitimacy: Legitimacy Types and Organizational Success, *Management Decision*, vol. 51, nr. 10, s. 1954-1969

Easterby-Smith, M., Thorpe, R., & Jackson, P.R. (2008). *Management Research*, 3 upplagan, London: Sage Publications

Ekobrottsmyndigheten (2004). Utbrett fusk med kassaapparaterna på Stockholms restauranger. Tillgänglig online: <http://www.ekobrottsmyndigheten.se/press/nyheter/2004/6/Utbrett-fusk-med-kassaapparater-pa-Stockholms-restauranger/> [Hämtad 10 april 2014]

Ekonomifakta (2013). Företagens storlek. Tillgänglig online: <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Foretagande/Naringslivet/Naringslivets-struktur/> [Hämtad 6 maj 2014]

Falk, K. (2007). Taxiförare fuskade för 43 miljoner, *Aftonbladet*, 25 april, Tillgänglig online: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10932620.ab> [Hämtad 6 mars 2014]

Fama, E. & Jensen, M. (1983). Separation of Ownership and Control, *Journal of Law and Economics*, vol. 26, nr. 2, s. 301-325

FAR. (2001). *Vad är revision?* Stockholm: FAR Förlag

FAR. (2006). *Revision – En praktisk beskrivning*, Stockholm: FAR Förlag

FAR Akademi. (2013). *FARs Samlingsvolym – Revision 2014*, Stockholm: FAR Akademi AB

FAR SRS. (2010). *Samlingsvolymen 2010 – Revision*, Stockholm: FAR SRS Förlag

Fellingham, J. & Newman, P. (1979). Monitoring Decisions in an Agency Setting, *Journal of Business Finance & Accounting*, vol. 6, nr. 2, s. 203-221

Firth, M. (1980). A Note on the Impact of Audit Qualifications on Lending and Credit Decisions, *Journal of Banking & Finance*, vol. 4, nr. 3, s. 257-267

Freeman, E. (2010). *Strategic Management – A Stakeholder Approach*, New York: Cambridge University Press

Gómez-Guillamón, A. (2003). The Usefulness of the Audit Report in Investment and Financing Decisions, *Managerial Auditing Journal*, vol. 18, nr. 6-7, s. 549-559

Hagman, L., Hillmarsson, T., & Odevall, E. (2005). Den orena revisionsberättelsens betydelse – Vilka är konsekvenserna för ett företag som får en oren revisionsberättelse? Kandidatuppsats, Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet, Tillgänglig online: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1344810&fileOId=2434091> [Hämtad 6 april 2014]

Hagnell, A. (2009). Revisorer flyr fuskbranschen, *Göteborgs-Posten*, 21 september, Tillgänglig online: <http://www.gp.se/ekonomi/1.155343-revisorer-flyr-fuskbransch> [Hämtad 5 mars 2014]

Hasselberg, S. & Kehrer, M. (1997). Större andel orena revisionsberättelser 1996 än 1992, *Balans*, nr 11, Tillgänglig online: http://www.faronline.se.ludwig.lub.lu.se/Dokument/Balans/1997/BALANS_Nr_11_1997/BALANS_1997_N11_A0012/ [Hämtad 3 februari]

Holme, I. & Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*, 2 upplagan, Lund: Studentlitteratur

Houghton, K. (1983). Audit reports: Their Impact on the Loan Decision Process and Outcome: An Experiment, *Accounting & Business Research (Wolters Kluwer UK)*, vol. 14, nr. 53, s. 15-20

International Federation of Accountants (2014). About IAASB. Tillgänglig online: <http://www.ifac.org/auditing-assurance/about-iaasb> [Hämtad 11 mars 2014]

Jensen, M. & Meckling, W. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure, *Journal of Financial Economics*, vol. 3, nr. 4, s. 305-360

Jonasson, A. & Swanberg, E. (2011). Den orena revisionsberättelsen – En studie om styrelsens, aktiebolagets och revisorns påverkan. Examensarbete Civilekonomprogrammet, Ekonomihögskolan, Linnéuniversitetet, Tillgänglig online: <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:420685/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 6 april 2014]

Justitiedepartementet (2010). En frivillig revision: faktablad [pdf] Tillgänglig online: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/48/34/cb0eca03.pdf> [Hämtad 20 mars 2014]

Kairos Future (2013). Framtidens rådgivning, redovisning och revision – en resa mot år 2025 [pdf] Tillgänglig online: http://www.far.se/PageFiles/10453/FAR_rapport_Kairos%20Future_ensidig.pdf [Hämtad 15 april 2014]

Kenmark, C. & Nordqvist, M. (2009). Oren revisionsberättelse – Hur påverkar den ett aktiebolag? Kandidatuppsats, Institutionen för ekonomi och företagande, Södertörns högskola, Tillgänglig online: <http://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:291043/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2 maj 2014]

Kesen, U. & Koc, S. (2011). Den orena revisionsberättelsen. Kandidatuppsats, Institutionen för ekonomi och företagande, Södertörns högskola, Tillgänglig online: <http://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:508520/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 6 april 2014]

Kvale, S. (2007). *Doing Interviews*, [e-bok] London: SAGE Publications. Tillgänglig via: SAGE Research Methods hemsida <http://srmo.sagepub.com.ludwig.lub.lu.se/> [Hämtad 3 april 2014]

Körner, S. & Wahlgren, L. (2006). *Statistisk dataanalys*, 4 upplagan, Lund: Studentlitteratur

Lundén, B. (2010). *Aktiebolag – Skatt, ekonomi och juridik*, Nässviken: Björn Lundén Information AB

MarketLine. (2013). *Industry Profile: Global Restaurants*, Tillgänglig online: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=8b8b251b-97da-4af2-a8e0-f1651174540b%40sessionmgr4003&vid=4&hid=4208> [Hämtad 21 februari 2014]

Moberg, K. (2006). *Bolagsrevisorn – oberoende, ansvar, sekretess*, 3 upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik

Moradi, M., Salehi, M., Rigi, M., & Moeinizade, M. (2011). The Effect of Qualified Audit Report on Share Prices and Returns: Evidence of Iran, *African Journal of Business Management*, vol. 5, nr. 8, s. 3354-3360

Norlander, D. (2014). Administrativ eller operativ – två roller eller en?, *Tidningen Krog*, 6 februari, Tillgänglig online: <http://tidningenkrog.se/majola/administrativ-eller-operativ-tva-roller-eller-en/> [Hämtad 17 april 2014]

Nygaard, C. & Bengtsson, L. (2002). *Strategizing – en kontextuell organisationsteori*, Lund: Studentlitteratur

Olsson, E. & Örstadius, K. (2012) Restaurangerna behåller priserna trots sänkt moms, *Dagens Nyheter*, 1 november, Tillgänglig online: <http://www.dn.se/ekonomi/restaurangerna-behaller-priserna-trots-sankt-moms/> [Hämtad 15 mars 2014]

O'Reilly, D.M. (2010). Do Investors Perceive the Going-Concern Option as Useful for Pricing Stocks?, *Managerial Auditing Journal*, vol. 25, nr. 1, s. 4-16

Pfeffer, J. & Salancik, G. (2003). *The External Control of Organizations – A Resource Dependence Perspective*, 2 upplagan, Stanford: Stanford University Press

Phillips, R. (2003). *Stakeholder Theory and Organizational Ethics*, [e-bok] San Fransisco: Berret-Koehler Publishers, Inc. Tillgänglig via: Malmö stadsbiblioteks hemsida http://www.malmo.stadsbibliotek.org/search~S7*swe/?searchtype=X&searcharg=Stakeholder+Theory+and+Organizational+Ethics&SUBMIT=S%C3%B6k+%3E%3E [Hämtad 12 februari 2014]

Porter, B., Simon, J. & Hatherley, D. (2008). *Principals of External Auditing*, 3 upplagan, Chichester: Wiley

Power, M. (1999). *The Audit Society*, [e-bok] Oxford: Oxford University Press. Tillgänglig via: Oxford Scholarship Online <http://www.oxfordscholarship.com> [Hämtad 30 januari 2014]

Proposition 1997/98:99. *Aktiebolagets organisation*. Stockholm: Justitiedepartementet

Proposition 2009/10:204. *En frivillig revision*. Stockholm: Justitiedepartementet

Pucheta Martínez, M.C., Martínez A.V., & García Benau, M.A. (2004). Reactions of the Spanish Capital Market to Qualified Audit Reports, *European Accounting Review*, vol. 13, nr. 4, s. 689-711

Reich, A. Z. (1993). Applied Economics of Hospitality Production: Reducing Costs and Improving the Quality of Decisions Through Economic Analysis, *International Journal of Hospitality Management*, vol. 12, nr. 4, s. 337-352

Robson, C. (1993). *Real World Research – A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers*, Oxford: Blackwell

Robson, C. (2002). *Real World Research – A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers*, 2 upplagan, Oxford: Blackwell

Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (1997). *Research Methods for Business Students*, London: Pitman Publishing

Saunders, M., Lewius, P. & Thornhill, A. (2007). *Research Methods for Business Students*, [e-bok] Harlow : Financial Times/Prentice Hall. Tillgänglig via: Dawson Books hemsida <https://www-dawsonera-com.ludwig.lub.lu.se:2443/> [Hämtad 9 april 2014]

Schroeder, R. G., Clark, M.W., & Cathey, J.M. (2001). *Financial Accounting Theory and Analysis – Text Readings and Cases*, New York: John Wiley & Sons

Scott, J. (1990). *A Matter of Record*, Cambridge: Polity Press

SFS 1995:1554. *Årsredovisningslag*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1999:1079. *Revisionslag*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2005:551. *Aktiebolagslag*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2010:1622. *Alkohollag*. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2011:1244. *Skatteförfarandelag*. Stockholm: Finansdepartementet

Sjöström, C. (1994). *Revision och lagändring – ett historiskt perspektiv*, licentiatavhandling, institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet

Skatteverket (2009). *Skatteverkets faktablad om granskningen av kontantbranscher: Fokus på företagens intäkter* [pdf] Tillgänglig online <http://www.skatteverket.se/download/18.2ef18e6a125660db8b080004068/Faktablad+Skatteverkets+granskning+av+kontantbranscher.pdf> [Hämtad 28 mars 2014]

Skough, B. & Brännström, D. (2007). *De flesta felen rättas efter påpekanden från revisorn*, *Balans*, nr 12, Tillgänglig online: http://www.faronline.se.ludwig.lub.lu.se/Dokument/Balans/2007/BALANS_Nr_12_2007/BALANS_2007_N12_A0019/ [Hämtad 4 februari 2014]

Slivo, S. (2005). Revision av kontanthantering i restaurangbranschen. Magisteruppsats, Företagsekonomiska institutionen, Stockholms universitet, Tillgänglig online: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:196403/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 13 februari 2014]

Suchman, M. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches, *Academy of Management Review*, vol. 20, nr. 3, s. 571 - 610

Sundberg, L. (2004). De stora byråerna blir större och de mindre blir färre, *Balans*, nr 5, Tillgänglig online: http://www.faronline.se.ludwig.lub.lu.se/Dokument/Balans/2004/BALANS_Nr_05_2004/BALANS_2004_N05_A0011/ [Hämtad 16 april 2014]

Sveriges Riskdag (2007). Debatt och Beslut: Konkurrens på lika villkor i kontantbranschen, Betänkande 2006/07:SkU18, Tillgänglig online via: <http://www.riksdagen.se/sv/Debatter--beslut/Debatter-och-beslut-om-forslag/Arendedebatter/?did=GU01SkU18> [Hämtad 2 april 2014]

Sveriges Riksdag (2013). Debatt och beslut: Undantag från kassaregisterkrav vid obetydlig omfattning, Betänkande 2013/14:SkU14, Tillgänglig online via <http://www.riksdagen.se/sv/Debatter--beslut/Debatter-och-beslut-om-forslag/Arendedebatter/?did=H101SkU14> [Hämtad 3 april 2014]

SäkerhetsBranschen (2013). Kontant eller kort? En studie över butikers och restaurangers kostnader för att ta betalt, Slutrapport 2013 [pdf] Tillgänglig online: <http://mb.cision.com/Public/6691/9491146/b023fb198f51035a.pdf> [Hämtad 28 februari 2014]

Tauringana, V. & Clarke, S. (2000). The Demand for External Auditing: Managerial Share Ownership, Size, Gearing and Liquidity Influences, *Managerial Auditing Journal*, vol. 15, nr. 4, s. 160-168

Watts, R. & Zimmerman, J. (1990). Positive Accounting Theory: A Ten Year Perspective, *Accounting Review*, vol. 65, nr. 1, s. 131-156

Zimmerman, M. & Zeitz, G. (2002). Beyond Survival: Achieving New Venture Growth by Building Legitimacy, *Academy of Management Review*, vol. 27, nr. 3, s. 414-431

Åström, S. (2005). Debatt: Kan vi lita på restaurangrevisionen?, *Balans*, nr 3, Tillgänglig online: http://www.faronline.se.ludwig.lub.lu.se/Dokument/Balans/2005/BALANS_Nr_03_2005/BALANS_2005_N03_A0020/ [Hämtad 18 februari 2014]

Bilaga 1 Intervjuguide

Restaurangbranschen

Vi har baserat vår kvantitativa undersökning på aktiebolag ur restaurangbranschen. Har du någon erfarenhet av den branschen?

Hur skulle du beskriva företag inom restaurangbranschen?

Vi har förstått att restaurangbranschen är en riskfylld bransch. Hur arbetar ni med företag ur riskfyllda branscher?

Vad ser du som de största riskerna med restaurangbranschen?

Vad tror du restaurangbranschens dåliga rykte beror på?

Allmänt

Hur vanligt är det i din uppfattning att aktiebolag får anmärkningar i revisionsberättelsen?

Finns det någon anmärkning som är vanligare än någon annan?

Finns det olika allvarlighetsgrader på anmärkningarna? Vilka är i så fall mest respektive minst allvarliga?

Vad beror anmärkningarna oftast på?

Hur ser processen ut när revisorn upptäcker något som bör anmärkas på? Ser processen annorlunda ut beroende på vilken typ av anmärkning det är?

Har ni några interna riktlinjer för när en anmärkning respektive en erinran eller ett påpekande ska lämnas?

Har du någon erfarenhet av hur företag brukar reagera när de får en anmärkning?

Är det enligt din erfarenhet vanligt att företagen får samma anmärkning år efter år eller brukar företagen aktivt göra något för att se till att de får en ren revisionsberättelse påföljande år?

Bilaga 2 Aktiebolagen med orena revisionsberättelser 2010

Restaurang	Org.nummer
Wienerkonditoriet på Lidingö AB	5562677715
Aydas Kök AB	5567811830
Byhålekiosken AB	5567769228
Restaurang Sakura AB	5567980387
Egg & Milk AB	5566962410
Halmstad Coffeehouse AB	5567566863
Benny Djurstedt Grill Aktiebolag	5563227288
M S Langemar AB	5567979363
Coffeshop Snuggles AB	5567185185
Eriksson Mat & Dryck i Sälen AB	5567202444
Kudeta AB	5566989371
Jarlabanke Catering AB	5566361019
Saiko AB	5567810527
SYRRAH Restaurang AB	5566596721
Restaurang Graniten 4 AB	5567756068
Dos Santos & Liedström AB	5567796361
Lemonatic Food AB	5566749684
Backens Gatukök AB	5567381628
Veddige Restaurang Aktiebolag	5564073814
Lännas Matbod AB	5567290985
Restaurang & Pizzeria EBLA i Lyckeby AB	5565793451
Stingbull AB	5566650544
Burger & Beer Restaurang i Solna Aktiebolag	5563803070
Svaneholms Slottsgästgifveri Holding AB	5565783775
M.R. Prop. AB	5566560222
Six Floors AB	5566607445
Rasa Sayang Aktiebolag	5565276044
Carolina af Upsala Rederiaktiebolag	5564582632
American Pizza & Skönhetssalong AB	5566072251
Dancing Dingo Australia Aktiebolag	5563850816
Café Hörnan i Norrtälje Aktiebolag	5564205283
Mackmyra-Grillen Aktiebolag	5565032348
CAMS AB	5565202768
Restaurangcompaniet i Kristinehamn AB	5567904551
Neptuni Water AB	5566961511
Gällö Kakel & Bygg AB	5567255152

Restaurang	Org.nummer
Kalix Gästeri AB	5562638337
Restaurang Gärdet AB	5566151030
Seans Krog i HBG AB	5566869870
Restaurang Passione i Salem AB	5567979785
Lubir AB	5567537260
Klint Event AB	5567141402
Cator i Ludvika AB	5564327335
Andaman AB	5567563118
Restaurang Brala AB	5565549499
Nakin i Växjö AB	5567089411
Sorent i Gammelstaden AB	5567662373
CN Krog & Kabaré AB	5567300446
Bertemi Coffeehouse AB	5567299606
Korsningen AB	5566822366
Slutplattan BZRL 93694 AB	5566206222
FRESCATI FÖRVALTNINGSAKTIEBOLAG	5564414679
Sajland Restaurang AB	5567136469
Restaurang 27 AB	5566066287
Uppsalas Veranda V & D AB	5566052550
Nya Peppar & Salt, Kwok Restaurang Aktiebolag	5564438587
Restaurang Tiyn Son Aktiebolag	5565167482
Kori AB	5567872410
Eurof AB	5560692427
Burger Time Sweden AB	5566931035
Creative Sisters 2 klipp i Stockholm AB	5567927867
KAMAKI AB	5565249710
Norrlandskällaren i Sundsvall AB	5567510630
Mischief Fashion Accessories AB	5566764279
SMAJO-CELA AB	5566203765
Edokko Aktiebolag	5565128203
Tranås Thairestaurang och Galleri AB	5567599948
Krogen lartsim i Sverige AB	5566415930
Bigness AB	5567304612
Wasabi Brands Sverige AB	5565832705
Restaurang Eller AB	5565085601
M&J Matsalar Aktiebolag	5565285284
JAMODA AB	5565651915
H1 i Falun AB	5566985049
En halv trappa + kök Aktiebolag	5565899779
Restaurang Västergök Utblicken i Halmstad AB	5565290052
Livingroom AB	5565238788

Restaurang	Org.nummer
Restaurang Seray i Stockholm AB	5566882659
Pour Bon AB	5566701255
Restaurang Hongthai AB	5566316625
Patmil AB	5566636816
CHBG Skärholmen AB	5567096150
Roblins Bar AB	5565321295
NIKSUB AB	5563048734
Skeppsbron 11 AB	5566709506
Restaurang Nakonthai AB	5567579601
RimboBiten AB	5567578777
Vasagruppen AB	5567212187
Borås Guldläge AB	5567867162
Skrovet AB	5562724202
Dorkus AB	5567831275
Jerngrytan AB	5567968648
DraMaten Restaurang AB	5567559595
Göran och Ingrid i Alvsjö Aktiebolag (hette år 2010 Konditori Milano AB)	5561427104
Cafe & Kök Linköping AB	5567392294
Alexhof AB (hette år 2010 Bistro Humlehof AB)	5564039179
Leceders AB	5566495627
Momi i Stockholm AB	5567396253
Restaurang Varvsberget AB	5566358551
Restaurant Pepper Stockholm AB	5566664925
God Mat i Ale AB	5567698039
Nästan Hemma Aktiebolag	5565747887
Golden Jar AB	5567766208
Gojo AB	5567596589
Sub i Kista AB	5567844880
Heagards Skafferi AB	5567202980
Creperie Fyra Knop Aktiebolag	5564544913
Heart of India AB	5567827133
Tony's Café i Strömstad AB	5567035570
Matbyggarna i Boden AB	5565685632
ÖZEL & ÖZGÜN Aktiebolag	5564357605
BSC Stockholm AB	5567782486
Meshmesh Coffee-shop Aktiebolag	5564731916
Arditum AB	5564764784
Ditt Matställe i Karlstad AB	5566677588
Slutplattan UTDV 93922 AB	5564189370
Skrikande Kocken AB	5566469168

Restaurang

Hammenhög Utvecklings AB

FENOMEN AB

Bistro JB AB

Kilman Restaurang AB

Restaurang ALMAS GASTRO AB

Slutplattan UTDV 94019 AB

Packhuskällaren AB

Krönsjö Consulting AB

Kenny and the Kids Hus AB

Org.nummer

5565703914

5565761060

5566649371

5566163845

5567624423

5567299267

5567472799

5567239941

5566802079

Var fjärde svensk restaurang har en oren revisionsberättelse

HUR VANLIGT är det att bolag inom restaurangbranschen får orena revisionsberättelser? Lundastudenterna Imman Rahim och Alexandra Rosqvist har upptäckt att det är mycket vanligare än för bolag inom andra branscher – 2010 fick var fjärde restaurangbolag en revisionsberättelse som avvek från standardutformningen.

- Att andelen skulle vara så hög trodde vi inte, säger Imman Rahim. Visserligen hade vi hört mycket negativt om restaurangbranschen, men vi förväntade oss inte att så många bolag skulle ha revisionsberättelser fulla av anmärkningar. Det dåliga rykte som restaurangbranschen dras med verkar verkligen vara befogat.

Rahim och Rosqvist baserade sin undersökning på ett slumpmässigt urval av svenska restauranger med år 2010 som utgångspunkt. De anmärkningar som var vanligast förekommande i studien var att bolagets egna kapital var förbrukat, att årsredovisningen var försenad eller att bolaget inte betalat skatter och avgifter i rätt tid.

Efter att ha upptäckt hur många bolag som hade anmärkningar i revisionsberättelserna, hamnade fokus på vilka effekterna av detta blev.

- Vi studerade de bolag som fick en oren revisionsberättelse 2010 närmare och läste deras årsredovisningar och revisionsberättelser från 2000 till 2013, berättar Alexandra Rosqvist. På så sätt försökte vi se vilka bolag som dragits med sina problem en längre tid, men framförallt ville vi se vad som hände efter 2010.

Effekter

Det mest förvånande resultatet är att studien visar att väldigt få aktiebolag åtgärdat de brister revisorn påpekat och att de ändå lyckas bedriva sin verksamhet år efter år, trots återkommande anmärkningar. De flesta bolagen i studien hade i sin senaste revisionsberättelse fortfarande samma anmärkningar som 2010. Dessutom har de flesta av

dessa dragits med samma problem även flera år före 2010. Majoriteten av bolagen har alltså inte lyckats, eller inte brytt sig om, att bli av med sina problem.

- Att ett bolag lyckas fortsätta driva sin verksamhet trots återkommande anmärkningar i revisionsberättelsen år efter år tyder på att effekterna av en oren revisionsberättelse inte är särskilt stora för dessa bolag, kommenterar Imman Rahim.

Samtidigt finns det många bolag vars orena revisionsberättelser endast var en engångsföreteelse. Det finns ett mönster av att de bolag med problem som uppstod först 2010 har varit betydligt mer framgångsrika i att få en ren revisionsberättelse idag.

FAKTA:

	Bolaget fick dessa anmärkningar först 2010	Bolaget har fått samma anmärkningar redan före 2010	Summa
Bolagets senaste revisionsberättelse var ren	25	13	38
Bolaget har fortfarande samma anmärkningar	14	45	59
Bolaget är idag inaktivt	11	18	29
Summa	50	76	126

Få synliga åtgärder

- Nästan inget av bolagen med anmärkningar kommenterar sin situation eller nämner något om vilka åtgärder de har vidtagit, berättar Imman Rahim. I enstaka fall finns en förvaltningsberättelse som nämner att bolaget bytt ägare eller verksamhetsinriktning, eller att ledningen exempelvis bytt meny eller satsat mer på marknadsföring. I vissa fall kunde vi själva utläsa ur årsredovisningen att aktieägartillskott hade gjorts, antagligen för att förstärka bolagets egna kapital.

Bristen på information innebär att insynen i bolaget kraftigt försämras. Rahim och Rosqvist menar också att bolagens ovilja att kommentera situationen kan tyda på att de inte är seriösa.

- Ett bolag som dras med samma problem år efter år borde kanske åtminstone meddela att de är medvetna om problemen, även om de inte kan presentera en åtgärdsplan, menar Alexandra Rosqvist och fortsätter: med tanke på restaurangbranschens dåliga rykte borde seriösa aktörer vara ännu mer måna om sin image.

 Rahim och Rosqvist är nytexaminerade studenter från Civilekonomprogrammet på Lunds universitet.

Revisionsberättelsens betydelse

Den slutsats Rahim och Rosqvist drar av sin studie är att revisionsberättelsens betydelse verkar vara liten för de bolag som studerats.

- Både tidigare forskning och de revisorer vi intervjuade i vår undersökning har framhåvt att en

ren revisionsberättelse är väldigt viktig när det exempelvis gäller att få banklån, förklarar Imman Rahim. Det är dock inte så många bolag i vår studie som finansieras med hjälp av externt kapital. De flesta verkar ha gått in med kapital själva eller fått hjälp av vänner och släktingar.

- Därför drar vi slutsatsen att anledningen till att revisionsberättelserna är rena år efter år, och till att bolagen inte kommenterar detta, är att dessa bolag helt enkelt inte bryr sig om hur deras revisionsberättelser ser ut – de har inga intressenter som bryr sig. Därmed konstateras att revisionsberättelsens betydelse är liten för bolagen i vår studie, förklarar Alexandra Rosqvist.

Eftersom de flesta aktiebolag i Sverige är mindre bolag spekuleras det i att samma slutsatser förmodligen kan appliceras även på andra branscher i Sverige ● **TINA CHARLOTTE CRAFOORD**

